

T.C
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE ve AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
4. 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

BUKET GÜLAY ÇİFTER

YRD. DOÇ. DR. METİN AŞÇI

MANİSA

2015

T.C
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE ve AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
4. - 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARININ
KARŞILAŞTIRILMASI

BUKET GÜLAY ÇİFTER

YRD. DOÇ. DR. METİN AŞCI

MANİSA

2015

ÖZET

TÜRKİYE ve AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ 4. ve 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Buket GÜLAY ÇİFTER

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Metin AŞÇI

Mayıs 2015, 112 Sayfa

Bu çalışmada Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programları, programın dört temel ögesi olan hedefler, içerik, öğretim süreçleri ve değerlendirme teknikleri açısından karşılaştırılarak, benzerlik ve farklılıkları belirlemek amacıyla yapılmıştır. Elde edilen bulgular alt problemlere göre yorumlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı ile sınırlandırılan bu çalışma, konusu gereği uluslararası karşılaştırmalı bir çalışmadır. Çalışmada var olan durumu olduğu gibi ortaya koymak amaçlandığından **tarama modeli** kullanılmıştır. Ülkelerin eğitim sistemleri ve öğretim programlarına ait bilgiler literatür taramasıyla kütüphanelerden ve internetten elde edilen bilgilerden sağlanmıştır. Bu bilgiler doküman analizi yöntemiyle değerlendirilerek çalışma için gerekli olan veriler elde edilmiştir. Ülkelerin Sosyal Bilgiler programı hedefleri, içeriği, öğretim süreçleri ve ölçme ve değerlendirme boyutları Amerika Birleşik Devletleri programı temel alınarak 4. ve 5. sınıf düzeylerinde incelenmiştir.

Çalışma bulguları açısından ele alındığında görülmektedir ki, her iki ülkede de Sosyal Bilgiler dersinin amaçları, içerikleri, öğretim süreçleri ve değerlendirme aşamasında gözlemlenen farklılıklar ülkelerin programları oluştururken temel aldıkları felsefeden kaynaklanmaktadır. Bu felsefeler evrensel anlamdaki karşılıklarından ziyade ülkelerin öznel ihtiyaçlarından ve ülkelerin kendi ulusal filizlerinden geçirilerek oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu durum da beraberinde programların teknik öğelerinin (amaçlar, içerik, öğretim süreçleri, ölçme ve değerlendirme) farklılaşmasına yol açmaktadır. Benzer yönler ise, hızla küreselleşen dünyada ülkelerin birbirleriyle ortak ihtiyaçlarından oluşmaktadır. Yine bu benzerlik

programların dört temel ögesi olan amaçlar, içerik, öğretim süreçleri ve ölçme-değerlendirmesinde anlam bulmaktadır. Bu nedenle incelenen ülkelerin Sosyal Bilgiler programlarının benzerlik göstermesi kaçınılmaz bir husustur.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler ve değerlendirmeler doğrultusunda, Türkiye Sosyal Bilgiler Programı ile ilgili eksikliklerin giderilmesi için çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Sosyal Bilgiler Programı, Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler Programı, Karşılaştırmalı Eğitim.

ABSTRACT

THE COMPARISON OF 4th and 5th GRADE TURKISH SOCIAL STUDIES CURRICULUM WITH THAT OF USA

Buket GÜLAY ÇİFTER

Master's Thesis, Department of Primary Education

Advisor: Asst. Prof. Metin AŞÇI

May 2015, 112 pages

This study aims at comparing the 4th and 5th grade Social Studies curricula in Turkey and the USA in terms of the four main aspects of the curricula; namely, objectives, contents, instructional techniques, and assessment techniques; and to determine the similarities and differences. The findings obtained are interpreted with reference to the sub-problems.

This study, limited to the 4th and 5th grade Social Studies Curricula in Turkey and the USA, is a comparative study. The survey model was used in the study, since it aimed at presenting the current situation as is. The information on the education systems and the curricula of the countries was obtained via literature survey in the libraries and over the internet. This information was assessed using document analyses method and the data required for the study was obtained. The objectives, contents, instructional methods and assessment and evaluation methods were examined at the 4th and 5th grade level, taking the USA curricula as basis.

When the findings of the studies are considered, it is seen that the differences in the objectives, contents, instructional methods and the assessment aspects of the Social Studies curricula of the two country root from the philosophies on which the curricula are based. These philosophies were formed by the subjective needs of the countries and their own sprouts, rather than universal correspondences. This brings along the diversification of the technical elements (objectives, contents, instructional methods, assessment and evaluation) of the curricula. Similarities in the curricula root from the common requirements of the countries in the rapidly globalising world. Again this similarity finds its meaning in the four main aspects of the curriculum; objectives, contents, instructional methods and assessment and evaluation. Thus, it is inevitable for the Social Studies curricula of these countries to present similarities.

In parallel with the data and the assessments obtained in the study, solution suggestions have been presented in order to eliminate the deficiencies regarding the Social Studies Curricula in Turkey.

Keywords: Social Studies Curriculum in Turkey, Social Studies Curriculum in USA, Comparative Education.

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programlarının Karşılaştırılması" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../..../2015

Buket GÜLAY ÇİFTER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 07/05/2015 tarih ve 13/11 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 23. Maddesi gereğince Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Buket Gülay ÇIFTER'ın 'Türkiye ile Amerika Sosyal Bilgiler Ders Programlarının Karşılaştırılması' konulu tezi incelenmiş ve aday 26.05.2015 tarihinde saat 16.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ..... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerinin sorduğu sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	OY BİRLİĞİ	☒
DÜZELTME yapılmasına	*	☐ OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	**	☐ ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın tez konusu değiştirilebilir.

BAŞKAN

Yrd. Doç. Dr. Metin AŞCI (Danışman)

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. İsmail TAŞLI

Doç. Dr. Abdurrahman ILGAN

Evet Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Evet Hayır

Tez, mutlaka basılmalıdır

Evet Hayır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Evet Hayır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Evet Hayır

Tez, basımı gereksizdir.

Evet Hayır

ÖNSÖZ

Hazırlanan bu tezde, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye' deki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programları incelenerek karşılaştırılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretimi bireyin dış dünya ile iletişimde sağlıklı adımlar atabilmesi için büyük bir öneme sahiptir. Evrensel değerleri benimseyen bireylerin topluma kazandırılmasında, Sosyal Bilgilerin önemi göz ardı edilemez. Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecindeki Türkiye'de farklı kültürlerle karşı geliştirilmesi gereken anlayış için Sosyal Bilgiler öğretimi işlevsel bir araç olarak görülmektedir. Bu çalışmaya konu olan Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler öğretimindeki tecrübelerinin Türkiye için de önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden ilki giriş bölümüdür. Bu bölümde Sosyal Bilgiler kavramı açıklanmaya çalışılıp tarihsel gelişimi ve çalışma kapsamında incelenen ülkelerdeki Sosyal Bilgiler öğretimi, problem durumu, çalışmanın amacı ve önemi ele alınıp sunulmuştur. İkinci bölümde ise kuramsal açıklamalar yapılmış ve diğer çalışmalara ait bilgiler verilmiştir. Yine bu bölümde karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında benimsenen model ve yaklaşımlar hakkında genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise yöntemden söz edilmiştir. Çalışmanın nasıl bir modele göre yapıldığı, hangi ülkelerin hangi ölçütlere göre çalışmalara katıldığı, ihtiyaç duyulan verilere nasıl ulaşıldığı ve ne şekilde analiz edildiği bu bölümde açıklanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde, yapılan bu uluslararası karşılaştırmalı eğitim çalışmasının bulgularına yer verilmiştir. Çalışma kapsamında yer alan ülkelerin Sosyal Bilgiler programlarına ait verilere bu bölümde yer verilerek, gerekli görülen tablolar karşılaştırmalar halinde sunulmuştur. Bu veriler doğrultusunda çalışmada ele alınan ülkelerin Sosyal Bilgiler programlarının; hedefler,içerik, öğretim süreçleri ve değerlendirme teknikleri analiz edilerek gerekli yorumlar yapılmıştır. Tüm bunların sonucunda, her iki ülkede de Sosyal Bilgiler programlarının genel yapısının nasıl olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Beşinci ve son bölümde ise, çalışmada hangi sonuçlara ulaşıldığı belirtilerek, ulaşılan bu sonuçlar ışığında Türkiye'deki Sosyal Bilgiler programı için önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma konumun belirlendiği ilk günden sonlandığı güne kadar beni yüreklendiren, bana değerli fikirleriyle yol gösteren danışmanım, sayın hocam, değerli bilim insanı **Yrd. Doç. Dr. Okan Metin AŞÇI**. Siz bana hep inandınız, beni sonsuz kere yüreklendirdiniz, minnettarım. Sizden edindiğim bilgiler hayat boyu rehberim olacak, teşekkür ederim.

Sevgili jüri üyeleri, saygı değer hocalarım, değerli bilim insanları **Yrd. Doç. Dr. İsmail TAŞLI**, **Doç. Dr. Abdurrahman ILGAN** ve **Prof. Dr. Nurettin GÜLMEZ**'e, **Yrd. Doç. Dr. Temel TOPAL**'a sonsuz teşekkürlerimi bildiririm.

Değerli hocam **Öğr. Gör. İhsan YILMAZ**. Çalışkanlığı, işine olan saygısı ve sevgisi ile takdir edilecek bir akademisyensiniz. Çalışmam boyunca bana hep moral verdiniz. Sonsuz teşekkürler.

İnsanların şanslarıyla birlikte doğduklarına inanıyorum. Canım annem, değerli **sınıf öğretmeni Mefküre GÜLAY!** Engin deneyimlerinden, bilgilerinden yararlandım. Canım babam **teknik lise öğretmeni Hakkı GÜLAY!** Sırtımı emin bir şekilde sana yaslamak ne güzel bir duygu. Ayrıca tüm çalışmalarım da bana moral ve motivasyon veren kardeşim **Dr. Burcu GÜLAY TAŞÇI!** Siz bana hep sonsuz sevginizi gösterdiniz. Hayatımdaki en büyük şansım. Çalışmam boyunca her umutsuzluğa kapıldığımda beni güldüren canım eşim **Yarbay Aykan ÇİFTER!** İyi ki varsın yaşamımda.

*Ve bu çalışmamı, yaşama sevincim **biricik oğluma** ithaf ediyorum.....*

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Tez veri formu	I
Özet	II
Abstract	IV
Yemin	VI
Savunma Tutanağı.....	VII
Önsöz.....	VIII
İçindekiler.....	X
Tablolar Listesi.....	XII
Şekiller Listesi.....	XII

1. BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	4
1.1.1. Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar	4
1.1.2. Sosyal Bilgiler Programlarından Kaynaklanan Sorunlar	4
1.2.Araştırmanın Amacı	9
1.3.Araştırmanın Önemi	10
1.4.Sınırlılıklar	11
1.5.Tanımlar	11
1.6.Kısaltmalar	13

2. BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER	14
2.1.Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi	14
2.2.Bir Ders Olarak Sosyal Bilgiler	15
2.3.Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de SosyalBilgiler Öğretiminin Tarihsel Gelişimi	16
2.4.Türk Eğitim Sistemi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi	18
2.5.Amerika Birleşik Devletlerinde Eğitim ve Sosyal Bilgiler Öğretimi	19
2.6.Karşılaştırmalı Eğitim	21

2.6.1. Karşılaştırmalı Eğitim ve Karşılaşılan Sorunlar.....	23
2.6.2. Türkiye'de Karşılaştırmalı Eğitim	25
2.6.3. Dünyada Karşılaştırmalı Eğitim.....	27
2.6.4. Karşılaştırmalı Araştırmalarda KullanılanYöntemler	30
2.6.5. Karşılaştırmalı Çalışmalarda Kullanılan Yaklaşımlar.....	31
2.6.6. İlgili Araştırmalar	36

3. BÖLÜM

YÖNTEM	42
3.1. Çalışmanın Modeli	42
3.2. Evren ve Örneklem.....	42
3.3. Verilerin Toplanması.....	43
3.4. Verilerin Analizi.....	44

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM	46
4.1.Çalışmanın Ana Hedefine İlişkin Bulgular ve Yorum	46
4.2. Çalışmanın Birinci Alt Hedefine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	60
4.3. Çalışmanın İkinci Alt Hedefine İlişkin Bulgular ve Yorum	70
4.4. Çalışmanın Üçüncü Alt Hedefine İlişkin Bulgular ve Yorum	75
4.4.1. Sosyal Bilgiler Programında Kullanılan Öğretim Süreçleri.....	75
4.5. Çalışmanın Dördüncü Alt Hedefine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	80

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	91
5.1. Çalışmanın Ana Hedefine İlişkin Sonuçlar	91
5.2. Çalışmanın Birinci Alt Hedefine İlişkin Sonuçlar	93
5.3. Çalışmanın İkinci Alt Hedefine İlişkin Sonuçlar	95
5.4. Çalışmanın Üçüncü Alt Hedefine İlişkin Sonuçlar	97
5.5. Çalışmanın Dördüncü Alt Hedefine İlişkin Sonuçlar.....	98
5.6. Öneriler.....	99
5.6.1. Çalışmanın Ana Hedefine Yönelik Öneriler	99
5.6.2. Çalışmanın Birinci Alt Hedefine Yönelik Öneri.....	99

5.6.3. Çalışmanın İkinci Alt Hedefine Yönelik Öneri.....	100
5.6.4. Çalışmanın Üçüncü Alt Hedefine Yönelik Öneri	100
5.6.5. Çalışmanın Dördüncü Alt Hedefine Yönelik Öneri	100
KAYNAKÇA	102

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye'de Yapılan Bazı Karşılaştırmalı Çalışmalar ve Kullanılan Yaklaşımlar	33
Tablo 2. Türkiye ve ABD 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları.....	56
Tablo 3. Türkiye Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları ve İçerdiği Disiplinler	58
Tablo 4. 4. Sınıflar Sosyal Bilgiler Hedeflerinin Karşılaştırılması	61
Tablo 5. 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Hedeflerinin Karşılaştırılması	65
Tablo 6. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de Kullanılan Hedef Yazma Yaklaşımları. 69	
Tablo 7. ABD ve Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Programlarının İçerikleri	70
Tablo 8. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Sosyal Bilgiler Programı İçerik Düzenleme Yaklaşımları	75
Tablo 9. Türkiye ve ABD Sosyal Bilgiler Programı Öğretim Süreçlerinin Karşılaştırılması. 77	
Tablo 10. Geleneksel ve Tamamlayıcı Ölçme - Değerlendirme Teknikleri.....	85
Tablo 11. ABD'de Yer Alan Hazırlanma Stratejileri	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sosyal Bilgiler Dersi İçin Bütünleştirilmiş Model.....	57
--	----

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Giriş

Günümüz dünyası, çok hızlı bir değişim ve dönüşümün olduğu, bilginin üretilmesi, kullanılması ve aktarılmasına yönelik her alanda (sosyal, siyasal, ekonomik vb.) değişmelerin yaşandığı bir dönem içerisinde. Bu dönemin özelliği, sosyal hayatımızdaki genel değişmelere temel olan eğitim alanında da birçok değişmeleri zorunlu hale getirmesidir. Çünkü bilgi toplumuna ulaşmadaki süreçte bilgi tabanlı değişim hareketleri, bireylerin eğitimden beklentilerini de değiştirmiştir. Bilginin karmaşıklığı onu daha fonksiyonel hale getirme yaklaşımlarının sonucu olarak çeşitli bilim dallarının doğmasına neden olmuş; eğitim de, sosyal bilimlerin bir uygulamalı alanı olarak yerini almıştır. Bu bağlamda eğitimi toplumun diğer alanlarındaki (sosyal, siyasal, ekonomik vb.) değişmelerden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bilgi toplumunda egemen olan "üretim paradigması" bilgi tabanını değiştirdiği gibi eğitilmiş insanın tanımını ve öğrenme-öğretmeye ilişkin yaklaşımları da etkilemektedir. Her alanda olduğu gibi eğitim alanında da değişim ve dönüşüme dayalı olarak çeşitli gelişmeler olmaktadır. Bunun temelinde toplumsal yapıdaki inanç, değer ve tekniklerin değişmesi yatmaktadır. İşte bu değişmeler yeni paradigmlar doğurmuştur (Genç, Eryaman, 2007). Bu paradigmlar ise hâlihazırda bulunan programların incelenmesinin ve eksikliklerinin tespit edilmesini zorunlu kılmıştır.

İnsanlar ve toplumlar sürekli değişim içerisinde yer almakta, karmaşık sorular ve sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sebeple toplumlar ve insanlar için Sosyal Bilimlerin önemi çok büyüktür. Toplum içinde yaşayan bireylerin ihtiyaçlarıyla, toplumun beklentileri arasında dengeyi sağlamada, bireylere gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma açısından Sosyal Bilimlere önemli görevler düşmektedir. Sosyal Bilimlerin değişimi ve sürekliliği inceliyor olması, bireyi toplumsallaştırma amacı güden eğitimde, Sosyal Bilimlerin etkin bir yer kazanmasına yol açmış ve eğitimin hem bir sosyal bilim dalı, hem de Sosyal Bilimlerin uygulama alanı durumuna gelmesi "Sosyal Bilgiler" kavramını meydana getirmiştir (Safran, 1993).

Sosyal Bilgiler, bütün çeşitlilikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, insan ve onun fiziki, sosyal çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir. Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen derin bilgiler olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsal hayatı etkileyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın hayatında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha rahat ve mutlu yaşamasını sağlayan, kendini gizli yetenekleri doğrultusunda geliştirip, gerçekleşmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler, bu kavramın kapsamı içersine girebilir. Gerçekte Sosyal Bilgiler eğitim alanının yarattığı bir kavramdır. Bu disiplinler arası alan, Sosyal Bilimler alanındaki kavramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alınarak, bireyin toplum içindeki gelişmesini, yetiştirilmesini amaçlar. Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi (vatandaşlık) gibi mevcut ilköğretim programlarında yer alan, ancak gerçekte Sosyal Bilimler denilen sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji v.b. gibi disiplinlerden seçilerek o yaşlardaki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yakın özelliklere sahip duruma getirilen konuları içerir. Temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip yoğunlaşarak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren, ilkökul ve ortaokul düzeyinde (bilişsel, duyumsal) ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun durumuna getirilmiş bir derstir (Sözer, 1998).

Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgu ve ayrıştırılmalarının (analizlerinin) bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsar. Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere, Sosyal Bilgiler'e, çeşitli sosyal bilim dallarından özet olarak seçilmiş, öğrencilerin seviyelerine göre sadeleştirilmiş konuları kapsayan ve ilköğretim düzeyinde okutulan dersin adıdır, denilebilir.

Amerikan Ulusal Çalışmalar Konseyi (NCSS) ise Sosyal Bilgileri, Sosyal Bilimlerle İnsani Bilimlerin bütünleştirilmesi ile vatandaşlık becerilerinin geliştirilmesinin amaçlandığı alan olarak tanımlanmaktadır (<http://www.ncss.org/>).

Sosyal Bilimler disiplinlerinin oluşturduğu Sosyal Bilgiler dersini yapısını daha iyi anlayabilmek için Sosyal Bilimlerle Sosyal Bilgiler arasındaki farklılıklara bakmakta fayda vardır:

1. Sosyal Bilgiler dersinin en önemli hedefi iyi vatandaşların yetiştirilmesidir. Bunun için konular Sosyal Bilimlerden alınacağı gibi din, ahlak, arkeoloji ve doğal bilimlerden de alınabilir. Sosyal Bilimlerin temel görevi, toplumlarla ilgili yeni bilgi ve fikirler üretmektir. Sosyal bilimciler, aynı zamanda iyi vatandaşların yetişmesi konusunda, ortaöğretimde okuyan öğrencilere verilecek, yaşadıkları demokratik toplumda yararlı olabilecek bir dizi önemli bilgiyle de ilgilenmektedirler (Gardner ve Diğerleri,1997).

2.Sosyal Bilimler, insan ilişkilerini incelerken, Sosyal Bilgiler, bir okul eğitim programı olup, demokratik düzende vatandaşlık eğitimi programının bir bölümü olarak, insan ilişkileri konusu üzerinde durmaktadır. Bundan da anlaşılacağı gibi, Sosyal Bilgilerin temelini Sosyal Bilimler oluşturmaktadır. Program yönünden Sosyal Bilgiler kavramı ise, Sosyal Bilimlerden alınan muhtevaya dayanarak oluşturulan üniteleri ihtiva eden programı belirtmek için kullanılmaktadır. Kısacası Sosyal Bilgiler, öğretim amacıyla Sosyal Bilimlerden seçilmiş ve basitleştirilerek düzenlenmiş konulardır. Çalışma kapsamında incelenen ülkelerde de görüldüğü üzere, Sosyal Bilgilerin öğretimi programa disiplinler bir yaklaşımla eklenmiştir (Dönmez, 2003).

3. Sosyal Bilgiler, konu ve temaların öğretilmesinde, Sosyal Bilimlerden daha çok kullanılır. Sosyal Bilimler daha çok (hemen hemen her zaman) ayrı disiplinler olarak öğretilmektedir (Gardner ve Diğerleri, 1997).

4. Sosyal Bilimler konu alanlıdır ve bunlar arasında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi yer almaktadır (Dönmez, 2003).

5.Sosyal Bilgiler daha çok ilkokul ve ortaokulda verilmekte; Sosyal Bilimler ise ortaöğretim kurumları ve üniversitelerde öğretilmektedir (Gardner&Diğerleri, 1997).

6. Sosyal Bilimler, insan davranışlarını çeşitli yönlerden, nesnel bir yaklaşımla inceleyen alanlardan oluşmaktadır. İçeriği ise kendi aralarında bağlantılı ve karmaşık insan yaşantılarından türetilmiştir. Sosyal Bilgiler ise, gerçekte eğitim alanının yarattığı bir kavramdır. Bu disiplinler arası alan, Sosyal Bilimler alanındaki kuramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alınarak, bireyin toplum içinde gelişmesini, yetiştirilmesini amaçlar. Sosyal Bilgiler, bu yüzden bir okul öğretim programı olup, ilköğretim düzeyinde, sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren bir ders durumundadır (Dönmez, 2003). Sosyal Bilimlerle Sosyal Bilgiler arasındaki farklar bu şekilde ortaya konduktan sonra çalışmaya temel olan problemlerin sunulması önem arz etmektedir.

1.1 Problem Durumu

Bu bölümde çalışmanın amacını oluşturan Türkiye’de 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin sorunlarının ne olduğu ve Türkiye’de 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretimine olumsuz yönde etki eden etmenlere değinilmiştir.

Türkiye’de 4. ve 5. sınıf programlarında son yıllarda önem kazanan Sosyal Bilgiler dersleri ile dünyaya uyum sağlayabilecek, bilinçli ve etkin vatandaşlık becerilerini kazanmış, karşılaşılan soruların çözümü için etkin çözüm önerileri geliştirebilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Ancak Türkiye’de bu alanın öğretiminde bazı sorunların olduğu ve bu sorunların da Türk Eğitim Sistemi açısından öncelikli olarak ele alınıp, değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretimi sorunları ile,

- Türk Eğitim Sistemi yapısından kaynaklanan ve Sosyal Bilgiler öğretimi olumsuz yönde etkileyen etmenler,
- Türkiye’de 4. ve 5. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler programlarının neden olduğu ve Sosyal Bilgiler öğretimine olumsuz yönde etki eden etmenlerden söz edilmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretimindeki sorun ile ne kastedildiği belirtildikten sonra, Türkiye’deki Sosyal Bilgiler öğretimine olumsuz yönde etki ettiği düşünülen ve yukarıda sıralanan etmenleri açıklamakta yarar görülmektedir.

1.1.1. Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar

Türk Eğitim Sistemi’nden kaynaklanan Sosyal Bilgiler öğretimi olumsuz yönde etmenler incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretiminin göz ardı edildiği görülmektedir. Türkiye’de daha çok Matematik ve Fen alanlarının geliştirilmesi ve bu alanlarda başarılı olan öğrencilere daha nitelikli eğitim olanakları sunulması uzun yıllar milli eğitimin politikası olmuştur (Can, 2006).

Sosyal Bilgiler öğretimi kapsamında Türk Eğitim Sistemi’nden kaynaklanan bir diğer sorun ise, Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilere kazandırılmak istenen hedeflerin genellikle bilişsel nitelikte olmasıdır. Son yıllarda duyuşsal hedeflerin ön plana çıkarılması istendik yönde bir değişme olarak görülse de, Türk Eğitim Sistemi’nde daha çok bilişsel hedeflerin önemsendiği ve özellikle öğrencilerin bilişsel yönlerinin

geliştirilmesi uzun yıllar amaç edinildiği için Sosyal Bilgiler derslerinin işlevleri hep göz ardı edilmiştir (Aşçı, 2009). Bu durum da şu şekilde ortaya konmaktadır;

"Ying-Yang evrenin anlaşılmasında kullanılan bir simgedir. Yang akılcı, mutlak, başat, katı, erkeksi yönüdür varlığın. Ying ise estetik, nazik, ahlaki, duyuşsal ve kadınsı yanındır. Modern eğitim sistemlerinin tümünün yang yönü baskındır. Oysa ying, kişilik gelişimi, insani tekamül, estetik algı, ruhsal gelişim, nazik olmakla ilgilidir. Öğretim programlarımızın bilişsel boyutu, duyuşsal ve psiko-motor boyutlardan fazlasıyla baskındır ve duyuşsal hedefler ihmal edilmektedir" (<http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimler/sayı21/selçuk.htm>).

Eğitim sisteminden kaynaklanan bir diğer sorun da, okullarımızdaki donanım ve alt yapı olanaklarının, yeni programı uygulamaya elverişli olmamasıdır (Kösterelioğlu ve Bayar, 2014). Söz konusu değişikliklerin dayandığı anlayış, yabancı bir ülkeden alınmış ve bizim yapımıza tam olarak uygun değildir.

Kültüre özgü değerlerin altını çizen bu perspektif, program değiştirme çalışmalarının sınırlı bir çevre ve çerçevede alındığını, Türk Eğitim Sistemi'nin mevcut alt yapı imkanları ile ülkemizde eğitim ve öğretim faaliyetlerine atfedilen temel misyon ve değerlerin bazı durumlarda göz ardı edildiği şeklinde değerlendirilebilir.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler öğretimine etki eden olumsuz etmenlerden biri de, öğrencilerden kaynaklanan sorunlardır. Bu konuda Paykoç (1987) öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinden elde ettikleri becerileri yaşamda karşılaştıkları problemlerin çözümünde kullanmamaları, bu derslere yönelik tutumlarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir. Bu derslerin neden öğretildiği ve bu derslerdeki kazanımlarının, hayatta karşılaştıkları hangi problemleri çözmede kendilerine yardımcı olacağı konusunda fikir sahibi olmamaları bu alandaki ciddi bir sorundur. Öte yandan öğretmenlerin derslerinde kullandıkları yöntem ve teknikler de Türkiye'de Sosyal Bilgiler öğretimine olumsuz yönde etki eden değişkenlerden biri olarak kabul edilebilir. Türkiye'de daha çok bilişsel hedefler önemsendiğinden, öğretmenler daha çok bu alandaki davranışların kazandırılmasında işe koşulan yöntem ve teknikleri kullanmaktadırlar. Oysa Sosyal Bilgiler öğretimi ile öğrencilerin duyuşsal alanlarının da geliştirilmesi ihtiyacı, alan öğretmenlerinin güçlü bir yöntem teknik bilgisiyle donanmış olmasını gerekli kılmaktadır (Aşçı, 2009).

Sosyal Bilgiler hızla değişen ve gelişen sosyal olaylarla şekillenen bir alan olduğundan, sürekli güncellenmeyen ders kitaplarının ve onlara olan sıkı bağlılığın öğrencilerin günü yakalamadaki engellerden biri olduğu açıktır. Öğretmenler ders kitabı kullanma konusunda kendilerini zorunlu hissetmektedir. Ders kitaplarının sınıf içindeki öğretimde böylesine yoğun biçimde kullanılmasının nedeni olarak ders kitapları ve program arasındaki sıkı bağlantı; Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders kitabını kullanmayı zorunlu kılması; alternatif öğretim araçlarının yokluğu; ailelerin ders kitabının sınıfta kullanılmasına yönelik beklentileri gösterilebilir (Aşçı,2009).

Sosyal Bilgiler öğretiminde ders kitapları ile ilgili diğer bir sorun da, programın zengin öğretim materyalleri gerektirmesine karşın bunların temin edilmesi ve hazırlanması için altyapının özellikle kırsal alanlarda çok yetersiz olduğudur. Ders kitaplarına ek olarak diğer öğretim materyallerinin hazırlanması ve temini öğretmene bırakılmıştır. Kılavuz kitaplarda bilgi içeriği fazla olduğundan ve derste etkinlik uygulamaları ve değerlendirmesi zaman alacağından konular ders saatinde verimli bir şekilde işlenmemektedir (Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005).

1.1.2. Sosyal Bilgiler Programlarından Kaynaklanan Sorunlar

Türkiye'de Sosyal Bilgiler öğretiminde eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara değinildikten sonra, Sosyal Bilgiler programından kaynaklanan sorunlara değinmek de yararlı olacaktır. Sosyal Bilgiler programlarında teknik öğeler açısından (hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme) bazı problemlerin olduğu görülmektedir. Öğretim programları öncelikle hedefler açısından ele alınmış ve göze çarpan problemler belirtilmiştir. Daha sonra sırasıyla programların içerikleri, öğretim süreçleri ve değerlendirme aşamalarındaki sorunlara değinilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretiminde hedefler genelde aşağıda belirtilen üç yaklaşımla ele alınmaktadır:

- Hedeflerde bilgi aktarımının önemsendiği anahtar kavramların, genellemelerin ve temalar geliştirmenin ön plana çıktığı yaklaşım.
- Sosyal Bilimler disiplinleri ile ilgili bakış açılarının ve tutumların önemsendiği yaklaşım.
- Sosyal Bilgilerin içeriği yoluyla etkin vatandaşlık davranışlarının geliştirilmesini amaç

edinen yaklaşım (Özoğlu, 1974).

Türkiye'de Sosyal Bilgiler programlarının hedeflerine bakıldığında sözü edilen üç yaklaşımdan daha çok bilgi aktarmanın önemsendiği, anahtar kavramların, genellemelerin ve temalar geliştirmenin ön plana çıktığı yaklaşımın ağırlıklı olduğu görölmektedir. Sözü edilen diğer iki yaklaşımın da Sosyal Bilgiler derslerinde yaşama geçirilmesi önemli olduğu düşünölmektedir.

Sosyal Bilgiler programı içerik açısından ele alındığında, oluşturulan içeriklerin genellikle ilgili disipline ait mevcut bilgi kümelerinden oluştuğu görölmektedir. Demirel (2003) içeriğin belirlenmesinde neredeyse tek araç olarak görölen disiplinlerin, değişmeyen geleneksel öğrenme birimleri olmasını eleştirmektedir. Okulların alanın öğretiminden de öteye gitmesi gerektiğini vurgulayarak, içerik ve öğrenme yaşantılarının birlikte ele alınması gerektiği üzerinde durmakta ve Sosyal Bilgiler öğretiminde ele alınacak içeriğin, yaşamla sıkı bağlar içinde olması gerekliliğinin altını çizmektedir.

Doğan ve Dinç'in 2010 yılında "*Journal of Social Studies Education Research*" (*Sosyal Bilgiler Araştırma Dergisi*) dergisinde yayımlanan çalışmasında ilköğretim 2. kademe Sosyal Bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Araştırma bulguları; programın konu sayısı ve içerik bilgisinin çok yoğun olması, konular arası bağlantının yeterince iyi kurulamamış olması, bazı konuların ele alınış yönteminin öğrenci seviyesine göre yüksek, bazılarının ise düşük olması, bazı kavramların öğrenci seviyesine göre ağır olması ve bu kavramları öğretebilmek için yeterli süre ve araç- gerece ulaşma sorunlarını ortaya çıkardığını göstermektedir. Yine aynı araştırmaya göre, ders süresinin programda belirtilen konuların öğretilmesi ve istenilen etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için yetersiz olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Programdan kaynaklanan bir diğer sorun ise, öğretmenlerimizin yeni program ve bunların alt yapısını oluşturan yapılandırmacı yaklaşım ile bu doğrultuda gerçekleştirilebilecek öğretim etkinlikleri hakkındaki bilgi ve deneyim eksiklikleridir. Meslek içindeyken hazırlanan hizmet içi eğitim programlarıyla bu alandaki öğretmenlerin eksikliklerini tamamlaması Sosyal Bilgiler öğretiminin niteliğine olumlu bir etki sağlayacağı açıktır (Doğan ve Dinç, 2010).

Sosyal Bilgiler derslerindeki öğretim sürecinde kullanılan öğretme-öğrenme yöntem ve tekniklerinin, öğrencilerin okul dışı yaşamlarında karşılaştıkları problemleri çözmeye kendilerine yardımcı olacak şekilde olması önem taşımaktadır. Eğer demokratik tutum ve eleştirel düşünme gücüne sahip öğrenciler yetiştirilmek isteniyorsa, sınıf ortamında öğrenciye düşüncelerini rahatça açıklayabileceği, tartışabileceği ve sorgulayabileceği yöntem ve tekniklerin seçilmesi gereklidir. Sosyal Bilgiler öğretimi ile etkin ve bilinçli vatandaşlar yetiştirmenin amaçlandığı bir sınıf ortamında öğrencilere toplumsal alanda problemler sunularak, tartışma yöntemi ile öğrencilerin sorunun çözümüne etkin biçimde katılımı sağlanmalıdır (Aşçı, 2009).

Sosyal Bilgiler programının etkili bir biçimde uygulanmasının temel gereklerinden biri olan araç-gereç ve teknoloji kullanımı, sorun yaşanan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bütün okullarda bulunması gereken teknolojik durum ve araç-gereçlere (bilgisayar, projeksiyon cihazı, tepegöz, cd, vcd) yalnızca il ve ilçe merkezlerinin belirli sosyo-ekonomik düzeye sahip kesimlerinde yer alan okullarda ulaşılabilmesi, sosyo-ekonomik düzeyi düşük okullarda basit haritalara bile ulaşmanın güç olmasıdır. Bu konuda dile getirilen bir diğer problem ise, öğretmenlerin teknolojiyi kullanma konusunda yeterli bilgi ve becerilere sahip olmadığıdır. Hizmet içi eğitim programlarıyla bu alandaki eksikliklerin tamamlanmasının Sosyal Bilgiler öğretimine katkısı büyük olacaktır (Aşçı,2009).

Sosyal Bilgiler öğretimi kapsamında 4. ve 5. sınıf programları incelendiğinde, öğrenci başarısının değerlendirilmesinde ise, uygulamada halen, süreçten çok ürünü temel alan yaklaşımların mevcut olduğu görülmektedir. Öğrencilerin değerlendirilmesinde son yıllarda sıkça kullanılan tümel değerlendirme ya da başka bir ifadeyle öğrenci dosyası değerlendirme; çoktan seçmeli değerlendirme ve açık uçlu sorulara dayanan ölçme tekniklerine göre öğrencinin başarısı hakkında daha kapsamlı verileri öğretmenlere sunmaktadır. Bununla birlikte, yeni programa göre öğrencilerin değerlendirilmesinde, sadece çıktının değil süreçteki ilerlemenin de izlenmesi ve dikkate alınması oldukça önemlidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ve batı ülkelerinde uygulanan öğrencinin kendi başarısını değerlendirmesi, Türkiye'de sıklıkla rastlanan bir değerlendirme şekli değildir. Bunun nedeni çeşitli zeka tiplerine sahip olan öğrencilerin, süreç bazlı değerlendirilebilmesi için öğretmene yardımcı, gelişmiş rehberlik hizmetlerinin yeteri kadar olmamasıdır. Ayrıca öğretmen merkezli öğrenme modelini

(davranışçı model) benimsemiş öğretmenlerin, öğrenci merkezli yapılandırmacılık modeline göre öğrenci sürecini yönlendirebilmesi oldukça güçtür (Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005).

MEB tarafından 2008 yılında düzenlenen Sosyal Bilgiler program ve ders kitaplarının değerlendirilmesi çalıştayında da sorunlar geniş katılımlı bir atmosferde tartışılmıştır. Yeni programla beraber gündeme gelen en önemli değişiklikler, şüphesiz ölçme ve değerlendirme alanında olmuştur. Bu konudaki değişiklikleri, daha objektif ve daha kapsamlı ölçme ve değerlendirme yaklaşımı sunması ve öğrencileri araştırma-incelemeye sevk etmesi bakımından olumlu bulan katılımcılar buna rağmen en büyük zorlukları da bu alanda yaşadıklarını itiraf etmişlerdir. Gömleksiz ve Bulut'un (2006) araştırmalarında da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeni programın değerlendirme boyutunu daha olumsuz buldukları ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler öğretimini olumsuz yönde etkileyen bazı etmenlere kısaca değinilmeye çalışılmıştır. Bu olumsuzlukların belli bir ölçüde ortadan kaldırılması için uluslararası bir bakış açısına sahip olmak önemli görülmektedir. Bu durum aslında araştırmacıya çalışmanın amacı hakkında yön göstermektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'de 4. ve 5.sınıflarda uygulanan Sosyal Bilgiler programlarının, Amerika Birleşik Devletleri 4. ve 5. sınıf programları ile karşılaştırılmasıdır. Alt hedefler olarak da aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Türkiye'deki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının *hedefleri* ile A.B.D'de okutulan aynı düzey ve aynı alan programlarının hedefleri ile ne tür benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?

2. Türkiye'deki 4.ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programları ile A.B.D'deki Sosyal Bilgiler programlarının *içerikleri* arasındaki ne tür benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır?

3. Türkiye'deki 4.ve 5.sınıf Sosyal Bilgiler programlarında kullanılan *öğretim süreçleri* ile A.B.D Sosyal Bilgiler programlarında kullanılan öğretim süreçleri ne tür

benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?

4. Türkiye’de 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde *ölçme ve değerlendirme teknikleri* ile A.B.D’deki Sosyal Bilgiler derslerindeki ölçme ve değerlendirme teknikleri ne gibi benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler Öğretimi merkeze "*insanı*" almakta ve onun kendisiyle, içinde yaşadığı toplumsal yapı ve dünya ile olan ilişkilerini anlamlandırabilmesini ve mevcut düzende uyumlu ilişkiler kurabilmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretimi ile öğrencilere geçmişte ve bugünde insanların kurmuş oldukları sosyal ilişkileri öğretmek yanında, daha yaşanabilir bir dünya için gerekli olan bir çevre bilinci de oluşturulmaya çalışılmaktadır. Hızlı kirlenme ve yaşam alanlarının daralması gibi yaşamsal sorunlara karşı öğrencilerde bir farkındalık düzeyi oluşturma ve bu sorunlara karşı duyarlı bireyler yetiştirmeyi amaçlamak Sosyal Bilgiler Öğretimi'nin vazgeçilmez bir parçasıdır (Aşçı, 2009).

Sadece geçmişe ait bilgileri değil, güncel olan sorunları ve değişimleri de ele alan Sosyal Bilgiler öğretimi aracılığı ile sadece ulusal sınırlar içinde değil, dünyanın her yerinde yaşamını sürdürebilecek bireyler yetiştirmek bir çok ülkenin ana amacıdır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde Sosyal Bilgiler öğretimi ile dünyanın her yerinde başarılarını sürdürebilen, karşılaştığı problemlerin çözümünde yaratıcı ve akılcı düşünceleri kurgulayabilen ve uygulayabilen öğrencilerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (NCSS, 2007). Amerika Birleşik Devletleri’nde olduğu gibi ortak değerler çerçevesinde bütünleşmek isteyen Avrupa Birliği’nde de "**Ulusal Vatandaşlığı**" yanında "**Avrupa Vatandaşlığı**" becerilerinin kazandırılması Sosyal Bilgiler öğretimi aracılığı ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (CICE,2007). Ayrıca ülkeler arası işbirliğinin hızla arttığı bu dönemde, ülkelerin birbirlerini tanımalarını destekleyen çok uluslu ortak projelerin, öğrenci ve öğretim elemanı değişim programların ve yapılan karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının önemi daha da artmıştır.

Karşılaştırmalı araştırma, farklı ülke ve kültürler arasında karşılaştırma yapmayı amaçlayan bir araştırma yöntemidir. Bu yöntemi kullanarak yapılan uluslararası

karşılaştırmalı çalışmalar sonucunda elde edilen bilgiler, ülkelerin kendilerine ait sorunların çözümüne farklı bakış açısı geliştirmelerine olanak sağlamaktadır. Bu noktadan hareketle; Türkiye'nin 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programlarındaki mevcut sorunlarına bir çözüm önerisi getirebilmek ve bu programların evrensel değerler çerçevesinde ele alınıp değerlendirilebilmesi, problemlerin çözümünde uluslararası bir yaklaşımın sergilenmesi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi'nin ulusal boyutunun da ortaya konması önemli görülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

- Türkiye'de 4. ve 5. sınıflarda uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı,
- A.B.D'nin Kansas eyaletinde uygulanan 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi Sosyal Bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).

Eğitim: Bireylerde kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik yönde davranış değiştirme süreci (Ertürk, 1972). Bu çalışmada incelenen ülkelerin eğitim sistemleri, bu ülkelerdeki Sosyal Bilgiler öğretimini daha iyi algılayabilmek için önem göstermektedir.

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun veya sosyal çevrenin bireylerin yaşantılarını düzenlemek ve zenginleştirmek için yürüttüğü tüm etkinlikler (Varış, 1996). Bu çalışmaya konu olan 4. ve 5. sınıf eğitim programı, Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır.

Öğretim Programı: Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneği (Demirel,2003). Sosyal Bilgiler dersinin öğretim programlarının karşılaştırılmasında bu tanım benimsenmiştir.

Hedef: Planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla kazandırılması kararlaştırılan davranış değişikliği. Hedef, genel anlamıyla varılmak istenen nokta olarak tanımlanabilir. Eğitimde hedef ise, kişide gözlenmesi kararlaştırılan istendik özellikler olarak tanımlanabilir (Sönmez 2003). Bu çalışmada "hedef" öğretim programlarında belirtilen, öğrencinin ulaşması beklenen kritik noktalar kabul edilmiştir.

İçerik: Program hedefleri doğrultusunda seçilmiş konular bütünlüğü (Demirel, 2002). Bu çalışma dahilinde Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilere öğretilen konular bütünlüğü olarak ele alınmıştır.

Öğretim Süreci: Öğretmen-öğrenci etkileşimini, kullanılan öğretim yöntemlerini, kullanılan araç-gereçleri, zamanlamayı ve kısaca öğrenme-öğretme durumunu etkileyen tüm değişkenler (Varış, 1996). Bu çalışmada, öğretim süreçlerinin sadece öğretim yöntem ve teknikleri, kısmi öğretim süreçleri olarak ele alınmış ve kullanılmıştır.

Ölçme ve Değerlendirme: Ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak, ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma süreci. Değerlendirme süreci, öğrencinin ne kadar öğrendiğini belirlemek için uygulanır. Programı değerlendirme açısından bakıldığında değerlendirme, program tasarımı aşamasında verilen kararların değerlendirilmesi için bilgi toplama sürecidir. Programı değerlendirme; öğretim sürecini ve öğretim kaynaklarını gözden geçirmek, karşılaşılan sorunları analiz etmek, öğrencilerin kazandıkları yeterlilikler ile programın hedeflerini ve iş hayatında bu görevde çalışan bireylerin niteliklerini karşılaştırarak programı geliştirmek için yapılır (Doğan,1997). Bu çalışmada değerlendirme terimi, Sosyal Bilgiler derslerindeki öğrenci başarısı hakkında karar verme süreci olarak ele alınmıştır.

Karşılaştırmalı Eğitim: Farklı kültürlerde ve memleketlerde iki ya da daha fazla eğitim sistemini teorik ve pratik anlamda, farklılık ve benzerlikleri ile inceleyen bir araştırma alanıdır (Türkoğlu, 1998).

Dikey Yaklaşım: Karşılaştırmalı eğitim alanında eğitim sistemlerinin, tarihi evrimi izlenerek yapılan araştırma yöntemidir (Ültanır, 2000).

Yatay Yaklaşım: Karşılaştırmalı eğitim alanında eğitim sistemlerinin tüm unsurlarını, ayrı ayrı ve birlikte inceleyerek yapılan araştırma yöntemidir (Ültanır, 2000).

1.6. Kısaltmalar

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Tr: Türkiye

NCSS: Amerikan Ulusal Çalışmalar Konseyi

ERG: Eğitim Reformu Girişimi

BÖLÜM 2

ÇALIŞMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde Sosyal Bilgilerin tarihsel gelişimi, bir ders olarak Sosyal Bilgiler, çalışmaya konu olan ülkelerin eğitim sistemleri ve karşılaştırmalı eğitimin ne olduğu, bu alanda yapılan araştırmalarla birlikte sunulmaktadır.

2.1. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

İnsanların doğaları, birbirleriyle ve manevî güçlerle olan ilişkileri, oluşturdukları ve içinde yaşadıkları toplum yapıları üzerinde zihinsel çalışma yapılabileceği düşüncesi, en az yazılı tarih kadar eskidir. Ayrıca kuşaktan kuşağa aktarılıp tarihin bir aşamasında yazıya geçirilmiş sözlü bilgelik de unutulmamalıdır. Şüphesiz bu bilgelik, büyük ölçüde, tanrı buyruğu ya da sonsuz bazı doğrulardan çıkan akılcı sonuçlar gibi sunulmuş olsa da, dünyanın her bölgesinden, çok uzun bir süreçte yaşanmış insan deneyimlerinin zenginliğinden seçilerek türetilmiş bir sonuçtur. Bugün Sosyal Bilimler dediğimiz şey bu bilgeliğin mirasçısıdır. 20. yüzyılın başlarında, sosyal yaşantıların giderek karmaşıklaşması, toplumsal değişmelerin ve çatışmaların artması, eğitimin, sosyal hayatın süreklilik arz eden yönlerini anlamlı bir biçimde, değişime açık yönlerini de tutarlı bir biçimde sergileyebileceği nitelikte olmasını gerektirmiştir. Bu sebeple eğitimde "millî ve ahlaki" değerlerle öncelikler çerçevesinde, tarih ve coğrafya gibi dersler konmuş, zamanla ortak alanlar ve sosyal etmenlerin etkileşimini içeren konulara programlarda yer verilmiştir. Bu durumun, "Sosyal Bilgiler" adı verilen konu alanının doğuş gerekçesi ve eğitimin bahsedilen toplumsal yönünün, yani Sosyal Bilgiler'in çıkış sebebi olarak açıklanması mümkündür (Dönmez, 2003).

Sosyal Bilgiler öğretiminin dünyada ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, bu alandaki çalışmalar ve eğitim etkinlikleri oldukça eskilere dayanmaktadır. Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez Amerika Birleşik Devletlerinde, 1892 yılında toplanan Millî Eğitim Konseyi tarafından ele alınmıştır. Bu konsey milli toplum anlayışını oluşturmak üzere Sosyal Bilgiler dersini düzenlemiştir. Sosyal Bilgiler dersinin programı; tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve

toplumun gereksinimlerine göre içerik yeniden yapılandırılmıştır. Bu kavramın kabulü ise ilk kez yine A.B.D.'de 1916 yılında Milli Eğitim Derneği'nin "Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi" tarafından gerçekleştirilmiştir. Komite bu kavramı; konusu doğrudan insan toplumunun teşkilatına ve gelişmesine toplumsal birliklerin bir parçası olması dolayısıyla insana dair bilgiler, "sosyal bilgilerdir" şeklinde tanımlamıştır. Günümüzde "değişmenin bilimi" şeklinde tanımlanan Sosyal Bilgiler, içeriğinde birçok disiplini kapsar. Bu disiplinler, insan ve toplumun gelişimine paralel olarak onların çeşitli boyutlarını yansıtan alanlardır. Bu alanlar; tarih, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, ekonomi, yönetim bilimleri, psikoloji, siyasal bilimler, kent planlaması, hukuk vb. olarak sıralanabilir (Akdağ, 2010).

2.2. Bir Ders Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler hızla değişen dünya düzeninde, bireyin toplumsal yaşamdaki değişikliklere uyum sağlaması ve bulunduğu sosyal yaşam içinde, mutlu ve üretken bir biçimde yaşaması için ihtiyaç duyduğu temel becerileri kazandırmayı amaçlayan alanlar topluluğudur. Sosyal Bilgiler, bireylere zengin bilgi kaynağı sağlaması ve dünya üzerinde yaşayan insanlar hakkında fikir vermesi bağlamında çok önemli bir yere sahiptir. Bireye yaşama ilişkin bir bakış açısı kazandırmakla birlikte, dünya üzerindeki yerini, diğer yerler ve kültürlerdeki insanların çocuklarını nasıl yetiştirip eğittikleri, doğanın gücünü nasıl kontrol ettikleri, nasıl konuşmayı, plan yapmayı ve düşünmeyi öğrendikleri gibi bilgi ve beceriler kazandırır. Sosyal Bilgiler, bireye insanlığın mirasına ait bilgiler sunar ve bu bilgilerin öğrencilere aktarılması önemli görülmektedir. Sosyal Bilgilerin gerekliliğini hissettiren diğer bir neden de, toplumsal yaşama uyum sağlayabilecek ve çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilecek bireyler yetiştirmesidir. Toplum, kültür ve ulusların üyesi olan bireylerin diğer kültürleri, ulusları ve bireyleri anlayabilmeleri ve onlar hakkında bir anlayış geliştirebilmeleri için Sosyal Bilgilere ihtiyaç vardır (Aşçı, 2009).

Sosyal Bilgiler programları, Sosyal Bilimlerin yöntemleri, içeriği ve bulgularını oldukça basit bir düzeyde ele almakta ve bireyin, toplumda yaşayış ve davranışlarını, temel gereksinimlerini ve bunları gidermek için yaptıkları ile oluşturulan kuruluşları ve değerleri işlemektedir (Özoğlu, 1987). Bu noktadan hareketle Sosyal Bilgiler öğretimi

ile son yıllardaki hızlı gelişmelerin ve bunların yol açtığı farklı bakış açılarının öğrenciye kazandırılması, dünya vatandaşlığı, çok kültürlülük gibi kavramların öğretilmesi amaç edinilmiştir. Öğrencilere genel kültür, bilgi kazandırmanın yanında yaşadıkları dünyayı anlamlandırma amacını güden Sosyal Bilgiler öğretimi, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir.

2.3 Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Bilindiği gibi Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bir dalıdır. Türk toplumlarında Sosyal Bilim adına yapılan çalışmalar uzun bir tarihe sahiptir. Bilinen en eski Türk yazılı belgeleri olan “Göktürk Yazıtları” içerik bakımından tarihi, kültürel ve sosyolojik bilgi ve iletilerle doludur. Bu bakımdan Sosyal Bilgilerle ilgili ilk yazılı belgelerin Göktürk Yazıtları olduğu söylenebilir. İlk Müslüman Türk toplumlarından olan Karahanlılar zamanında yazılan iki önemli eser "Divanü Lügat’it-Türk" ve “Kutadgu Bilig” edebi eserler olmalarının yanı sıra, Sosyal Bilgiler alanında yapılan çalışmalara birer örnektirler. 19.yüzyılda Selçuklular zamanında kurulan Nizamiye Medreseleri, Türk eğitim ve öğretim tarihinin en önemli kurumlarından (Aşçı, 2009).

Dünyada ise tarihin öncülerinden sayılan Herodot ve ünlü coğrafyacı Ptolemaios aynı zamanda tarihte bilinen en eski Sosyal Bilimcilerdir. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler insana içinde yaşadığı toplumu, bölgeyi, ülkeyi ve dünyayı tanıtmaktan ve toplumsal yaşamla ilgili her konuyu ele almasından ötürü tarihsel süreci de çok eskilere dayanır. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler, dünyadaki bir çok ülke tarafından bir vatandaşlık eğitimi programı olarak benimsenmiştir (Kevin, 2008).

Genel eğilim olarak Sosyal Bilimler öğretiminin başlangıcı “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler” dersleridir. Sosyal Bilimler öğretiminin ilk adımı olarak kabul edilen Sosyal Bilgilerin, bir konu alanı olarak eğitim programlarına girmesi ile ilerlemecilik akımının, "demokratik toplum için vatandaş yetiştirme” görüşünün etkisiyle gerçekleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1930’lu ve 1940’lı yıllarda yeniden kurmacılık ve öğrenci merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimciler, Sosyal Bilgiler programının yaşama geçirilmesi için çaba harcamışlardır. 1940’lı ve 1950’li yıllarda Sosyal Bilgiler Programları daha çok Tarih ve Coğrafya ağırlıklı uygulanmıştır. 1960’lı yılların

başından 1970’li yılların ortasına kadar Sosyal Bilgiler Derslerine getirilen yoğun eleştiriler sonucunda, bu dönemde yeni bir “**Sosyal Bilgiler**” anlayışı oluşturulmuştur. Bu anlayışa göre Sosyal Bilgiler programındaki Tarih ve Coğrafyanın ağırlığı azaltılırken, Sosyoloji, Antropoloji, Ekonomi, Siyaset Bilimi ve Sosyal Psikolojiye ağırlık verilip, Sosyal Bilimlerdeki kavram ve yöntemlere dayalı disiplinler arası bir yapı benimsenmiştir. Ancak Amerika Birleşik Devletleri’nde Ulusal Bilim tarafından yapılan araştırmalar sonucunda yeni Sosyal Bilgiler anlayışının başarısız olduğu ortaya çıkmış ve 1980’li yıllarda tekrar “ temele dönme hareketiyle” yine geleneksel anlayış benimsenmeye başlamıştır (Aşçı, 2009).

Türkiye’de ise 1968 yılına kadar Sosyal Bilgiler, okul programlarındaki yerini almamıştır. Belirtilen bu dönem öncesinde ilköğretim okullarında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri tek bir ders olarak okutulmaktaydı. 1962 yılında İlkokul Program Taslağında Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi derslerinin yerine “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersi konulmuştur. Bu ders 1968 yılında yayımlanan ilkokul programında “**Sosyal Bilgiler**” adını almıştır. Bu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde egemen olan “Yeni Sosyal Bilgiler” akımının önemli etkisi olmuştur (Öztürk ve Dilek, 2002).

İlkokullardaki Sosyal Bilgiler dersindeki bu gelişmelerden sonra, 20 Temmuz 1970 gün ve 4196 sayılı Bakanlık oluru ile Ortaokul Sosyal Bilgiler Taslak Programı’nın 1970-1971 öğretim yılında her ilde bazı okulların birinci sınıflarında denenmek suretiyle uygulamasına karar verilmiştir. Ancak bu uygulamanın kademeli olarak gelecek yıllarda devam etmesi uygun görülmüştür. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası kararları uyarınca, temel eğitimin amaçlarına uygun olarak, temel eğitimin 4.5.6.7 ve 8. Sınıflar Sosyal Bilgiler programını geliştirmiş ve 15.11.1974 tarih ve 459 sayılı kurul kararı ile kabul edilmiştir (Güngördü, 2001).

İlköğretim düzeyinde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinin devamı niteliğindeki ortaöğretim Sosyal Bilim derslerinin, Türkiye’deki öğretimi ve süreç içindeki değişim incelendiğinde ise, 1924 programındaki Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji derslerinin olduğu ve bu dönemde Türkçe ve Edebiyat, Arabi, Farsî ve Yabancı Dil gibi dil derslerinin de Sosyal Bilimler alanı içinde kabul edildiği görülmektedir. 1934 programında, 1924 programından farklı olarak Felsefe ile

Sosyoloji dersinin ortak olarak okutulduğu ve programa Psikoloji dersinin eklendiği dikkati çekmektedir. 1937’de hazırlanan lise programında Felsefe ve Sosyoloji dersinin yerine Filozofi ve Sosyoloji dersinin konulduğu Psikoloji dersinin kaldırılarak, sadece Tarih, Coğrafya, Edebiyat ve Yabancı Dil derslerinin var olduğu gözlemlenmektedir. 1949 programında ise, Felsefe grubu dersleri (Felsefe-Mantık ve Sosyoloji) programa eklenirken, Tarih ve Coğrafya derslerinin yine bu dönemde de Sosyal Bilim dersleri içindeki yerini aldığı tespit edilmektedir (Özoğlu,1974).

Dünyadaki ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Sosyal Bilgiler anlayışındaki değişikliklerin Türkiye'deki Sosyal Bilgiler anlayışına da yansıdığından belirtilmesinden sonra, Türk Eğitim Sistemi'nde Sosyal Bilgiler öğretimine değinilmek yararlı olacaktır.

2.4. Türk Eğitim Sistemi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi

Türkiye’deki eğitim hakkı, T.C Anayasası ile güvence altına alınmıştır; eğitimin tür ve kademelerini ve işleyişe dönük esasları düzenleyen mevzuatla sistem bugünkü halini almıştır. Türk Milli Eğitim Sisteminin genel çerçevesi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiştir. Belirlenen bu kanuna göre Türk Eğitim Sistemi örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki temel üzerine yapılandırılmıştır (MEB, 2006).

Yaygın eğitim; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylerin, örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim, öğretim, rehberlik ve uygulama faaliyetlerini kapsamaktadır. **Örgün Eğitim;** belirli yaş grubundaki ve aynı düzeydeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında yapılan düzenli eğitimidir. Örgün eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır (MEB, 2008).

İlköğretim; 6-14 yaş grubundaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi bir vatandaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, milli ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır (MEB, 2006). Türkiye’de bu eğitim kademesinde Sosyal Bilgiler öğretimi “**Hayat Bilgisi**” dersi ile başlamaktadır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 14.07.2000 tarih ve

192 sayılı kararı ile Hayat Bilgisi dersi, birinci sınıftan 3.sınıfa kadar haftada 5 saat olarak verilmektedir. Dördüncü sınıftan itibaren sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren ve ana amacının topluma uyumlu vatandaşların yetiştirilmesi olan, "**Sosyal Bilgiler**" dersi bulunmaktadır. Bu ders 7.sınıfın sonuna kadar haftada 3 saat verilmektedir. Sosyal Bilgiler dersine ek olarak "**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**" dersi ise yine dördüncü sınıftan sekizinci sınıfın sonuna kadar haftada 2 saat olarak verilmektedir. 8.sınıfta ise öğrenciler "**T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük**" dersini haftada 2 saat, "**Vatandaşlık ve İnsan Hakları**" dersini ise haftada 1saat görmektedir (<http://iogm.meb.gov.tr/pages.php=program>). Çalışma kapsamında, genel ilköğretim programları ele alınmış ve bu programlardaki **Sosyal Bilgiler** dersi incelenmiştir.

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı en az dört yıllık öğrenim veren genel liseler ile mesleki ve teknik liseleri kapsamaktadır. Bu kurumların Türk Eğitim Sistemi içinde en önemli görevi, öğrencilere asgari ortak bir genel kültür vermek, uygulanacak çeşitli programlarla onları ilgi ve yetenekleri ölçüsünde mesleğe, yükseköğretime ve iş hayatına hazırlamaktır (Karacaoğlu ve Çabuk, 2002). Türkiye’de ortaöğretim kademesi genel ve mesleki-teknik olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel ortaöğretim programında verilen Sosyal Bilimler dersleri liselerdeki alan programlarına göre (Türkçe, Matematik, Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri ve Yabancı Diller) değişiklik göstermektedir. **Coğrafya, Tarih, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Milli Güvenlik, Sosyoloji, Psikoloji, Felsefe, Çağdaş Dünya Tarihi, Sağlık Bilgisi, Trafik ve İlk Yardım** Türkiye’de genel öğretim programında yer alan Sosyal Bilim dersleridir (Aşçı, 2009).

Türkiye’deki **yükseköğretim**, ortaöğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğrenim veren ve nitelikli insan gücünün ve bilimsel araştırma alanlarının istediği elemanları yetiştiren eğitim kurumlarının tümünü kapsar. Türkiye’deki yükseköğretim programları hemen hemen tüm Sosyal Bilim alanlarının programlarını içine alacak bir yapıdadır (Demirel, 2000).

2.5. Amerika Birleşik Devletlerinde Eğitim ve Sosyal Bilgiler Öğretimi

Amerika eğitim sistemi de eğitim yönetimini yerel yönetimlere (yani eyaletlere) devretmiş bir sistemdir. Her eyalet kendi eğitim sistemine uygun bir şekilde örgütlenme ve bu sistemi çalıştırma hak ve sorumluluğuna sahiptir. Buna göre ABD’de kuramsal

olarak 50'nin üzerinde farklı eğitim sisteminin bulunduğu söylenebilir. Eyalet düzeyinde eğitim konusunda çözülemeyen sorunların ortaya çıkması durumunda federal düzeyde arayışlara başvurulur. Bir başka ifadeyle, federal hükümetin eğitimle ilgilenmesi kurallarla ve yasalarla belirlenmiştir. Eğitim konusunda federal hükümetin formal bir işlevinden bahsetmek mümkün değildir (Erdoğan,2003). Eğitim Bakanlığı 1980 yılında dağınık biçimde bulunan birçok bölümün birleştirilmesiyle kurulmuş ve bugünkü halini almıştır (<http://www.ed.gov>). Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim sistemi üç ana bölümden oluşmaktadır (Bolay ve diğerleri,1996).

İlköğretim, 6-12 yaş arasını kapsar ve genel amacı, öğrencilerin genel gelişimini sağlamak, temel bilgi, beceri ve öğrenme için uygun ortam oluşturarak, olumlu davranış kazandırmaktır. Bu düzeyde resmi ve özel bütün okullardaki sistemin ve ders planının aynı olmasına dikkat edilir. En yaygın okul biçimi 6 yıllık ilkokul (*Elementary* veya *Primary School*) modelidir. Okullaşma oranı %99'dur (Demirel,2000). Bu eğitim kademesinde öğrenciler *Sosyal Bilgiler (Social Studies)* dersini görmektedirler. Bu dersin Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Vatandaşlık Bilgisi derslerinin belli bir sistematikte bir araya getirilmesinden oluştuğu bilinmektedir.

Ortaöğretim, Amerika Birleşik Devletleri'nde temel eğitimin sonunda, 9.sınıftan başlayıp 12.sınıfın sonuna kadar devam etmektedir. Genel olarak zorunlu eğitim 16 yaşına kadar sürer. Ortaöğretim genelde altı yıllık ilköğretimden sonra 3 yıllık ortaokul (*Junior High*) ve üç yıl süren lise (*Senior High Schools*) öğretiminden oluşur. Eyaletlere göre eğitim sistemleri farklılaştığı için her iki kademeyi birleştiren 6 yıllık okullara (*Combined Junior-Senior High Schools*) veya 8 yıllık ilköğretimden sonra eğitim veren 4 yıllık liselere (*4 Year High Schools*) de rastlanmaktadır. Okullaşma oranı % 94'dür. Liseye devam edip ara sınıflarından ayrılan öğrenciler, akşam okullarına ya da yaz okullarına devam ederek lise diploması alabilmektedirler (Demirel,2000).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaöğretimde geleneksel (*traditional*) ve çağdaş (*contemporary*) olmak üzere iki eğitim programı anlayışı mevcuttur. Bu anlayış farklılıkları doğal olarak ortaöğretimde okutulan Sosyal Bilim derslerini de etkilemektedir. Şöyle ki; geleneksel eğitim programı (*traditional curriculum*) anlayışını benimsemiş ortaöğretim kurumlarında Sosyal Bilimler dersleri yine Sosyal Bilgiler (*Social Studies*) ana başlığı altında olmak üzere **Amerikan Tarihi, Dünya Tarihi, Coğrafya, Vatandaşlık ve Ekonomi** derslerinden oluşmaktadır. Modern eğitim

programını (*contemporary curriculum*) anlayışını benimseyen ortaöğretim kurumlarında ise geleneksel programlardaki derslere ek olarak **Antropoloji, Sosyoloji, Psikoloji** gibi Davranış Bilimleri'ne giren derslerin de eklendiği görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde **Antropoloji, Sosyoloji, Psikoloji** gibi alanlar daha çok geleneksel programın tamamlayıcıları olarak görülmekte ve bunlara tamamlayıcı, destekleyici konu alanları “**complementary supporting subject areas**” adı verilmektedir (<http://www.ncss.org/>).

Amerika Birleşik Devletleri'nde **yükseköğretim**, bir çok açıdan köklü bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak üç tip yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Bunlar; önlisans veren toplum ve meslek yüksekokulları (*Junior or Community Colleges - Vocational Technical Institutions*), lisans derecesi veren 4 yıllık yüksekokullar (*Kolej*) ve üniversitelerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nde iki yıllık yüksekokulların büyük bir kısmı bölgesel olarak idare edilir ve finansmanı halk tarafından veya bölgesel olarak sağlanır. Bu okulların amacı teknik ve mesleki alanlarda eğitim vermek ve bireyleri 4 yıllık okullara hazırlamaktır. Üniversitelerde lisans eğitimi, yüksek lisans ve doktora programları olmak üzere farklı düzey eğitim verilmektedir. Ders kredileri üniversiteler arasında taşınabilen esnek yapıdadırlar. Öğrenciler bir üniversitede aldıkları kredileri ikinci bir üniversiteye taşıyabilirler ve burada diploma alabilirler (Güçlü ve Bayrakçı, 2004). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yükseköğretim programları tüm Sosyal Bilimler alanlarını içine alacak şekildedir.

Görüldüğü üzere Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Sosyal Bilimler eğitimi ile Türkiye'deki Sosyal Bilimler eğitimi bazı yönlerden farklılık göstermektedir. Dolayısıyla bu farklılıkların beraberinde getirdiği sorunlar da ülkelerin ihtiyaçlarına göre değişiklik gösterebilmektedir.

2.6. Karşılaştırmalı Eğitim

Sosyal Bilimler kendine ait araştırma yöntemlerini benimseyerek, yaşanan dünyanın farklı alanlarını açıklamaya çalışan çoklu bir yapıdır. Bu çoklu yapıda kullanılan önemli yöntemlerden biri de karşılaştırmalı yöntemidir.

Kökleri oldukça eskilere dayanan karşılaştırmalı yöntem, aynı çağda yaşayan, fakat birbirinden büsbütün bağımsız insan topluluklarının durumlarının akılcı yoldan karşılaştırılmasını içerir. Sosyolog ve antropologlar, evrimi araştırırken karşılaştırmalı yöntemi kullanan Darwin'den bu konuda oldukça yararlanmış ve sözü edilen yöntemi daha da geliştirmişlerdir. Karşılaştırmalı yöntem, uzun süre toplum bilim denince ilk akla gelen yöntem olmuştur (Aşçı, 2009).

Bir çok uluslararası kuruluş ve araştırmacı Sosyal Bilgileri oluşturan alanların düzenlenmesinde Eğitim Bilimleri'ne yer vermiştir. Bu noktadan hareketle karşılaştırmalı yöntem, Sosyal Bilgilerde önemli bir yer tutar. Toplumların birbirinden farklı kültür yapılarına sahip olması, farklı eğitim sistemlerinin doğmasına sebep olmuştur. Bu farklılıklar tarih boyunca ilgi çekmiş ve bu konuda bir çok çalışma yapılmıştır.

Karşılaştırmalı eğitimin bilimsel bir disiplin olması, Marc Antoine Jullien'in 1817'de kaleme aldığı "*Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine*" adlı çalışması ile başlar. Julien bu çalışmasında karşılaştırmalı araştırmaların yapılabilmesi için sistematik bir araştırma ve yöntem sunmaktadır. Amerikalı ilk karşılaştırmalı eğitimcilerden sayılan Horrace Mann (1840) Rusya, Fransa ve İsviçre'ye geziler düzenleyerek bu ülkede eğitim sorunlarının neden başka bir ülkede ortaya çıkmadığını irdelemeye çalışmıştır. İngiliz Arnol da Fransa ve Rusya'ya ziyaret etmiş, eğitim sistemini uygularken rastladığı uygulamaları "neden" ve "niçin" gibi sorularla anlamaya çalışmıştır. Diğer taraftan Michael Sadler de eğitim sisteminin demiryolları ağı sistemi gibi transfer edilemeyeceğine dikkat çekmiştir. Kandel ise İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Rusya ve ABD' yi karşılaştırmalı eğitim araştırmaları için dünyanın önde gelen laboratuvarları olarak görmüş ve bu altı ülkenin eğitim sistemlerinden her birinin tarihsel gelişimi ve temel özelliklerini, eğitimin gelişmesinde rol oynayan önemli etkenler olarak kabul etmiştir. Sadler gibi Kandel de eğitim sistemlerini karakterize eden etmenlerin genellikle okul dışında olduğunu savunmaktadır. Hatta Kandel, karşılaştırmalı eğitim analizlerinin disiplinler arası bir nitelik taşıması gerektiği kanısındadır (Ergün 1985).

Kökleri 18.yüzyıla dayanan karşılaştırmalı eğitim toplumlarda mevcut eğitim modellerini ve bu problemleri doğuran nedenleri diğer toplumlarda benzer nedenlere değinerek saptayan, yorumlayan bir inceleme alanıdır (Varış, 1973). Disiplinlerarası bir

alandır ve eğitim konusunda diğer ülkelerdeki farklı politikaları, eğitimle ilgili yasaları, eğitimin finansal kaynakları ve yapılarını (ilkokul, ortaokul, lise, yükseköğretim) inceler (Türkoğlu,1988).

Her iki tanım da önemli görülen nokta, alanındaki ulusal problemlerin çözümüne yönelik geliştirilecek çözüm önerilerinin diğer uluslardaki uygulamaların ve bu uygulamalara neden olan etmenlerin çözümlenmesinden geçebileceğidir. Bu durum da Avrupa ile uyum çalışmalarını bir devlet politikası haline getirmiş Türkiye açısından önem taşımaktadır.

Uygun bilimsel yöntemlerle yapılan karşılaştırmalı çalışmaların sonucunda elde edilen verilerin ışığında mevcut eğitim programlarının ele alınıp, değerlendirilip ve geliştirilmesi büyük bir önem göstermektedir. Karşılaştırmalı eğitim çalışmaları sonucu elde edilen birikimlerin Türkiye'deki program geliştirme çalışmalarında kullanılması ve programlarda tespit edilen problemlerin çözümü için gerektiğinde uluslararası bakış açısının oluşturulmasının önemi açıktır. Sözü edilen bu uluslararası bakış açısının oluşturulmasında, bireysel olarak yapılan karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının yanı sıra, çok uluslu karşılaştırma projelerinden (*PISA PIRLS*) elde edilen veriler de ölçüt olarak kullanılabilir. Ülkeler hem sistem hem de program bazındaki eksikliklerini bu karşılaştırmalı çalışmalar sonucu daha net bir biçimde görebilirler.

Eğitim programlarının niteliğinin, uluslararası bir bakış açısıyla değerlendirilmesi noktasında büyük bir öneme sahip karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının ne olduğu ve benimsenen farklı yaklaşımlara, karşılaştırmalı araştırmalarda kullanılan yöntemlerden sonra değinilecektir.

2.6.1. Karşılaştırmalı Eğitim ve Karşılaşılan Sorunlar

Karşılaştırmalı eğitim, çeşitli toplumlarda, ülkelerde, bölgelerde ve tarihi dönemlerde uygulanan eğitim sistemlerini bir bütün olarak yada birkaç yönden karşılaştırarak, ortak ve farklı yönlerini tespit ederek, eğitim kuram ve uygulamalarında, eğitim politikasında, eğitim planlaması ve reformlarında, barış ortamı sağlanması ve uluslararası ilişkilerin geliştirilmesinde yararlanılmaya çalışılan bir bilimdir (Ergün,1985).

Karşılaştırmalı eğitimin var olması için bu alanda çalışanların iyi eğitilmiş, kalifiye, verileri sistemli olarak uygulayan, test eden ve eğitimle ilgili yeni teoriler bulmak için bilimsel yöntemi kullanan kişiler olması gerekir. İncelediği kültüre hakim olmak, eğitim-toplum, ekonomi ve politika ilişkilerini yorumlamak, incelenen toplumun dilini bilme gereklilikleri bu alanda çalışma yapmayı zorlaştıran diğer etmenlerdir (Rosenmund, 2000).

Karşılaştırmalı çalışmaların niteliğini olumsuz yönde etkilediğini düşünülen bir diğer etmen ise, yoruma dayalı, dil, bilimsel ve kültürel farklılığı olan karşılaştırmalı çalışmalara araştırma geleneğinden doğan farklılıklara, idari yapıdaki farklılıklar da eklenince çalışmanın nitel kalitesi de etkilenir (Hantrais,1995). Bundan dolayı ikiden fazla ülkenin ele alındığı karşılaştırmalı çalışmalarda bir ekip oluşturulması ve ekip üyelerinin her birinin bir tek ülkeyi araştırıp, geliştirilen ölçek doğrultusunda karşılaştırabilecek özelliklerle ilgili veri toplaması daha uygun görülmektedir.

Ayrıca Avrupa Birliğine üye ülkelerin programlarının incelenmesi sırasında, bu ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişimlerinin farklı olmasından kaynaklanan sorunları da beraberinde getirebilir. Elde edilen tüm bilgilerin güvenilir olduğundan emin olmak için gözlem ve görüşme yapmak, iletişimde bulunmak, araştırmada maliyeti oluşturan ve araştırmacıların yüklenmek zorunda kaldıkları finansman sorununu doğurmaktadır (Aşçı, 2009).

Ayrıca karşılaştırmalı çalışma yapan kişilerin ya da bilim adamlarının kimi ülkelere karşı duydukları yakınlık ya da karşı görüşler sakıncalı olmaktadır. Bu eğilimler saplantıya dönüştüğünde bilimsel çalışma yapmak zorlaşmaktadır. Bunun yanında eğitim terimleri ve kavramları üzerinde görüş birliği sağlamak güç olabilir. Sözgelimi temel eğitim, ilkokul, ortaokul kavramları farklı farklı kullanılabilir. Bir de güvenilir ve inandırıcı istatistik bilgilerin toplanmasında, son 3 yıla ait bilgilerin elde edilememesi gibi güçlükler ortaya çıkmaktadır (Demirel, 2000). Tüm bunlar karşılaştırmalı araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Sınırlılıklarına kısaca değinilen karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının Lauterbach ve Mitter (1998)' e göre aşağıdaki dört ögeyi içermesi gerekmektedir.

- Karşılaştırma için seçilen özelliklerin tanımlanması.
- Her bir özelliğin hedeflenen doğrultuda ortaya konması.
- Araştırma sonuçlarının bir araya getirilmesi.
- Bir araya getirilen sonuçların karşılaştırılması ve yorumlanması.

Lauterbach'ın yukarıda sözünü ettiği karşılaştırmalı eğitim araştırmasının yapılma gerekçesi ise daha çok ülkelerin yeniden yapılanma çalışmalarında kendi durumlarını görmek ve buna göre çalışmalar içinde bulunmalarıdır. İki veya daha fazla sayıdaki ülkenin karşılaştırılmasında üç temel neden vardır:

1. Ülkelerin kendi sistemlerini anlamak,
2. Başka ülkelerle ilgili bilgileri genellemek,
3. Kuram oluşturmaya katkıda bulunmak.

Bu üç neden içinde iki ülke arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklamak, modellerini tartışmak, önerilerde bulunmak, denenceleri sınamak ve değerlendirmek önemlidir. Bazı araştırmacılar iki ülkenin eğitim sistemini inceleme araştırması yaptıktan sonra araştırma sonuçlarına dayanarak model önerisinde bulunabilmektedir (Aşçı, 2009).

2.6.2. Türkiye’de Karşılaştırmalı Eğitim

Türkiye’de her ne kadar sistemli bir karşılaştırmalı eğitim kavramına 1960'lara kadar rastlanamasa da, Türk Eğitim Sistemi içindeki karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının düşünüleninden daha eskilere dayandığı söylenebilir. Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren eğitimde yaşanan sorunların ülke dışında nasıl çözümlendiği üzerinde durulmuş ve bu amaçla bazen yurt dışına heyetler gönderilmiş, bazen de yurt dışından uzmanlar çağırılmıştır. Ayrıca Ali Suavi ve Namık Kemal gibi düşünürler, eğitim sisteminin geliştirilmesi için Avrupa ülkelerindeki eğitim sistemlerini tartışmışlardır (Aşçı, 2009).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu 1910 yılında pedagoji ve elişleri öğretimi konusunda incelemelerde bulunmak üzere eğitim bakanlığı tarafından Avrupa'ya gönderilmiştir. Paris'te altı ay okulları, tiyatroları ve müzeleri incelemiştir. Londra'da C.Reddie'nin Abbostholme okulunda incelemeler yapmıştır. Belçika'da O.Decroly ile tanışmış ve onun Ermigate reform okulunda incelemelerde bulunmuştur. Daha sonra İngiltere ve Fransa'nın çeşitli şehirlerinde ve Berlin'de aylarca incelemeler yapmıştır. 1912' de Türkiye'ye döndükten sonra Talim ve Terbiye'de "**İnkılap**"adlı eserini birkaç ay içinde yazarak yayınlamıştır. Bu eser yabancı ülke eğitim sistemlerinin tasviri ve karşılaştırılmasının ötesinde, onlardan Türk kültür ve eğitim hayatı için çıkarılabilecek en iyi dersleri de çıkarmaktadır. Eser 1927 yılında tekrar basılarak Türkiye Cumhuriyeti eğitiminin temellerinden birini teşkil etmiştir (Ergün, 1985).

Eğitim sistemlerinin temel dinamiklerini ve ülkelerin eğitim deneyimlerini inceleyen karşılaştırmalı eğitim, Türk Eğitim Sistemi'nde başka ülkelerin deneyimlerinden yararlanarak yapılacak yeniliklerin daha kontrollü ve temelli olmasına katkıları sağlayabilir. Bir sosyal bilim olan karşılaştırmalı eğitimde, iç gözlem kadar yabancı uzmanlar tarafından yapılan gözlem de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle John Dewey, Omar Buyse gibi yabancı uzmanların Türkiye'de yaptığı incelemeler önemli sonuçlar vermiştir. Bu eğitimciler (Köy Enstitüleri örneğinde olduğu gibi) yeni kurulmakta olan bir devlet için gerekli elemanı yetiştiren eğitim kurumlarının oluşturulmasında etkin rol oynamışlar ve bunu yaparken de dış kaynaklardan çok iç kaynaklara yönelmişlerdir (Sel, 2004).

Karşılaştırmalı Eğitim, Türkiye'deki eğitim bilimi çalışmalarında bir alan olarak ilk defa Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Prof. Dr. Fatma Varış ve iki yabancı profesörün katkısıyla 1967 yılında verilen "**Mukayeseli Eğitim**" dersi ile başlamıştır. Bu kitabı bu alanda yazılmış ilk eser olarak değerlendirmek mümkündür. 1970'lerde yine Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya fakültesine bağlı bir "*Mukayeseli Eğitim Araştırmaları Enstitüsü*" kurulmuştur. Daha sonra 1985 yılında Türkoğlu'nun Fransa, İsviçre ve Romanya eğitim sistemlerini inceleyen çalışması da Türkiye'de yayımlanan karşılaştırmalı eğitim çalışmaları için ilk önemli örnekler arasında sayılabilir (Erdoğan, 2003).

1970-1980'lerdeki bu hızlı gelişmelere karşın, bugün Türkiye'de Eğitim Bilimleri alanında karşılaştırmalı eğitimin henüz istenen düzeyde gelişmediği görülmektedir. Bu yüzden, bu alanda yeterli sayıda uzman ve araştırmacı bulunmaması ve yine bu alanda çalışanların toplandığı, çalışmalarını ve düşüncelerini paylaşabildiği organizasyonlar ve kongre türü etkinliklerin A.B.D 'de ve Avrupa'da uzun yıllar sürdürülmekte iken, Türkiye'de üniversite ve eğitim çevrelerinde beklenen düzeyde gerçekleştirilememiş olması, üzerinde çalışılması gereken bir konudur.

2.6.3. Dünyada Karşılaştırmalı Eğitim

Dünyada karşılaştırmalı eğitimin tarihsel gelişimine bakılığında beş ana evre görülmektedir. Bu evreler Ergün (1985), Noah (1988), Türkoğlu (1998), Erdoğan (2003) ve Sel'e (2004) göre şöyle sıralanmaktadır.

Birinci evre: Bu dönem, ilk ve en ilkel karşılaştırmalı eğitim gözlemlerinin yapıldığı dönem olarak karşımıza çıkar. Bu dönemdeki çalışmalar daha çok yabancı bölgelere giden gezginlerin memleketlerine getirdikleri raporlardan oluşmaktadır. Belirtilen bu gezginler kendi ülkelerindeki yaygın uygulamalara ve kurumlara tezat oluşturduğu için farklı bilgiler getirme eğilimi içinde olmuşlardır. Bu dönemde çok az sayıdaki gözlemci, rastgele yazılmış izlenim kitesinden açıklayıcı bir değeri olan sistemli sonuçlar çıkarabilmiştir.

İkinci evre: Bu dönemde 19. yüzyılın başlarında, Avrupa'da ulusal eğitim sistemlerinin gelişmesiyle birlikte eğitime ilgi duyan gezginlerin, diğer ülkelere yaptıkları seyahatlerin sayısında belirgin bir artış olmuştur. Yapılan bu geziler artık sistematik amaçlar etrafında örüntülenmeye başlamıştır. Öğretmen eğitimi, öğretim yöntemleri ve geleneksel programlara alternatifler onlar için asıl önemli konular olmuştur.

Üçüncü evre: Bu dönem ise farklı ülkelerdeki eğitim uygulamalarının bilinmesinin kendi ülkeleri içindeki sorunlara çözüm olabileceğine duyulan inancın hakim olduğu bir dönemdir. Bu dönemde, Marc Antoine Jullien'in 1817'de yayınladığı *"Eğitim Konusunda Bir Dizi Sorular ve Karşılaştırmalı Eğitim Konusunda Bir Çalışma Taslağı"* isimli kitabı, bu alan üzerinde incelemeler yapılmasını önererek, bu uzmanlık

alanının deneysel ve gerçek bir bilim olmasının önemini belirtmiştir. Marc-Antonie Jullien bu uzmanlık alanının olumlu bir nitelik kazanabilmesi için bazı yöntemlerin ve belirli kuralların ayrıntılarıyla anlatılması gerektiğini de ortaya koymuştur.

Dördüncü evre: Sosyal Bilimlerin 19. yüzyılın sonlarına doğru yükselmesiyle, eğitimi ve toplumu birbirine bağlayan dinamik ilişkilerin öneminin fark edildiği bu dönemde, eğitim toplumun aynası olarak görülmüştür. Karşılaştırmalı eğitimin bu evresinde, yabancı okul öğretimi çalışmaları bir noktaya kadar ulusal özellik ve onu şekillendiren kurumların çalışmalarına dönüşmüştür.

Beşinci evre: I. Dünya Savaşı'ndan sonra Sosyal Bilimler'in açıklayıcı güçleri belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Pek çok hükümet istatistik programlarının niteliğini ve niceliğini geliştirmiş ve istatistik teknikleri giderek derinleşmiştir. II.Dünya Savaşı'ndan beri bu eğilimler ivme kazanmış ve Sosyal Bilimler'in deneye dayalı yönelimleri karşılaştırmalı eğitimi yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Eğitimdeki çağdaş etkileşimli uluslararası çalışmalar böylece büyük bir miktarlarda veri ve Sosyal Bilimler'deki gelişmiş araştırma teknikleri üzerine inşa edilmiştir.

Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının, tarihsel gelişim sürecinde genel olarak kabul görmüş bu beş evre ile birlikte son yüzyılın özellikle ikinci yarısındaki değişimleri ve izlediği yolun önemli olduğu düşünülmektedir. Dünyada karşılaştırmalı eğitim alanında özellikle son 50 yıl içinde meydana gelen değişimler, Ergün(1985), Demirel(1992), Erdoğan (2003) ve Sel'e (2004) göre şu şekilde ortaya konmaktadır.

Karşılaştırmalı eğitim alanında yeni yöntem arayışları ve bu alanı daha bir bilimsel çerçeveye içine alma eğilimi kendini 1960'lı yıllarda iyice hissettirmeye başlamıştır. Alanda söz sahibi dergilerden biri olan *Comparative Education Review*'de bu dönemde yöntem konusunda 19 ayrı makalenin yayımlandığı görülmektedir. Bu makaleler arasında dikkati ilk çeken George Bereday'ın "*Comparative Method in Education*" adlı çalışmasıdır. Diğer taraftan Horald Noah, Max Eckstein, C. Arnod Anderson, Brain Holmes'in yaptığı çalışmalar bu dönemdeki yöntem arayışı ve alanın bilimsel bir çerçeveye oturtulma çabaları arasında önemli yer tutmaktadır.

Andreas Kazamias, yöntem arayışları içinde geçen 1960'lar sonrasında, eğitim sistemlerini anlamak için tarihi gelişim sürecine bakılmasını ve bu sürecin de ideoloji ve

siyasal yapı ile ilişkilendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle Kazamias'ın çalışmalarını dikey yaklaşım üzerine yapılandığı söylenebilir. Türk Eğitim Sistemi üzerine yaptığı "*The Quest for Modernity in Turkish Education*" adlı çalışmasında Cumhuriyet devrindeki Türk eğitim politikası oluşumunu, modern Türk elitinin sahip olduğu ideolojiyle ilişki kurarak araştırmıştır.

1970'lerde, eğitim alan bireylerin bu haklara nasıl sahip olup, sözü edilen bu hakkın hangi süreçlerden geçtiği, kadınlar, engelliler ve azınlıklar ekseninde sosyal farklılıklarla ilgili eğitim görme arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar olmuştur. Eğitim sistemi ile diğer toplumsal kurumlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin araştırılmasına dayalı olan yapısal işlevselcilik (*structural-functionalism*) yaklaşımı bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle 1977 sonrasında bu yaklaşım kapsamında okul, eğitim ve toplumsal yapı ilişkileri çok boyutlu olarak ele alınarak incelendiği bir çok karşılaştırmalı çalışma yapılmıştır.

1980'li yıllarda yapılan karşılaştırmalı çalışmalar genel olarak eğitimde kalite ile eğitime ayrılan kaynaklar arasındaki ilişki incelenip, alternatif kaynak arayışlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu döneme örnek olarak, Eckstein' in 1983 yılında yaptığı "*Karşılaştırmalı Düşünce*" (*Comparative Mind*) isimli çalışmasını verebiliriz. Eckstein bu çalışmasında "**karşılaştırma**" terimini değişik açılardan analiz ederek açıklamayı amaçlamıştır.

1990'lı yıllardan sonra ve günümüze kadar uzanan süreçte yapılan çalışmalar, yeni dünya üzerinde insanlığın karşılaştığı problemlerin çözümüne yönelik açılımları sağlamak ve bu yönde donanımlı bireyler yetiştirme noktasında yoğunlaşmıştır. Bu amaçla yaşama geçirilen çalışmalar daha çok "**silahsızlanma eğitimi**", "**barış eğitimi**", "**çevre eğitimi**", "**demokrasi eğitimi**" uygulamalarının geliştirilmesi ekseninde ele alınmıştır.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan evreler ışığında karşılaştırmalı eğitimin, 150 yıl boyunca merak etme evresinden analiz etme evresine doğru bir yol izlediği söylenebilmektedir. Her evrede yapılan çalışmalar, yeni modelleri beraberinde getirmiştir. Bir sonraki başlık altında bu yöntemlerin neler olduğu açıklanmaya çalışılacaktır.

2.6.4. Karşılaştırmalı Araştırmalarda Kullanılan Yöntemler

Karşılaştırmalı eğitim, diğer disiplinlerin kuram ve yöntemlerini kullanan, fakat kendi içinde ayırt edici bilgi, kavram ve özellikleri olan bir alandır (Aşçı, 2009). Karşılaştırmalı çalışmalardaki yöntemlere değinmeden önce, bu alandaki modelleri tanımak kısaca yararlı olacaktır.

Bu modellerden birincisi, karşılaştırmaların, benzer nedenlerin yol açtığı sosyal durumun tanımlanmasında ve gruplandırılmasında bir araç olarak kullanıldığı "**norma dayalı**" modeldir.

İkincisi ise, son yıllarda önem kazanan karşılaştırmaların, farklı kültürlerdeki kurumların, yapıların ya da sistemlerin daha derinlemesine analiz edilip, bir ortalamasının alınmasının amaç edinildiği "**içeriksel**" modeldir. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki ekonomik ve sosyal değişkenlerin gözlemlendiği, analiz edildiği; 1970 sonrası Sosyal Bilimler'de hızla yükselen disiplinler arası anlayışın, uluslararası işbirliğinin ve bilgi ağının egemen olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan "**geniş ölçekli karşılaştırmalar**"dır (Hantrais,1995).

Karşılaştırmalı araştırmalarda kullanılan yöntemler incelendiğinde, uluslararası (*Cross-National*) karşılaştırmaların, en çok kullanılan araştırma yöntemi olduğu görülmektedir.

Özellikle araştırmacının kendi ülkesini, başka ülkelerle kıyaslaması en çok kullanılan yöntemdir. Örneğin tarihi karşılaştırma modelinde ya iki ülkenin zaman içerisindeki gösterdikleri farklılıklar ortaya koyulur ya da iki olayın oluş tarihleri karşılaştırılmaktadır. Son yıllarda eğitim politikalarını ve uygulamalarını, bu alanda başarı sağlamış ülkelerden model alma eğilimi artmaktadır. Bu nedenle uluslararası karşılaştırma, hem eğitim sistemleri açısından hem de eğitim politikalarındaki değişiklikler açısından sıklıkla yapılmaktadır (Alexander, 2001).

Son yıllarda yapılan karşılaştırmalı çalışmalarda, özellikle eğitim ve okullaşma politikalarının belirlenme aşamasında önemli olan nitel yaklaşımın benimsendiği görülmektedir (Ochs ve Philips, 2002). Bu yüzden nitel araştırmanın nicel araştırma ile desteklenmesi güvenilirlik açısından daha geçerlidir.

Sonuç olarak karşılaştırmalı eğitim araştırmasının temelini ya ülkeler arası (cross national) veya ülke içinde, eğitim düzeyleri arasında farklı ortamlarda, eğitim benzerliliklerini ve farklılıklarını ortaya koymak, bunları tartışmak ve önerilerde bulunmak oluşturmaktadır.

Karşılaştırmalı araştırmalarda kullanılan yöntemlerin yanı sıra, benimsenen yaklaşımlar da Türkoğlu (1998), Saracaoğlu (1992), ve Ültanır'a (2000) dayanılarak aşağıda sunulmuştur.

2.6.5. Karşılaştırmalı Çalışmalarda Kullanılan Yaklaşımlar

Yatay Yaklaşım: Sistemlerin ayrı ayrı ve birlikte tüm özellikleri incelenirken, araştırma yapılan döneme ait tüm özellikler karşılaştırmaktadır. Karşılaştırılan boyut öğretim programı ise, programdaki tüm boyutların diğer programdaki boyutlarla karşılaştırılmasında da yatay yaklaşım kullanılmış olmaktadır.

Dikey Yaklaşım: İncelenen sistemin ya da özelliğin çalışmanın yapıldığı döneme ait tüm özelliklerinden daha çok tarihsel gelişim sürecine bakılmaktadır. Bu durum belli bir sistem ya da özellikle hakkında karşılaştırmalı çalışma yapan kişiyi geleceğe ait bazı tahminler yapmaya yöneltmektedir.

Tanımlayıcı Yaklaşım: Geleneksel analiz yaklaşımıdır. Konu ile ilgili alanyazın incelenir; benzerlik ve farklılıklar karşılaştırılmaktadır.

Problem Çözme Yaklaşımı: Herhangi bir eğitim sisteminde aksaklıkların bulunduğu bir alan alınmakta ve ilgili soruna çözüm bulmak amacıyla sistematik bir biçimde analizi yapılmaktadır.

Örnek Olay Yaklaşımı: Bu yaklaşımda, ülkelerin eğitim uygulamaları incelenerek, bu uygulamaların benzer şartlarda diğer ülkelere yararlı olabileceği üzerinde düşünülmektedir.

Yapısal-İşlevcilik Yaklaşımı: Bu yöntemde, toplumsal koşullar ve çevrenin incelenmesi gerektiği varsayılarak, eğitim sistemiyle diğer toplumsal kurumlar arasındaki karşılıklı ilişki analiz edilmektedir.

Açıklayıcı Yaklaşım: Karşılaştırmalı olayların nedenlerinin araştırılması ve mümkünse gelecekteki ilerlemeler için bir takım ön çalışmalar yapılmasıdır. Bu yaklaşımların yanı sıra Ültanır (2000) karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında iki temel yaklaşımdan söz etmektedir.

Yordayıcı (predictive) Yaklaşım: Hangi siyasi ve kurumsal eğilimlerin daha önemli ya da yakın gelecekte hangisinin daha az anlamlı olacağını önceden belirtilmesini öngören yaklaşımdır.

Değerlendirici (evalutaive) Yaklaşım: Bir ya da birden fazla ülkenin eğitim sistemlerinin ya da kurumlarının üzerinde odaklanan bu yaklaşıma göre karşılaştırmacılar, sistem ve kurumların kişisel olarak değerlendirilmesiyle sonuca ulaşmakta ve yargılar geliştirmektedirler.

Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının karşılaştırılması konulu bu çalışmada yatay ve dikey yaklaşımlar kullanılmıştır. Karşılaştırmalı araştırmalarda belli başlı yaklaşımlara değindikten sonra, ilgili alan yazın taraması sonucunda Türkiye'de yapılan karşılaştırmalı çalışmalardan bazıları, konuları ve seçilen yaklaşımla birlikte aşağıda tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Türkiye'de Yapılan Bazı Karşılaştırmalı Çalışmalar ve Kullanılan Yaklaşımlar

Çalışmayı Yapan	Çalışmanın Yılı	Çalışmanın Başlığı	Kullanılan Yaklaşım
KARA	2001	Türk ve Fransız Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması	Tamamlayıcı ve Yatay
BÖKE	2002	Türkiye ve İngiltere'deki İlköğretim Matematik Programlarının Karşılaştırılması	Yatay
TUNCEL	2003	Türkiye'de ve Almanya'da Sokak Çocuklarına Uygulanan Eğitim Programlarının Karşılaştırılması ve Bir Model Önerisi	Yatay ve Dikey
ERENDAĞ	2004	Türkiye ve ABD'deki Lisans Düzeyi Halkla İlişkiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması	Yatay
AKIN	2005	Türkiye ve Avrupa Birliği İlköğretim Okulları Sanat Programlarının Karşılaştırılması	Yatay
SELDA	2006	Uluslararası Bakolorya Programından Mezun Olan Öğrenciler İle Genel Liselerden Mezun Olan Öğrencilerin Üniversite Seçme Sınavındaki Başarılarının Karşılaştırılması	Yatay
AŞÇI	2009	Almanya ABD Fransa İngiltere ve Türkiye'de Genel Lise Sosyal Bilimler Programlarının Karşılaştırılması ve Bir Model Önerisi	Yatay ve Dikey
ÖZCAN	2011	İngiltere ve Türk Eğitim Sisteminde Teftiş ve Değerlendirmesinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi	Yatay ve Dikey
BALIDEDE	2012	Türkiye, İrlanda ve Kanada Eğitim Sistemlerinde Okul Yönetim Yapılarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi	Yatay

(<http://www.yok.gov.tr>)

Yukarıdaki tabloda, Türkiye'de yapılan bazı karşılaştırmalı çalışmalardan ve kullanılan yaklaşımlardan bahsedilmiştir. Çalışmanın devamında bahsedilen bu örneklerden birkaçına detaylı değinilmiş ve Türkiye'de yapılan diğer karşılaştırmalı çalışmalara yer verilmiştir.

Ünal ve Çolak (2003), "AB Ülkelerinden Portekiz ve İspanya Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi ve Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması" isimli çalışmalarında, AB'ye girişim sürecinde olan Türkiye'nin eğitim sistemini İspanya ve Portekiz eğitim sistemleri ile çok yönlü olarak karşılaştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda eğitim yönetimi, eğitim sisteminin genel amaçları ve eğitim basamakları boyutunda Türk Eğitim Sistemi'ne yönelik öneriler sunmuşlardır.

Işık ve Soran'ın (2005), "Türkiye'de Biyoloji Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Eğitim Programlarının Karşılaştırılması" isimli çalışmalarında, Türkiye'de Biyoloji öğretmeni yetiştiren 11 üniversitenin eğitim fakültelerinde uygulanan eğitim programlarını karşılaştırmışlardır. Karşılaştırmada, programlarda bulunan laboratuvar, öğretmenlik, meslek ve genel kültür dersleri ders sayısı, haftalık toplam ders saati, toplam kredi ve derslerin dönemlerine ait bilgiler incelenmeye alınmıştır. Çalışma sonuçları özellikle alan ve laboratuvar derslerinin isimlerindeki çeşitlenmenin altını çizmektedir. İçeriğe sahip derslerin farklı isimlerle programlara eklendiği göstermiştir.

Bağcı (2007), "Avrupa Birliği Ülkelerinde Yaşam Boyu Eğitim Politikaları Almanya, Danimarka ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma" adlı bu araştırmada, Almanya, Danimarka ve Türkiye'nin yaşam boyu eğitim politikaları nicel durum, hedefler ve finansman yaklaşımları bakımından karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, Türkiye'nin eğitim ihtiyaçlarının giderilmesinde, yaşam boyu eğitim kavramının sağladığı olanakların ve sahip olduğu sınırlılıkların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Kalkanlı (2009), "Türkiye ile Fransa Yükseköğretim Sistemlerinin Eğitim Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirme Enstitüleri (meslekî eğitim dışı) Bağlamında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" isimli çalışmasında, "Türkiye ile Fransa Yükseköğretim sistemlerinin eğitim fakülteleri ve öğretmen yetiştirme enstitüleri bağlamında incelenmesi" çerçevesinde, söz konusu ülkelerin yükseköğretim sistemleri ve öğretmen yetiştirme özellikleri ele alınmıştır.

Özcan (2011), "İngiltere ve Türk Eğitim Sistemi'nde Teftiş ve Değerlendirmenin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" isimli çalışmasında İngiltere Eğitim Sistemi denetim yapısı ile Türk Eğitim Sistemi denetim yapısı karşılaştırılmıştır. Bu konuyla

ilgili olarak; eğitim sistemleri yapısı, iki ülkenin denetim sistemlerin tarihsel boyutu, denetimin genel yapısı, iki ülkede denetim sisteminde gerçekleştirilen kurullar, ilköğretim düzeyinde denetim ve öğrencilerin ilerlemeleri incelenmiştir.

Kalemoğlu (2011), "Türkiye ve İngiltere'deki İlköğretim Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" isimli çalışmasında, Türkiye ve İngiltere'nin ilköğretim birinci kademe beden eğitimi dersi öğretim programları, öğretmen görüşlerine göre dört temel boyutta (amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme) incelenmiştir. Araştırma sonucunda, Türkiye açısından genel olarak öğretmenlerin, programın amaçları ve içerik boyutuna ilişkin olumlu görüş belirttikleri görülmüştür. Öğretme-öğrenme süreci ile ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin ifadelerde ise, öğretmenler eşit oranlarda gruplaşarak kararsız olduklarını ya da programın bu boyutunun başarılı olduğunu ifade etmişlerdir. İngiltere açısından ise, öğretmenlerin genel olarak programın amaçları, içeriği, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme ve değerlendirme boyutlarına ilişkin olumlu görüş belirttikleri, her iki ülkede öğretmenlerin programın tüm boyutları ile ilgili yapmış oldukları değerlendirmeler arasındaki ilişkilere bakıldığında ise, İngiltere'deki öğretmenlerin genel olarak tüm ifadelerde, Türkiye'deki öğretmenlere göre daha olumlu görüş belirttikleri görülmüştür.

Baldede (2012), "Türkiye, İrlanda ve Kanada Eğitim Sistemleri'nde Okul Yönetim Yapılarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" isimli çalışmasında Türkiye, İrlanda ve Kanada eğitim sistemlerinde okul yönetim yapıları karşılaştırılmıştır. Bu amaçla, bu üç ülkenin eğitim sistemleri, eğitim sistemlerinin idari yapıları ve okul yönetim yapıları incelenmiş, ardından ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konmuştur. Çalışmanın sonucu, Türk Eğitim Sistemi'nde merkezi yönetimin, okulun yönetimi ile ilgili okul müdürüne çok geniş sorumluluklar yüklediği, okul müdürünün, okulun önceden belirlenen amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirilmesinden sorumlu olduğu ve yönetim ile ilgili alınan kararlarda nihai karar yetkisine sahip olduğunu göstermiştir.

Belirtilen karşılaştırmalı çalışmalardan da görüleceği üzere, son yıllarda bu alandaki çalışma sayısında ve karşılaştırılmak istenen değişkenlerin çeşitliliğinde bir artış görülmektedir. Bu durumun da Türk Eğitim Sistemi hem de Eğitim Bilimleri alan yazını

açısından olumlu olduğu söylenebilir.

Bu bölümde karşılaştırmalı çalışmaların eğitim alanı açısından önemine değinilip son yıllarda yapılan çalışmalara göz attıktan sonra, çalışmanın konusu olan Sosyal Bilgiler alanında Türkiye'de yapılan çalışmalara değinmek yararlı olacaktır.

2.6.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde çalışmaya temel oluşturan Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin çalışmalar sunulmuştur. Türkiye'de Sosyal Bilgiler alanında çok sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. İlgili çalışmaların amacı, yöntemi ve sonuçlarına kısaca değinilerek örnekler verilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin sınıf ortamında kullandıkları stratejileri ele alan Tay ve Yangın' nın (2008) *"4. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde Sınıf Ortamında Kullandıkları Öğrenme Stratejileri"* adlı çalışmasında, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde sınıf ortamında kullandıkları öğrenme stratejilerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Belirtilen bu amaç doğrultusunda çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışmaya temel oluşturan veriler anket survey yoluyla elde edilmiştir. Kırşehir ili merkez ilçesinde bulunan 28 ilköğretim okulu tabakalı örnekleme yoluyla üç alt örnekleme ayrılmış ve bu alt evrenlerden ad çekme yoluyla ilköğretim 4. sınıf öğrencileri araştırmanın evrenini, sınırlandırılmış evrenden random yolla belirlenen 40 öğrenci ise araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde sınıf ortamında zihinsel tekrar stratejilerini her zaman, örtük ve tekrar stratejilerini her zaman, eklemlleme stratejilerini her zaman, geri getirme (hatırlama) stratejilerini her zaman, güdüleme stratejilerini her zaman, dikkat stratejilerini ara sıra, gruplama stratejilerini ara sıra, örgütleme stratejilerini ara sıra kullandıkları, bellek destekleyici stratejilerini ve yürütücü biliş stratejilerini hiç bir zaman kullanmadıkları ortaya çıkmıştır.

Semenderoğlu ve Gülersoy'un (2005) *"Eski ve Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programlarının Değerlendirilmesi"* adlı çalışması, bu alanda yapılan bir diğer çalışmadır. Bu çalışmada ilköğretim okullarının 4. ve 5. sınıflarında uygulanmış olan

eski Sosyal Bilgiler öğretim programları ve 2005-2006 öğretim yılında ülkemizdeki tüm ilköğretim okullarının 4. ve 5. sınıflarında uygulanmaya başlayan yeni Sosyal Bilgiler öğretim programı karşılaştırılarak ülkemiz şartlarında ortaya çıkabilecek bazı sorunlar üzerinde durulmuştur. Belirtilen bu amaç doğrultusunda döküman analizi yapılarak eski ve 9 pilot ilköğretim okulunda uygulanan yeni Sosyal Bilgiler programları incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında taslak programda yapılan küçük değişikliklerle ülkemizde tüm ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda uygulanan yeni Sosyal Bilgiler programının ülkemizin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısına fazla uygun olmadığı ortaya çıkmıştır. Programın ülkemiz şartlarına uygun yeni düzenlemelerle daha verimli hale getirilebileceği önerilmiştir.

Oruç ve Ulusoy'un (2008) *"Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları"* adlı çalışmasında, Türkiye' de 2000-2007 yılları arasında, Sosyal Bilgiler öğretimi alanında yapılan yüksek lisans tezleri içerik analizi yöntemine dayanarak incelenmiştir. Bu amaçla çalışmada bu yıllar arasında yapılan tezlerle ilgili eleştiriler ve tespitlere yer verilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda Türkiye'de Sosyal Bilgiler alanında yapılan tez çalışmalarında iki önemli aksaklık tespit edilmiştir. Bunların ilki yapılan araştırmanın yönteminin tam ve doğru olarak belirlenememesi, ikincisi ise araştırma konusunun belirlenmesi sırasında yapılan hatalardır. Yapılacak çalışmaların alana veya alanla ilgili unsurlara (öğretmenlere, öğrencilere ve diğer araştırmacılara) katkı sağlar nitelikte olması bir diğer elde edilen sonuçtur.

Şahin, Yıldız ve Duman'ın (2011) *"Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme"* adlı çalışmasında, Türkiye' de Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilgili olarak hazırlanmış tezlerin 1990'dan günümüze kadar farklı kriterlere göre nasıl bir dağılım gösterdiğini ifade etmek amacıyla, Sosyal Bilgiler eğitimi alanında hazırlanmış tezler çeşitli açılardan incelenmiştir.

Bu çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu çerçevede döküman analizi yapılan bu çalışmada dökümanlara ulaşma, orijinalerin kontrol edilmesi, dökümanların anlaşılması, verilerin analiz edilmesi ve verinin kullanılması şeklinde belli başlı beş aşama izlenmiştir. Yapılan çalışmalarda Sosyal Bilgiler alanında hazırlanan ilk tezin 1990 yılında olduğu görülmekle beraber, daha sonraki yıllarda bu sayının artarak günümüze 550 yüksek lisans tezi ve 62 doktora tezi şeklinde ulaştığı belirlenmiştir. 20

yıllık araştırma sürecinde tez sayılarının 2006 yılıyla beraber hızla artış gösterdiği ve hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinin en çok 2007 yılında hazırlandığı saptanmıştır.

Üniversitelere göre yapılan incelemelere göre, hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinin en çok Gazi Üniversitesi'nde hazırlandığı görülmüştür. Tezlerin toplam sayısı incelendiğinde, yüksek lisans tez sayısının doktora tez sayısından yaklaşık olarak 9 kat fazla olduğu görülmüştür. Tezlerin izinli ve izinsiz olma durumlarına göre yapılan incelemede, hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde izinlilerin daha fazla olduğu görülmekle birlikte, bunların büyük çoğunluğunun 2006 yılı ve sonrasında olduğu saptanmıştır. Tezlerin tema dağılımına bakıldığında, yüksek lisans tezlerinde en çok eğitim programı temasının, doktora tezlerinde ise en çok öğretim yöntem ve teknikleri temasının çalışıldığı gözlenmiştir.

Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş'ın (2010) *"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme-Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar"* adlı çalışmasında amaç, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre eğitim yapılan sınıflarda, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçlarına yönelik görüşlerini tespit etmektir. Bu amaç çerçevesinde hazırlanan anket, Kırşehir 'deki ilköğretim okullarının 2. kademesinde görev yapan 52 Sosyal Bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda, öğretmenlerin öğrenci başarısının değerlendirilmesinde kendilerini daha yeterli olarak gördükleri geleneksel ölçme değerlendirme araçlarını tercih ettikleri görülmüştür. Ölçme araçlarını kullanmada karşılaştıkları sorunların başında sınıfların kalabalık oluşu, maliyet ve zaman yetersizliği gelmektedir. Çalışmanın bir diğer sonucu da, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımı ve hazırlanması konusunda daha fazla hizmet içi eğitime ihtiyacı olduğudur.

Geçit'in (2010) *"Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğretim Programları Üzerine Çalışmalar Üzerine Bir Araştırma"* adlı çalışmasının temel amacı, son 10 yıllık süre içerisinde, ilköğretim Sosyal Bilgiler eğitimi "öğretim programları" üzerine yapılan akademik çalışmaları tespit etmek ve bunları çeşitli açılardan değerlendirerek, sonuçları hakkında araştırmacıları bilgilendirmektir.

Çalışmada daha önce yapılan akademik çalışmalara ait analizlerin bir çeşit analizi sayılan "meta-analiz modeli" kullanılmıştır. Çalışmanın içeriğini 13 makale ile 66 tez çalışması teşkil etmektedir. İçeriği oluşturan çalışmalara literatür taraması sonucu ulaşılmıştır. Çalışmada öncelikle eğitim fakültelerince çıkarılan hakemli dergiler başta olmak üzere alan eğitimlerine dayalı çalışmaların yer aldığı dergiler tespit edilmiştir. Daha sonra bunların bir kısmına internet üzerinden bir kısmına da kütüphane taramalarıyla ulaşılmıştır. Tüm bu çalışma sonucunda 19 hakemli derginin toplam 258 sayısı tek tek incelenmiştir. Son olarak YÖK web sayfasından 2000 yılından sonra Sosyal Bilgiler öğretim programlarını konu alan 66 yüksek lisans ve doktora tezine ulaşılmıştır. Elde edilen bu veriler daha sonra nitel analiz yöntemlerinden, içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiştir.

Makale çalışmaları yayımlandıkları dergi, derginin sayısı ve yılına göre, tezler ise yayımlandıkları üniversite, yıllarına, tez türüne ve danışmanların akademik unvanına göre kodlanarak tasnif edilmiştir. Sonuç olarak elde edilen bulgulara dayalı yapılan değerlendirmeler sonucunda öncelikle bu akademik çalışmaların içerik ve hatta başlıklar bazında bile birbirine çok benzediği, birbirlerini tamamlamaktan ziyade aynı amaçlar için yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca yeni Sosyal Bilgiler programına yönelik olumlu yaklaşımların saptandığı ancak, öğretmenlerin bilgi yetersizliği, sınıf mevcutları, zaman ve alt yapı gibi hususlarda önemli sorunlar olduğu yönünde de bulgulara rastlanmıştır.

Kuş ve Çelikkaya'nın (2010) "*Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beklentileri*" adlı çalışmasında etkili bir Sosyal Bilgiler öğretimi için Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin beklentilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Kırşehir ilinde görev yapmakta olan 33 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılmıştır. Araştırmada veriler 2009-2010 öğretim yılı 1. yarıyıl sonunda toplanmıştır. Verilerin toplanması için araştırmanın amaçları doğrultusunda 7 açık uçlu soru yazılı olarak öğretmenlere yöneltilmiştir. Toplanan verilerin çözümlenmesi sürecinde öğretmenlerin verdikleri yanıtlar içerik analizi olarak kodlanmış ve araştırmanın amacı doğrultusunda yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin öğrencilerden düzenli çalışmalarını, velilerden öğrencileri ile ilgilenmelerini, yöneticilerden ise uygun fiziki ortamı sağlamalarını ve kendilerine destek olmalarını bekledikleri, yine öğretmenlerin materyal hazırlama ve kullanımı konusunda ve programın getirdiği

değişikliklerle ilgili olarak hizmet içi eğitim almak istedikleri ortaya çıkmıştır.

Ayaydın'ın (2014) *"Sosyal bilgiler öğretiminde öğretim teknolojilerinin kullanımına ilişkin hizmet-içi ve hizmet-öncesi sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi"* adlı çalışmasında sosyal bilgiler öğretiminde öğretim teknolojilerinin kullanımına ilişkin hizmet-içi ve hizmet-öncesi sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri analiz edilmiştir. Araştırmanın örneklemini için 2012-2013 eğitim-öğretim yılında İstanbul'un Kadıköy, Ataşehir, Ümraniye, Üsküdar ilçelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ve Kuzeybatı Anadolu'da bulunan A ve B Üniversitelerinin eğitim fakültelerinde öğrenim gören 4.sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları seçilmiştir. Örnekleme yer alan okullardaki 10 sosyal bilgiler öğretmeni ve 10 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile mülakat, 100 sosyal bilgiler öğretmeni ile anket 100 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile de anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak mülakat, teknoloji kullanım anketi, teknoloji tutum anketi uygulanmıştır. Bu anketler geliştirilirken literatür taraması ve daha önce yapılan araştırmalar dikkate alınmıştır. Mülakat soruları uzman görüşleri dikkate alınarak hazırlanmış ve ön uygulama yapıldıktan sonra mülakata son şekli verilmiştir. Anketler uzmanların görüşleri alınarak taslak olarak hazırlandıktan sonra anketlerin güvenilirlikleri test edilmek amacıyla ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulamadan sonra var olan eksiklikler giderilerek anketlere de son şekli verilmiştir. Araştırmada hizmet-içi ve hizmet-öncesi sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknoloji ve öğretim teknolojileri ile ilgili tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hizmet-içi ve hizmet-öncesi sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunun öğretim teknolojilerini kullanma konusunda yeterli alt yapıya sahip olduğu, fakat lisans döneminde öğretim teknolojileri ile ilgili aldıkları derslerin yeterli verimlilikte olmadığı tespit edilmiştir.

Demirboya'nın (2014) *"İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6.ve 7.sınıf) öğretim programını Hakkâri ilinde uygulamak: Bir durum saptaması / Applying the primary school social studies lesson (6th and 7th grade) curriculum in Hakkâri"*: A case study adlı çalışmasında Hakkâri il merkezinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ve uygulamaları çerçevesinde yapılandırmacı öğrenme anlayışı doğrultusunda hazırlanan 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Hakkâri'de uygulanabilirliğine yönelik bir durum saptaması yapılması amaçlanmıştır.

Bu amaca uygun olarak araştırma modeli durum çalışmasına göre tasarlanmış, nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır. Nitel verilerin toplanmasında, araştırmacı tarafından hazırlanan gözlem formu ve yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Hakkâri il merkezinde görev yapan 25 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın verileri 25 öğretmenle yapılan görüşmeler ve görüşme yapılan öğretmenler içerisinde 6 öğretmenin derslerinde yapılan gözlemler yoluyla elde edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin; yapılandırmacı öğrenme anlayışını ve bu doğrultuda hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı gerçekçi ve işlevsel bulmadıkları, 6. ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını, öğrenci çalışma kitaplarını, öğretmen kılavuz kitaplarını nitelikli ve yeterli bulmadıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin; Hakkâri'nin sosyo-kültürel yapısından siyasi, coğrafi, ekonomik yapısına kadar pek çok faktörünün yapılandırmacı yaklaşıma dayalı Sosyal Bilgiler ders ortamı oluşturmayı engellediğini, veli, öğrenci, öğretmen ve okul ortamından kaynaklanan eksiklikler nedeniyle programın istenilen düzeyde uygulanamadığını düşündükleri belirlenmiştir. Gözlemlenen dersler sonucunda Hakkâri'de Sosyal Bilgiler öğretmen-öğrenme süreçlerinde öğretmenin aktif öğrencilerin pasif olduğu, öğretmenlerin derslerde anlatım ve soru cevap yöntemi dışındaki yöntem ve teknikleri kullanmadıkları, derslerini ders kitabı ekseninde işledikleri, öğrencilerin ise Sosyal Bilgiler derslerinde ilgisiz ve isteksiz olduğu gözlenmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının hedef, içerik, öğretim süreçleri, ölçme ve değerlendirme boyutları ele alınarak karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu bölümde çalışmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve analizi yer almaktadır.

3.1. Çalışmanın Modeli

Çalışma, konusu gereği ülkeler arası bir karşılaştırmalı eğitim çalışmasıdır. Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında önemli olan benzerlik ve farklılıkların ortak bir düzlemde ele alınıp incelenmesidir. Doküman analizi yoluyla nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, A.B.D ve Türkiye'deki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarında araştırma soruları çerçevesinde ele alınan tüm değişkenler göz önüne alınarak aralarındaki benzerlik ve farklılıklar saptanırken *yatay ve dikey yaklaşım* kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem:

Bu çalışma A.B.D'deki Kansas eyaleti ile Türkiye 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarını kapsamaktadır. Çalışmada bu ülkelerin seçiminde esas alınan ölçütler aşağıda sunulmuştur;

1. A.B.D'nin dünyada sahip olduğu ekonomik ve siyasal gücün eğitim alanına yansıyan etki alanı (geniş etkiye sahip eğitim sistemleri),

2. Türkiye ve A.B.D'nin Sosyal Bilimler araştırmalarına olan katkı yüksekliği, Tonta ve İlhan (1997) yaptıkları çalışmada, 1985-1996 yılları arasında Social Science Citation Index'te (SSCI) dizinlenen dergilerde yayınlanan Türkiye adresli yayınları incelemişler ve bu süre içerisinde ilgili dergilerde Türkiye adresli toplam 887 yayının yer aldığını ortaya

koymuşlardır. Tonta ve İlhan ayrıca 1996 yılında yayınlanan ve **SSCI**'de dizinlenen Türkiye adresli bilimsel yayınların sayısının ise 166 olduğunu ve bu sayıyla Türkiye'nin 1996 yılında toplam Sosyal Bilimler yayınlarının %0,14'ünü üretmiş olduğunu ve dünya sıralamasında 34. sırada yer aldığını da ortaya koymuşlardır.

3. Endüstrileşme sonrası ortaya çıkan bilgi temelli toplum modelinde A.B.D'nin diğer ülkelere göre daha fazla deneyime sahip olmasıdır

4. İlk defa Sosyal Bilgiler kavramının A.B.D'de doğmuş olmasıdır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada ihtiyaç duyulan verilere, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yoluyla ulaşılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer toplama yöntemleri ile birlikte kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2005). Bu çalışmada nitel veri kaynağı olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de yürürlükte olan eğitim alanındaki mevzuat, eğitim sistemleri ve Sosyal Bilgilerle ilgili tez, kitap, dergi, makale gibi basılı bilimsel kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca iki ülkenin de eğitim bakanlıklarının yayınlarından ve eğitim ağlarının elektronik sayfalarından Sosyal Bilgiler programlarına ulaşılmıştır. İlgili ülkelerin okul elektronik sayfalarında yayımlanan ders planları örneklerinden de yararlanma yoluna gidilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen Amerika Birleşik Devletleri ülkesinde eyalet sisteminin geçerli olması nedeniyle bir eyalet seçilip 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programları incelenmiştir. A.B.D'deki Ulusal Sosyal Bilgiler konseyinin (NCSS) Sosyal Bilgiler eğitiminde kullanılması için hazırladığı standartların Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün eyaletlerinde yaşama geçirilmiş olması nedeniyle eyaletler arasındaki farklar en aza indirilmiş durumdadır. Bu nedenle "Kansas" eyaletinin seçilmesi büyük bir farklılık göstermemektedir. Aynı zamanda Kansas eyaletinde uygulanan Sosyal Bilgiler programının, ülke genelini büyük ölçüde yansıttığı söylenebilmektedir. Türkiye'de ise 4. ve 5. sınıflarda uygulanan Sosyal Bilgiler programları çalışma kapsamında ele alınmıştır. Türkiye'de ulusal programın

uygulanması nedeniyle, incelenen programın ülkenin genel uygulamaları ile tutarlık göstermektedir.

Eğitim alanındaki nitel araştırmalarda doküman analizi yöntemi ile incelenebilecek materyaller içinde ders kitapları, öğretim programları, yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğrenci rehberlik kayıt ve dosyaları, öğrenci ve öğretmen ders kitapları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları, ders ve ünite planları öğretmen dosyaları, eğitimle ilgili resmi belgeler bulunmaktadır (Bogdan ve Biklen 1998).

Genel eğitim sistemlerini değerlendirmek amacıyla A.B.D ve Türkiye'nin eğitim sistemleri ile ilgili kısa bir tarihi analiz yapılarak **dikey yaklaşım** kullanılmıştır. Dikey yaklaşım, incelenen özelliğın tarihsel gelişim süreci içinde ele alınarak değerlendirilmesidir. Ayrıca çalışmada **yatay yaklaşım** da kullanılarak incelenen ülkelerin programlarında araştırma soruları çerçevesinde tüm değişkenler bir araya getirilmiş ve aralarındaki benzerlik ve farklılıklar saptanmaya çalışılmıştır. Yatay yaklaşım; eğitim sistemlerindeki tüm boyutların, o döneme ait tüm değişkenlerle birlikte ele alınarak farklılıkların saptanmaya çalışılmasıdır. Ayrıca bu çalışmada, karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında kullanılan **ortaya koyma, tanımlama, açıklama, analiz etme, önerilerde bulunma** gibi çeşitli teknikler uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada temel olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmış, analiz kısmında kısmen nicel yöntemden yararlanılmıştır. Çalışma için elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile belirlenen amaçlar doğrultusunda karşılaştırılmıştır. Betimsel analiz sürecinde çalışmanın ana amacı ve alt problemlerinden yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Oluşturulan bu çerçeve, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler programlarının hedefleri, içerikleri, öğretim süreçleri ile değerlendirme boyutlarından oluşmuştur. İncelenen veriler, ilgili oldukları çalışma problemleri kapsamında benzerlik ve farklılıkları ortaya konarak tablollaştırılmış, tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler programı araştırmacının kendisi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Çevirilerin güvenilirliği için, çevirileri yapılan dokümanlar, uzman eğitimciler tarafından kontrol edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda genel olarak çevirilerin doğru olduğu kanısına varılmıştır. Bu süreç **çalışmanın güvenilirliği** açısından önem arz etmektedir (Golafshani, 2003). Türkçe'ye çevrilen programlar hedef, içerik, öğretim süreçleri ve değerlendirme boyutlarında Türkiye'de uygulanan Sosyal Bilgiler programları ile karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın uluslararası karşılaştırmalı bir eğitim çalışması olması ve gerekli verilerin doküman analizi yoluyla toplanması nedeniyle test edilmek istenen herhangi bir hipotez bulunmamaktadır. Bilindiği gibi kaynak tarama yapılan, tanıtıcı ve açıklayıcı açıklamalarda ve bağımlı, bağımsız değişken tanımlaması yapılamayan evren büyüklüğünün bilinmediği araştırmalarda hipotezlerin oluşturulması gerekmemektedir (Elston and Johnson, 2008).

İncelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler programlarına ilişkin bulgular ve bunlara dayalı oluşturulan yorumlar, çalışmanın sonuç bölümünün dayanak noktalarını oluşturmuştur. Sonuç kısmında çalışmanın ana ve alt problemlerine ilişkin değerlendirmeler yapıp her bir probleme ait öneriler sunulmuştur. Bu durum da **çalışmanın geçerliliği** açısından önem arz etmektedir (Lithcman, 2006).

Terimlerden doğabilecek anlam farklılıklarından kaçınmak için Türkçe çevirileri yapılabilen terimlerin yanına parantez içinde orijinal hali de yazılmıştır. Türkçede tam karşılığı olmayan terimler ise yaklaşık anlamı ile verilmeye çalışılmış fakat mümkün olduğu kadar orijinal dildeki kullanımına bağlı kalınmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde ilgili alan yazının taranması ile çalışma kapsamında ele alınan A.B.D ve Türkiye'nin 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarından elde edilen bulgular, çalışmanın ana hedefi ve alt hedefleri doğrultusunda ele alınmış ve yorumlanmıştır.

4.1. Çalışmanın Ana Hedefine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın ana hedefi olan "Türkiye 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının, Amerika Birleşik Devletleri 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programları ile karşılaştırılması"na ilişkin bulgular şöyledir:

Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler Programlarına Genel Bir Bakış: Amerika Birleşik Devletleri'ndeki hakim olan eyalet sistemi gereği, eyaletler arasında farklar bulunmaktadır. Hatta belli bir eyalet içinde bile farklar olabilmektedir. Bu farklılıklar kısmen de olsa ilköğretim programlarına da yansımaktadır. Bu programlar oluşturulurken Sosyal çalışmalar için geliştirilen program standartlarına bağlı kalınmaktadır.

Sosyal Bilgiler için geliştirilen program standartları okul öncesi dönemden lise son sınıfa kadar dönemi kapsamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1994 yılında Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi çalışmaları ile eyaletlerin programlarına yön veren standartlar, o tarihten bu yana düzenlenerek, öğretmenler, okullar, bölgeler için bir çerçeve olarak kullanılmaktadır ([www. socialstudies.org/standarts](http://www.socialstudies.org/standarts)).

Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler programları ulusal konseyin Sosyal Bilgiler programı için belirlediği on öğrenme alanı üzerine inşa edilmiştir. Belirtilen bu öğrenme alanları hem programların hedeflerine, hem de içeriklerine yön vermektedir. Sözü edilen bu öğrenme alanlarının neler olduğu ve içeriklerine detaylı biçimde incelemek faydalı olacaktır.

"Kültür: Kültür konusunda yapılan çalışmalarda, insanoğlunun yaratma, öğrenme, paylaşma süreçleri ve kültürün bu süreçlere etkileri ele alınmaktadır. Okullarda, bu tema genellikle tarih, sosyoloji ve antropoloji gibi alanlarla ilişkilendirilmektedir.

Zaman, Süreklilik ve Değişim: Zaman kavramı konusunda yapılan çalışmalarda geçmiş ve geçmişin mirası olan inanç, kültür, yaşam şekli gibi farklı konular zamana bağlı olarak incelenmekte, geçmişteki önemli olayların ve gelişmelerin günümüz modern dünyasına etkileri değerlendirilmektedir. Okullarda tarih alanı ile ilişkilendirilmektedir.

İnsan, Yerler ve Çevreler: Bu tema öğrencilere, kendi mekânsal görüş ve dünyaya bakış açıları geliştirmeleri konusunda destek vermektedir. Yeryüzünde insanların, yerlerin ve kaynakların bulunduğu ve neden orada olduklarını anlamak, insan ve çevre arasındaki ilişkiyi keşfetmek için öğretilen bir alandır. Okullarda bu tema genellikle coğrafya ve çevreyi ilgilendiren alan çalışmaları ile ilgili derslerde ele alınmaktadır.

Bireysel Gelişim ve Kimlik: Kişisel kimliği aile, akranlar, kültür ve kurumsal etkiler oluşturmaktadır. Bu tema ile öğrenciler, kişisel kimlik, gelişim ve eylemleri etkileyen faktörleri incelemektedir. Bu tema psikoloji, antropoloji ve sosyoloji alanları ile ilgilidir

Bireyler, Gruplar ve Kurumlar: Ailenin eğitim, toplum ve dini kuruluşlar gibi kurumların, insan yaşamı üzerinde çeşitli etkileri olmaktadır. Bu tema karşılıklı ilişkileri anlamak için olanak sağlar ve genellikle sosyoloji, antropoloji, psikoloji, siyaset bilimi ve tarih alanları ile ilişkilendirilmektedir.

Güç, Yetki ve Yönetim: Vatandaşlık eğitiminin önemli bir bileşeni yönetimin tarihsel gelişimini, bugünkü çağdaş normlarını anlamak olarak açıklamaktadır. Bu tema sayesinde öğrenciler, yönetimin yetki kapsamı ve sınırlarını, demokratik ve demokratik olmayan siyasal sistemler arasındaki farkları öğrenmektedir. Okullarda bu tema tarih, yurttaşlık bilgisi, hukuk, siyaset ve diğer sosyal bilimler ile ilişkilendirilmektedir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Bu tema ile öğrencilere bu ürünün, üretim, dağıtım ve tüketim aşamaları hakkında, iç ve küresel ekonomik konular hakkında bilgi vermek amaçlanmaktadır. Okullarda bu tema genellikle ekonomi alanı ile ilişkili ele alınmaktadır.

Bilim, Teknoloji ve Toplum: Bu tema ile bilim, teknoloji ve toplum arasındaki ilişkilerin keşfedilmesi, öğrencilerin Fen ve Teknoloji alanlarındaki gelişmeleri ve bu gelişmelerin günümüze etkilerinin öğretilmesi amaçlanmaktadır. Bu tema okullarda sosyal bilgiler, tarih, coğrafya, ekonomi, yurttaşlık konularıyla ilişkili olarak ele alınmaktadır.

Küresel Bağlantılar: Küresel bağlantılar teması ile öğrencilere dünya toplumları arasında giderek daha önemli hale gelen küresel dayanışma, evrensel bakış, farklı küresel bağlantılar öğretilmeye çalışılmaktadır. Bu tema küreselleşmeden kaynaklanan sorunları incelemek için de önemlidir. Eğitim alanında genellikle coğrafya, kültür, ekonomi, tarih, siyaset bilimi, devlet ve teknoloji ile ilişkili ele alınmaktadır.

Vatandaşlık Hakları ve Uygulamaları: Vatandaşlık idealleri ve uygulamalarının öğrenilmesi toplumsal süreçlere katılma açısından, vatandaşların hak ve sorumlulukları hakkında bilgi edinmesi ve aktif vatandaşlar olabilmeleri için gereklidir. Okullarda bu tema genellikle yurttaşlık bilgisi, tarih, siyaset bilimi, kültürel antropoloji, küresel çalışmalar, yasalar ve beşeri bilimler ile ilişkili olarak ele alınmaktadır" (www.socialstudies.org/standarts).

Belirtilen bu on öğrenme alanı çerçevesinde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tüm eyaletler Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin etkinlikleri düzenlerken, Türkiye'deki Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin hayata geçirilen çalışmaları da incelemek önem arz etmektedir.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler Programına Genel Bir Bakış: Türkiye ilkökul 4. ve ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı 4. ve 5. sınıflarda haftada 3'er ders saati olmak üzere, her sınıf için toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır. Bu dersin eğitim ve öğretiminde etkili ve sorumlu Türk vatandaşı yetiştirmek amacıyla tasarlanmış Sosyal Bilgiler üniteleri; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi açılarından çok yönlü olarak ele alınmaktadır. Örneğin Türkiye'nin coğrafi bölgeleri ele alınırken, milli mücadele yıllarında bu bölgedeki faaliyetlere yer verilerek, coğrafya, tarih ve vatandaşlık konuları ile ilişkilendirilerek, milli bilinç ve tarih duyarlılığı oluşturulmaya sağlanmaktadır.

Sosyal Bilgiler programında belirlenmiş kazanımlara yönelik konu sıralaması yapılmamıştır. Kazanımların öngördüğü bir içerik sınırlaması söz konusudur. Kazanımların gerçekleştirilmesi koşuluyla; çevre özellikleri, öğrenci grubunun ilgileri, ihtiyaçları, beklentileri, hazırbulunuşluk düzeyleri ve dolayısıyla ön bilgileri dikkate alınarak, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda uygun çıkış noktaları, uyarıcı ve pekiştireç unsurları kullanılarak çerçevesi belirlenmiş olan içeriğe bağlı oluşturulan alt başlıklar etrafında hareket edilebilir. Programda bütün insan faaliyetlerini kapsayacak şekilde seçilmiş olan dokuz öğrenme alanı birden fazla disiplini içermekte, "zaman, süreklilik ve değişim" öğrenme alanını ile birlikte değerlendirilmektedir.

Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır. Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersi dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır.

- Birey ve Toplum
- Kültür ve Miras
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim
- Zaman, Süreklilik ve Değişim
- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
- Güç, Yönetim ve Toplum
- Küresel Bağlantılar

Öğrenme alanları, bir ya da birden fazla akademik disiplini içerebilir. Örneğin, "Birey ve Toplum" Psikoloji ve Vatandaşlık Bilgisini; "Kültür ve Miras", Antropoloji, Tarih ve Vatandaşlık Bilgisini; "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" Coğrafya'yı, "Üretim, Tüketim ve Dağıtım" Ekonomi'yi, "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" ve "Güç, Yönetim ve Toplum" Sosyoloji'yi, Vatandaşlık Bilgisini, Hukuku içermektedir. "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ve "Küresel Bağlantılar" disiplinler arası alanlardır.

Öğrenme alanları, 4. sınıftan 8. sınıfa kadar devam etmektedir. Bir ünite, bir ya da birden fazla öğrenme alanını içerebilir. 4. ve 5. sınıfta 8 ünite vardır. 4. sınıfta “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanı diğer öğrenme alanları içinde düşünülmele birlikte, özellikle "Kendimi Tanıyorum", "Geçmişimi Öğreniyorum" ve "İyi ki Var" ünitelerinde kazanım olarak ifade edilmiştir. Aynı şekilde 5. sınıfta da diğer öğrenme alanları içinde düşünülmüş, "Zaman, Süreklilik ve Değişim" öğrenme alanı özellikle "Adım Adım Türkiye" ve "Gerçekleşen Düşler" ünitelerinde kazanım olarak yer almıştır. Aşağıda öğrenme alanlarının içerikleri verilmiştir (MEB, 2005).

"Birey ve Toplum: Bireyin kişisel gelişimi ve sosyal çevrenin bu gelişime etkisinin değerlendirilmeye çalışıldığı "Birey ve Toplum" öğrenme alanı, değişim ve gelişimin devam eden bir süreç olması sebebiyle geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır.

Öğrencinin bu öğrenme alanında edindiği kazanımlar sonunda, kişisel ve sosyal yeterliliklerini tanıyan, yeniliklere açık, etkili iletişim kurabilen, sorumluluk alabilen, başkalarına saygılı, işbirliğine açık, kendine güvenen, topluma yararlı birey olarak yetişmesi esas alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak hak ve sorumluluk ilişkisini kurabilmesi ve aidiyet duygusunu kavraması amaçlanmaktadır.

Öğrenciler bu öğrenme alanında ilköğretim 4. ve 5. sınıf düzeyinde, birey olarak fiziksel ve duygusal farklılıkları tanıyacaklardır. Çeşitli gruplar içerisindeki yerini belirleyecek, rol-hak ve sorumluluk ilişkisini kurmaya çalışacaklar ve çocuk olarak hakları olduğunun bilincine varacaklardır.

Bu öğrenme alanında, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, sosyal antropoloji, siyaset bilimi, disiplinlerinin temel kavramları kullanılmaktadır. Ünitelerin içeriği açısından öncelikle, Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanları ile ilişkileri sağlanmaktadır. Yine bu öğrenme alanında öğrenciler, karar verme, empati ve iletişim becerilerini geliştirecek etkinliklerle desteklenmektedirler.

Kültür ve Miras: Öğrenciler bu öğrenme alanıyla genel olarak Türk kültürünü oluşturan temel öğeleri tanıyıp benimseyerek, ulusal bilincin oluşmasını sağlayan kültürün korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder. Öğrenciler, kültürel öğelerin bir toplumun ulusal kimliğinin oluşmasındaki önemini fark ederler. Böylece kültürel öğelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavrayarak

diğer taraftan da yerelden ulusala ve ulusaldan evrensele doğru taşınarak dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığını kavrarlar.

Bu öğrenme alanında ilköğretim 4. ve 5. sınıfta bulunan öğrenciler; ailesinden, okulundan, yaşadığı çevredeki insanlardan etkilendiğini fark eder. Öğrenciler kendisini ve ailesini oluşturan kültürel öğeleri keşfeder. Kültürle ilgili etkinlikler ile kültürü kendine mâl etmeyi öğrenir. Yakın çevresinden hareketle Türkiye'deki tarihî mekânları, nesneleri ve yapıtları tanır. Çevresindeki sanat ve kültür eserlerini tanıyarak onları koruması gerektiğini kabul eder. Çevresindeki diğer kültürleri öğrenmeye yönelik etkinliklerde bulunur. Öğrenciler kültürün insanlar tarafından oluşturulduğunun bilincine varır. Kültürün insanın sosyalleşmesindeki önemini anlar.

Bu öğrenme alanı, kullandığımız eşyaların geçirdiği safhalarla ilgili olarak "Bilim, Teknoloji ve Toplum"; mekân ve insan ilişkisi açısından "İnsanlar Yerler ve Çevreler"; Millî Mücadele yılları ve Cumhuriyetin ilanı açısından "Güç, Yönetim ve Toplum" ile "Kültür ve Miras"; sorumluluklarla ilgili olarak "Birey ve Toplum" öğrenme alanları ile işbirliği içinde olacaktır. Öğrenciler bu öğrenme alanında Tarih, Antropoloji, Sosyoloji bilim dallarının temel kavramları hakkında bilgi sahibi olacaklardır.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler: "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı ile insanın çevresi ile etkileşimini tanımak, bu konuda çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarını anlamak ve geleceğe yönelik bireysel ya da toplumsal bakış açısı kazanabilmek amaçlanmaktadır.

İnsan, yer ve çevre etkileşimi, geniş ve renkli bir yelpaze oluşturur. Günümüzün teknolojik gelişmeleri sonucunda insanlar tüm dünya ile iletişim kurabilmekte, bu sayede etkilemekte ve etkilenmektedirler. Çağdaş olma ve bunu eğitim yaşantısına da yansıtma isteği, artık bu etkileşim süreçlerinin öğrenciler tarafından da algılanmasını gerektirmektedir. Sosyal Bilgiler dersi ile ilköğretim boyunca "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı sayesinde bu eksiğin giderilmesine çalışılacaktır. Öğrenciler bu alana, basitten karmaşığa, yakından uzağa ve bulunduğu yerden çevreye doğru açılan ve gittikçe kompleks bir hâl alan bir yaklaşım ile dahil edileceklerdir. Öğrencilerin ihtiyaçları, ilgi alanları ve kabiliyetleri göz önünde bulundurularak konular basamaklandırılmıştır. Bu basamaklar her ünite içindeki kazanımlarda belirtilmiştir.

İlköğretim 4. ve 5. sınıfta öğrenciler bu öğrenme alanıyla, yaşadıkları yeri tanıyacaklar, bu yer ile ilgili nasıl?, neden?, nerede? ve gelecekte ne olabilir? sorularına yanıt arayacaklardır. Yaşadıkları yeri çeşitli ifadelerle tanımlayabilecekler, yaşadıkları yerde beşerî ve doğal çevre kavramlarının anlamlarını arayacaklardır. İnsanın yaşadıkları yerde üstlendiği rolü sorgulayıp, aynı zamanda çevreye duyarlı olmayı, çevrelerinin önemini ve çevreyi korumanın sadece kendileri için değil toplum ve gelecekteki yaşam için de önemli olduğunu kavrayacaklardır.

Yaşadıkları yeri tanıyıp tanımladıktan sonra, aslında yaşadıkları yere benzeyen ortak bazı özelliklere sahip olan daha geniş ama etkileşim içinde olunan bölgeyi tanıyacaklardır. Burada özellikle benzerlik ve farklılık kavramının önemini fark edeceklerdir. Tüm dünya yüzeyinin tek bir parça gibi görünmesine rağmen aslında insan ya da doğal ortam nedeniyle birbirinden farklı birimlerden oluştuğunu fark edeceklerdir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Bu öğrenme alanında ilköğretim 4. ve 5. sınıfta bulunan öğrenciler, istekleri ve ihtiyaçları ile bunlar arasındaki farkları ayırt eder. İsteklerinin sınırsız ama kaynakların sınırlı olduğunun farkına varır ve isteklerini mevcut kaynaklara göre oluşturması gerektiğini öğrenerek bilinçli tüketici olmanın temellerini oluşturur. Ülke ekonomisinde de kaynakların yetersiz olduğunu kavrar ve mevcut kaynakları korumak gerektiğinin önemine inanır. Kendi ekonomik yaşantısını diğerlerinininki ile karşılaştırır, farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koyar. Yaşadığı yerin ekonomik koşullarını inceler ve geliştirmek için çaba gösterir. "Üretim, Dağıtım ve Tüketim", ekonomiyle ilgili ünite ve konuların tipik temasıdır. Öğrenciler üretim, dağıtım ve tüketim ile ilgili temel kavramları öğrenir. Meslekleri tanıyarak hayatımızı kolaylaştırmak için var olduklarını bilirler.

Ekonominin uluslararası boyutuyla "Küresel Bağlantılar"; ülke içinde ekonominin dağılımında etkin olan coğrafi özellikler konusunda "İnsanlar, Yerler ve Çevreler"; üretimde kaliteyi artırmada teknolojinin yeri konusunda "Bilim, Teknoloji ve Toplum"; meslek edinmede ilgi ve yeteneklerini keşfetme konusunda "Birey ve Toplum" öğrenme alanları ile ilişkilidir.

Zaman, Süreklilik ve Değişim: Bu öğrenme alanı, öğrencilerin kendi köklerini ve zamanda bulunduğu yeri anlama ihtiyacını karşılar ve geçmiş-bugün-gelecek bağlantısını kurabilmelerine yardımcı olur.

Öğrenciler, kim olduklarını, geçmişte olan olayları, geçmiş ile bağlantı kurmayı, dünyanın değişimini ve gelecekteki durumunu anlarlar. İnsanların geçmişle olan duygusal bağlarını, insanlık tarihi boyunca buldukları yerleri kronoloji, değişim ve süreklilik perspektifi ile açıklamaya çalışırlar.

"Zaman, Süreklilik ve Değişim" tüm insanlık tarihi, zaman, mekân ve kronoloji içerdiği için diğer bütün öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Bilim, Teknoloji ve Toplum: Teknoloji, ilk insanların, ilk basit aletleri yapımıyla başlar. Günümüzün gelişmiş teknolojisi ise sosyal hayattaki işlerimizi kolaylaştıran bir etkidir. Yaşadığımız modern hayat teknolojisiz ve bilimsiz imkânsızdır. Ancak teknoloji beraberinde birçok sorunu da getirir. "Yeni teknoloji, her zaman, eskisinden iyi midir?" veya "Yeni teknolojinin yol açtığı sosyal değişime ilişkin geçmişten ne öğrenebiliriz?" sorularının cevapları teknolojik gelişmeleri ve sosyal hayata etkilerini anlamamızı kolaylaştırır.

İlköğretim 4-5. sınıf öğrencileri bu öğrenme alanında; yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojideki gelişmelerin temeli olduğunu; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerisi edinir. Öte yandan, teknolojilerin günlük hayatları ile ne derecede ilişkili olduğunu öğrenirken bazı teknolojik ürünlerin doğaya verdiği zararları tartışır. Ayrıca, orijinal eserlerin yasalarla korunduğunu fark ederek akademik dürüstlük ilkelerini dikkate alır.

Öğrenciler bu öğrenme alanında, tarih, coğrafya, ekonomi, vatandaşlık alanları temel kavramları hakkında bilgi sahibi olacaklardır. "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı diğer tüm öğrenme alanlarıyla ilişkilidir. Bu yüzden Sosyal Bilgiler programı bilim, teknoloji ve toplum konuları ile bağlantılı deneyimler içermektedir.

Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler: Toplumsal yaşamdaki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler yaşamımızda bütüncül bir rol oynamaktadır. Öğrencilerin, grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu; onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları; bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştiklerini bilmesi önemlidir. Bu konuda elde edilen bilgi ışığında, öğrenciler sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi ve tarih disiplinlerinin kavramlarını kullanarak; "Toplumumuzda ve diğer toplumlarda grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin rolü nedir? Grup, kurum ve sosyal örgütlerden ben nasıl etkileniyorum? Grup, kurum ve sosyal örgütler nasıl değişirler? Bu değişikliklerde benim rolüm nedir?" sorularına cevap verebilmelidir.

4-5. sınıf düzeyinde öğrenciler bu öğrenme alanıyla çevresindeki veya bildiği grup, kurum ve sosyal örgütlerin yaşamlarını nasıl etkilediklerini inceleme fırsatı bulacaklardır. Bunun sonucunda toplumda bireyler, gruplar ve kurumlar arasındaki etkileşimi fark edeceklerdir. Öğrenciler toplumsal problemler, olaylar ve ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirirken sorumluluk sahibi bir birey olmanın, örgütlenmenin ve sosyal katılımın önemini farkına varacaklardır.

Öğrencileri bu öğrenme alanında sosyoloji, hukuk, psikoloji, siyaset bilimi, vatandaşlık bilgisine ait kavramlarla karşılaşacaklar ve "Güç, Yönetim ve Toplum", "Birey ve Toplum", "Üretim, Tüketim ve Dağıtım", "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarıyla olan ilişkileri kavrayacaklardır.

Güç, Yönetim ve Toplum: Bu öğrenme alanında 4-5. sınıf düzeyindeki öğrenciler, Sosyal Bilgiler dersinin temel hedeflerinden olan, bilinçli bir vatandaş olarak topluma tam katılma yollarını araştırarak görev ve sorumluluklarının farkına varırlar. Toplum yaşamında doğacak sorunların en önemli güvencesi olarak örgütlü bir devlet gücünün varlığını kavrarlar. Toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü ve düzenin nasıl sağlandığını anlayarak, egemenliğin kaynağının millete dayandığı yönetimlerde, birey haklarının ve toplum düzeninin nasıl korunduğunu fark ederler. Toplumsal hizmetlere ve değişik resmî etkinliklere katılma yollarını öğrenerek, yönetimi etkilemek için hangi demokratik yolların olduğunu kavrarlar. Öğrenciler öykü, drama vb. etkinliklerle geçmişte ve başka yerlerdeki vatandaşlık uygulamalarına yönelik deneyim kazanırlar.

Küresel Bağlantılar: Bilim ve teknolojideki gelişmelerin zaman ve mekândaki sınırları kaldırmasıyla toplumlar arasındaki ilişkiler daha da artmıştır. Yüzyıllardır süregelen farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri teknolojiyle birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Böyle bir dönemde öğrencilerin bu ilişkiler konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir. Küresel Bağlantılar öğrenme alanı, coğrafya, antropoloji, ekonomi gibi bilimlerin temalarıyla öğrencilerin toplumlar arasındaki her türlü ilişkilerle ilgili fikir sahibi olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır" (MEB, 2005).

İlköğretim 4-5. sınıf düzeyindeki öğrenciler bu öğrenme alanında, coğrafya ile ilgili konulardan dünyanın farklı bölgelerinde bulunan ülkelerle, bu ülkelerin genel özelliklerini tanırlarken, kendi ülkeleriyle karşılaştırma imkânına da sahip olacaklardır. Hakkında genel bilgi edindikleri ülkelerle ülkesinin ekonomik ilişkileri, ülkesinin ekonomik kaynakları ile diğer ülkelerle yapılan ticaretle bu kaynakların yerini ekonomi bilimine ait konularla keşfedeceklerdir. Ayrıca ülkeler arası ekonomik ilişkilerin sebep ve sonuçlarını sorgulama fırsatını da bulacaklardır.

Antropolojinin konuları sayesinde, çeşitli bölgelerdeki insanların kültürleri hakkında fikirler edinecekler, kendi kültürleriyle başka ülkelerin kültürleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları keşfedeceklerdir. Ayrıca çeşitli ülkelerde yaşayan insanların yaşayışları konusunda empati becerilerini de geliştirme fırsatını elde edeceklerdir.

Küresel bağlantılar öğrenme alanı ile öğrenciler, gelişen dünyanın gündemini takip eden, karşılaştığı sorunlar karşısında çözüm üretebilen bilinçli bir birey olma niteliği kazanacaklardır. Küresel Bağlantılar öğrenme alanı diğer tüm öğrenme alanlarıyla ilişkilidir.

Programda "Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler" ve yansıtıcı düşünme olarak Sosyal Bilgiler anlayışlarına önem verilmektedir. Öğretmen, okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanarak, öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmakta ve karşılaştırdıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşüncelerini sağlamaktadır. Tarih konuları da bireye bir problem olarak sunulmaktadır. Örneğin "TBMM' nin Açılışı" konusunda, " Atatürk, 1920'de kurulan devletin mali kaynaklarını nasıl çözdü?" problemi ortaya atıldığında, önce bir devletin kaynakları ile ilgili öğrencilerin görüşleri alınmakta, sonra veri ve kaynak toplamalarına

yardım edilmekte, görüşleri test edilip tartışmaları istenmekte ve daha sonra da öğrencilerin rapor yazmaları sağlanmaktadır.

Son yıllarda bazı eğitimciler tarafından "genişleyen çevreler" programına yönelik haklı ve yerinde eleştiriler yapılmaktadır. Örneğin 8-13 yaşlarındaki çocukların yakından uzağa ilkesinin tersine Çin Seddi, Piramitler, dünyanın en uzun, en kilolu, en yaşlı insanı gibi konularla ilgilendiği görülmektedir. Bu yüzden ünitelerin sıralanması "yakından uzağa" ilkesine göre yapılırken, "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı ile öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır. İnceleme gezileri, (tarihi yapılar, müze-kentler, savaş alanları v.b), fotoğraflar, haritalar, CD-ROM'lar, tarih ve sosyal bilgiler benzeşim (similasyon) programları, çoklu ortam (multimedya) ve hipermedya gibi araçlar, müze ile eğitim Sosyal Bilgiler programının bir parçasıdır (MEB, 2005).

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de yer alan Sosyal Bilgiler programına genel olarak değinildikten sonra tablo 2'de her iki ülkedeki öğrenme alanlarının gösterilmesi gerekli görülmüştür.

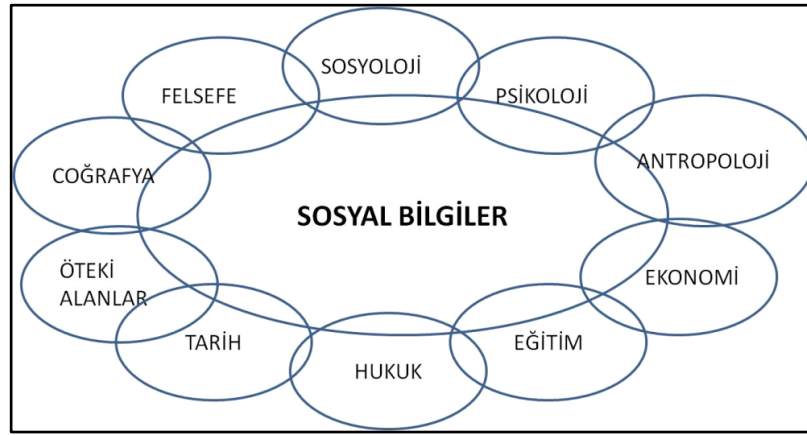
Tablo 2: Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları

Öğrenme Alanları	ABD	TÜRKİYE
BİREY VE TOPLUM <i>Individual Development and Identity</i>	X	X
KÜLTÜR VE MİRAS <i>Culture and Heritage</i>	X	X
İNSANLAR YERLER VE ÇEVRELER <i>People, Places and Environments</i>	X	X
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM <i>Production, Distribution and Consumption</i>	X	X
BİLİM ,TEKNOLOJİ VE TOPLUM <i>Science Technology and Society</i>	X	X
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER <i>Individuals, Groups and Institutions</i>	X	X
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM <i>Power, Authority and Governance</i>	X	X
KÜRESEL BAĞLANTILAR <i>Global Connections</i>	X	X
ZAMAN, SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİM <i>Time, Continuity and Change</i>	X	Diğer ünitelere dağıtılmıştır.
VATANDAŞLIK HAKLARI VE UYGULAMALARI <i>Civic Ideals and Practices</i>	X	-

(<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>, <http://www.socialstudies.org/standarts>)

Tablo 2'de de görüldüğü üzere Türkiye' de Sosyal Bilgiler programında Amerika Birleşik Devletleri'nden farklı olarak 9 tane öğrenme alanı vardır." Zaman, Süreklilik ve Değişim" öğrenme alanı, öğrencilerin kendi köklerini ve zamanda bulunduğu yeri anlama ihtiyacını karşılar ve geçmiş, bugün, gelecek bağlantısını kurabilmelerine yardımcı olur. Bu öğrenme alanı tüm insanlık tarihi, zaman, mekan ve kronoloji içerdiği için Türkiye Sosyal Bilgiler programında diğer bütün öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmiştir. "Vatandaşlık Hakları ve Uygulamaları" öğrenme alanı ise Türkiye Sosyal Bilgiler programında ayrı bir başlık olarak verilmemiş, "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı içinde kazandırılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca Türkiye Sosyal Bilgiler programında üç türlü ilişkilendirme ile karşılaşılmaktadır. Bunlar üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve ara disiplinlerle ilişkilendirme. Buna göre Türkiye'deki Sosyal Bilgiler programı birden fazla disiplin yaklaşımından oluşan bütünleştirilmiş bir modeldir. Aşağıda verilen tabloda Türkiye Sosyal Bilgiler programını oluşturan disiplinler arası yaklaşım gösterilmektedir.

Şekil 1: Sosyal Bilgiler Dersi İçin Bütünleştirilmiş Model (Sözer, 1998).

Şekil 1'de gösterildiği üzere, disiplinler topluluğu anlayışından daha çok kademe anlayışının hakim olduğu Türkiye'de örüntülenme amacı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, farklı Sosyal Bilgiler disiplinlerinin biraraya getirilerek, bu programın çatısını oluşturan öğrenme alanlarıyla ilişkilendirme yoluyla hayata geçirilmektedir. Tablo 3'te görüleceği üzere Sosyal Bilimler disiplinleri ve ilişkili oldukları öğrenme alanları sunulmaktadır.

Tablo 3. Türkiye Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları ve İçerdiği Disiplinler

ÖĞRENME ALANLARI	İÇERDİĞİ DİSİPLİNLER
Birey ve Toplum	Psikoloji ve vatandaşlık bilgisi
Kültür ve Miras	Antropoloji, tarih, vatandaşlık bilgisi
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Coğrafya, kısmen tarih ve vatandaşlık bilgisi
Üretim dağıtım ve tüketim	Ekonomi , kısmen tarih ve vatandaşlık bilgisi
Zaman, süreklilik ve değişim*	Disiplinler arası ve özellikle tarih
Bilim , teknoloji ve toplum	Disiplinler arası
Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler	Sosyoloji, vatandaşlık bilgisi, hukuk
Güç , yönetim ve toplum	Sosyoloji, vatandaşlık bilgisi, hukuk
Küresel bağlantılar	Disiplinler arası

(Semenderoğlu ve Ekber Gülersoy, 2005)

*"Zaman, Süreklilik ve Değişim" Öğrenme Alanı 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler programında yer almamaktadır (<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>).

Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Bilgiler'de ünite ve konuların örüntüsünde üç farklı yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlar tek disiplinli, çok disiplinli ve disiplinler arası yaklaşımlardır. Sosyal Bilgiler öğretim programlarında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi gibi konuların birbirinden bağımsız üniteler şeklinde düzenlenmesi tek disiplinli yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu yaklaşımın tipik özelliği üniteler arası entegrasyonun olmamasıdır. Çok disiplinli yaklaşımda herhangi bir ünite ve konuda farklı disiplinlerin bakış açıları ayrı ayrı uygulanır. Yani ünite ve konular tarihi, ekonomik, sosyal ve siyasal, coğrafi v.b açılardan ele alınmakta ancak bütünleşme tam sağlanmadan düzenlenmektedir. Disiplinler arası yaklaşımda ise ünite ve konuların tasarımı çeşitli disiplinlere ait kavram ve olguların belirli kavramlar, olaylar ve problemler etrafında anlamlı bir şekilde bir araya getirilerek sunulması şeklinde tanımlanabilir (Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005).

Çalışmada Sosyal Bilgiler programı incelenen ülkelerden olan Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilimler programlarının standartlarının belirlenmesi aşamasında, hem ilkokuldaki Sosyal Bilgiler (Social Studies) standartlarının, hem de ortaöğretimde Sosyal Bilgiler ana başlığı altında ele alınan disiplinlerin standartlarının eş zamanlı

olarak bir bütünlük gösterecek şekilde hazırlandığı görülmektedir. Bu yaklaşımın en dikkat çekici noktası, Sosyal Bilgiler alanı ile Sosyal Bilim disiplinlerinin ayrı birer müzik aleti gibi düşünülüp ve hepsinin birlikteliğinin bir orkestraya benzetilmesidir. Verilen bu orkestra metaforunda belirlenen bu sınıf düzeylerinde bir disiplin (Tarih) ön plana çıkarılmakta ve diğerleri onun destekçisi olarak ele alınmaktadır. Bir sonraki sınıf düzeyinde bir başka disiplin örneğin Coğrafya disiplini ön plana çıkarılmakta ve diğer disiplinler yardımcı disiplin rolünü üstlenmektedir (<http://www.socialstudies.org/standarts/execsummary>).

Programdaki disiplinler arasındaki yatay bağlantılar bu yolla kurulurken, Sosyal Bilgiler alanı ile ortaöğretim Sosyal Bilimler disiplinlerinin standartlarının hangi sınıf düzeyinde, ne tür becerilerini kapsayacağını ve öğrencilerin belirlenen sınıf düzeylerinde hangi donanıma sahip olacaklarının eş zamanlı belirlenmesi, içeriğin buna göre belirlenmesi ile de dikey bağlantılar kurulmaktadır. Benimsenen bu yaklaşım Amerika Birleşik Devletleri'nde program geliştirme çabalarında kademe anlayışından daha çok, disiplinler topluluğu anlayışının yaşama geçirildiğini göstermektedir (Aşçı, 2009).

20. yüzyılın toplumsal ihtiyaçlarından doğmuş olan Sosyal Bilgiler dersi eski paradigmalardan yanısıra bireysel ve sosyal ihtiyaçların da hızla değişmesiyle bir yandan konu alanını genişletirken, öte yandan öğrencilerin dış dünyada karşılaştıkları problemlere yer verilmesi, yeni dönemin felsefesini belirlemiştir.

Çalışmada ele alınan her iki ülkenin programlarının dayandığı eğitim felsefeleri incelendiğinde; programların ilerlemecilik eğitim akımına dayandığı tespit edilmiştir. İlerlemecilik eğitim akımına göre öğrenme, öğrenen ile çevre arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıktığından dolayı aktif katılımı gerçekleştirir. Bu noktadan hareketle ilerlemecilik eğitim akımını çıkış noktası konu değil çocuktur. Eğitim yaşamın kendisidir. Öğrencilere öncelikle nasıl eleştirel düşünecekleri öğretilmektedir. Ayrıca problem çözme becerileri de kazandırılmaktadır. Dolayısıyla yeni programın içeriğinde "pragmatist" bir eğitim anlayışı vardır. Yön verdiği eğitim akımı da ilerlemeciliktir. Bu içerikle, öğrencilerin yaşamın sürekli olarak değişeceğini kabullenmeleri sağlanmaktadır.

Sonuç olarak her iki programa da genel bir bakış açısıyla bakıldığında; Türkiye'de Sosyal Bilgiler programında yer alan öğrenme alanlarının, Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler Konseyi'nin okullara önerdiği öğrenme alanları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu durumun Türkiye'de toplumsal gereksinimleri karşılamada yetersiz kalacağı ve toplumsal gerçeklerine tam olarak uygun olamayacağı açıktır. Kuşkusuz program geliştirme çalışmalarında uluslararası uygulamalardan ve deneyimlerden yararlanılması, uluslararası olgu, olay ve oluşumların programın içeriğine ve uygulamalarına yansıtılması bilimsel ve çağdaş program geliştirme süreçleri yönünden doğrudur (Gömlüksiz ve diğerleri, 2005).

Ancak programlar hazırlanırken programın sosyal ve kültürel temellerinin dikkate alınması, başka bir ifade ile ülkenin tarihsel, kültürel birikimlerinden ve deneyimlerinden yararlanılması gerekmektedir. Bu yapılmadığı takdirde programın başarı şansı azalacağı gibi kültürel ve sosyal değerleri yeni kuşaklara aktarılması da zorlanacaktır.

4.2. Çalışmanın Birinci Alt Amacına İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde çalışma kapsamında ele alınan iki ülkedeki Sosyal Bilgiler dersinin hedefleri, içerikleri, öğretim süreçleri ve değerlendirme öğeleri karşılaştırılarak bulgulara dayalı yorumlar yapılmıştır. Çalışmanın birinci alt hedefi olan "**Türkiye'de 4. ve 5. sınıflardaki Sosyal Bilgiler ders programlarının hedefleri, Amerika Birleşik Devletleri'nde okutulan Sosyal Bilgiler programlarının hedefleri ile ne tür benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?**" sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülke arasında çok fazla bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bunun nedeninin Türkiye Sosyal Bilgiler programının 2005 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nden alınmış olmasıdır. Aşağıdaki tablo 4'te iki ülkenin Sosyal Bilgiler programının hedefleri açısından benzerlik ve farklılıkları gösterilmiş ve tablo altı yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 4. 4. Sınıflar Sosyal Bilgiler Programının Hedeflerinin Karşılaştırılması

HEDEFLER	<u>FARKLI HEDEFLER</u>		<u>BENZER HEDEFLER</u>
	TR	ABD	
Bireysel farklılıkları tanıy ve kabul eder.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci birey, aile okul yerel ve genel yönetimlerde uygulanan kuralları kavrar. • Öğrenci toplumunun ve politik kültürünün ortak noktalarını ve çeşitliliklerini kavrar.
Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Parlatonun hükümete gücü ve sorumluluğu nasıl verdiğini kavrar. • Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur.
Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder.
Başkalarının duygu ve düşüncelerinin saygı ile karşılar.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Devletlerinin yapıtaşlarını ve uluslar arası kurumların etkileşimlerini kavrar.
Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciler temsil esaslı demokraside aktif birer üye olmanın hak, ayrıcalık ve sorumluluklarını tanımlar.
Sahip olduğu resmî kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci tarihteki önemli insanların ve gelişmelerin önemini kavrar. • Geçmişin zenginliğine katkıda bulunan insan gruplarının yaşadıkları tecrübenin önemini kavrar.
Tarihte ülkesindeki insanların yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciler kendi eyaletlerinin, ülkelerinin ve dünya tarihinin önemli olaylarını, bayramların doküman ve sembollerinin önemini kavrar
Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşıdığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir	X		<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci tarihsel öğrenme becerilerine sahip olur. • Öğrenciler kaynaklar limitli olduğunda seçim yapma gerekliliğini kavrarlar.
Yaşanmış olaylar ve görsellerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde kendi ülkesini betimler.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciler istek ve ihtiyaçlarını ayırt eder • İhtiyaçlarından hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımlarda bulunur.

Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir. • Öğrenci tüketici, biriktirici, yatırımcı ve vatandaş olarak etkili seçimlerde bulunur • Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur. • Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir. • Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşatlarının günlük yaşamlarını karşılaştırır. • Toplumlar arasında ortak kutlanan özel günlere örnekler verir. • Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.
Öğrenci pazar ekonomisinin ülkesinde nasıl işlediğini kavrar.		X	<ul style="list-style-type: none"> • Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur. • Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır. • Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur. • Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur. • Öğrenciler, insanları, yerleşkeleri, çevreyi bulma, kullanma ve bilgi almak için harita, şekil, araç ve teknolojiler kullanırlar. • Öğrenci dünyadaki fiziksel sistemleri anlar ve oluşumundaki aşamaları inceler. • Çevresindeki bir yerin krokisini çizer. • Öğrenciler yerleşke ve bölgelerin siyasi ve fiziki özelliklerinin kavrar. • Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır • Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.
Öğrenci farklı ihtiyaçların ekonomik sistem ve o sistemin kurumlarının yerel ve ulusal, uluslararası bağımlılığın insanlara olan etkisini inceler		X	
Öğrenci devletin ekonomideki yerini inceler.		X	
İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir.	X		

(<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>, <http://www.ksde.org/Default.aspx?tabid=472>).

Tablo 4 incelendiğinde, Türkiye’de uygulanan 4. Sınıf Sosyal Bilgiler programında, öğrencilerin bireysel farklılıkları tanıyıp duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkileri fark ettikleri görülmektedir. Ayrıca, öğrenciler hem farklı durumlara ait duygu ve düşünceleri hem de başkalarının duygu ve düşüncelerine saygı duymayı öğrenirler. Yaşama ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyma, kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunabilme ve ülkelerindeki halen geçerliliğini koruyan halk oyunlarından örnekler verebilme ve kültür öğelerini geçmişten bugüne değişerek taşıdığına ilişkin kanıtlar gösterme, öğrencilerden göstermeleri istenen diğer davranışlardır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde ise pazar ekonomisinin ülkesinde nasıl işlediğini kavramaları, farklı ihtiyaçların ekonomik sisteme ait olan kurumların insanlara olan etkisini incelemeleri istenmektedir.

Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri 4. sınıf Sosyal Bilgiler programı kapsamında öğrencilerden devletin ekonomideki yerini incelemeleri istenmektedir. Bu süreçte özellikle makro ekonomi kapsamına giren kavramların, ilkelerin ve genellemelerin kazanılması, Amerika Birleşik Devletleri’ni Türkiye’den ayıran bir hedeftir.

Çalışmaya konu olan iki ülkenin 4. sınıf sosyal bilgiler programlarına farklılık gösteren hedeflere değinildikten sonra, yine bu ülkelerin programında ortak olarak yer alan hedeflere bakmakta fayda vardır. Her iki ülkede de öğrencilerden birey, aile, okul, yerel ve genel yönetimlerde uygulanan kuralları kavramaları; temsil esaslı demokraside aktif birer üye olmanın hak, ayrıcalık ve sorumluluklarını tanımlamaları; ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark edebilmelerinin yanı sıra kaynakları limitli olduğunda seçim yapmaları gerektiğini kavramaları ve ihtiyaçlarından hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımlarda bulunmaları istenmektedir.

Diğer taraftan; çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulabilme, çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatabilme, çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayabilme, insanları, yerleşkeleri, çevreyi bulabilme, kullanabilme ve hakkında bilgi almak için harita, şekil, araç ve teknolojileri kullanabilme becerisine sahip olma, çevresindeki bir yerin krokisini çizebilme, yerleşke ve bölgelerin siyasi ve fiziki özelliklerini kavrayabilme, çevresinde

meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafikte aktarabilme ve son olarak da çevresinde gördüğü doğal ve beşeri unsurları ayırt edebilme becerileri her iki ülkede de öğrencilerden istenen hedefler arasındadır.

Diğer taraftan her iki ülkedeki öğrencilerden bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanabilmeleri, kullandıkları bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağlarını oluşturabilmeleri ve ihtiyaçlarla meslekler arasındaki ilişkileri oluşturabilmeleri beklendiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Genel olarak, 4. sınıf programlarının hedeflerine bakıldığında, çoğu hedefin her iki ülkenin de programında yer aldığı, küçük çapta farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir. Bunun en önemli sebebinin, 2005 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler programının Amerika Birleşik Devletleri'nden alınmış olmasıdır. Ayrıca her iki ülkenin de ihtiyaçları ve yetiştirmek istediği birey tipini farklı olmasından dolayı tablodaki hedefler arasında küçük çapta farklılıklar olması olağandır. Her ne kadar Sosyal Bilgiler programının ana yapısının Amerika Birleşik Devletleri'nden alınmasına rağmen Türkiye için öncelikler, çözülmesi gereken problemler, ulaşılması istenen noktalar Amerika Birleşik Devletleri'nden farklı olduğu için Sosyal Bilgiler programının hedeflerinde bu farklılık kendini göstermektedir.

Türkiye'deki problemlerin Amerika Birleşik Devletleri'nden farklı olmasının nedeni ise her iki ülkedeki toplumsal yaşamda farklı sorunların mevcut olması ve bu sorunların programların kazanımlarına temel olan giderilmesi gereken ihtiyaçlar olarak karşımıza çıkmasıdır.

Bu noktadan hareketle tablo 5 incelendiğinde ülkeler arasındaki hedeflerin farklılaşmasının, yukarıda sözü edilen giderilmesi gereken ihtiyaçların farklılığından doğmakta olduğu anlaşılmaktadır. Her iki ülkenin 4. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının hedeflerinin karşılaştırılmasından sonra 5. sınıf programlarının hedefleri de tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Programının Hedeflerinin Karşılaştırılması

HEDEFLER	FARKLI HEDEFLER		<u>BENZER HEDEFLER</u>
	TR	ABD	
Öğrenci pazar ekonomisinin ülkedeki işleyişini kavrar.		X	<ul style="list-style-type: none"> Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler. Limitli kaynakların doğru seçime ihtiyacı olduğunu kavrar. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir. Öğrenci ekonomideki devlet gücünü analiz eder. Öğrenci tüketici, üretici, biriktirici ve vatandaş olarak etkili kararlar verir. Ekonomideki insan etkisini fark eder. İşbirliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir. Öğrenci bireylere, aileye, okula, yerel ve genel yönetimlere uygulanan kanunların kuralını kavrar. Öğrenci kendi toplumunun ve siyasi kültürünün sahip olduğu ortak fikirleri ve çeşitlilikleri kavrar. Öğrenci ülke anayasasının devletin görev, güç ve sorumluluklarını nasıl sağladığını anlar. Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir. Merkezî yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleriyle ilişkilendirir. Öğrenci temsil esaslı demokraside aktif bir üye olmanın sorumluluklarını, haklarını ve özgürlüklerini kavrar. Çocuk olarak haklarını fark eder. Kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin fark eder Öğrenci ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal gelişmenin nüfus, ortak yaşam ve çatışmalarla nasıl bir etkide bulunduğunu kavrar. Öğrenci sosyal ve fiziksel çevrenin birbiriyle olan
Farklı ekonomik sistemlerin ve kuruluşların, yerel ve ulusal ve uluslar arası bağımlılığın insanları nasıl etkilediğini araştırır.		X	
Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.	X		
Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.	X		
Farklı devlet sistemlerini ve ulusların uluslararası organizasyonlarla olan etkileşimini kavrar.		X	
Bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler.	X		

İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir.	X		etkileşimini kavrar. <ul style="list-style-type: none"> • Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir. • Öğrenci birey, grup fikir gelişme ve dönüm noktalarının aydınlanma çağındaki bilgi ve birikimlerini kullanır. • Öğrenci tarihi düşünme ve değerlendirme becerileri edinir. • Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur. • Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır. • Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir. • Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmî kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır. • Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder.
Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.	X		
Öğrenci ülkesindeki koloni döneminin birey, grup, fikir, gelişme ve dönüm noktalarını kavrar.		X	
Öğrenci mevcut bilgi ve birikimlerini kullanarak bireylerin grup, fikir, gelişme ve dönüm noktalarını Amerikan devrimi ve ABD'nin ulus olmasına etkilerini kavrar.		X	
Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.	X		<ul style="list-style-type: none"> • Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder. • Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır. • Çeşitli ülkelerdeki ortak mirasa örnekler verir. • Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder. • Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir. • Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir. • Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır. • Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır. • Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler. • Çalışmalarında yararlandığı kaynakları gösterir. • Çevresindeki ve ülkesindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanır. • Ülkesindeki kültürel özelliklerle örnekler verir. • Ülkesi ile yakın çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır. • Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar.
Kanıt kullanarak Atatürk inkılablarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.	X		
Atatürk inkılablarıyla ilkelerini ilişkilendirir.	X		

(<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>, <http://www.ksde.org/Default.aspx?tabid=472>).

Tablo 5 incelendiğinde; Türkiye'de 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklama, ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verme gibi hedeflerin yer aldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirleme, İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirme, katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirme gibi hedeflerin Sosyal Bilgiler programında yer aldığı görülmüştür.

Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterme, kanıt kullanarak Atatürk inkılâplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırma, Atatürk inkılâplarıyla ilkelerini ilişkilendirme gibi davranışlar Atatürk inkılap ve ilkelerine verilen önemi göstermektedir.

Pazar ekonomisinin ülkedeki işleyişini kavrama, farklı ekonomik sistemlerin ve onlara ait kuruluşların, yerel ve ulusal ve uluslararası bağımlılığın insanları nasıl etkilediğini araştırma gibi Amerika Birleşik Devletleri'nin 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan hedefler Amerika'yı Türkiye'den ayıran hedeflerdendir. Yine Amerika Birleşik Devletleri'ni 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı hedefleri açısından Türkiye'den ayıran bir başka hedef de öğrenciden ülkesindeki koloni döneminin birey, grup, fikir, gelişme ve dönüm noktalarını, Amerikan devrimi ve ABD'nin ulus olmasına etkilerini kavramasının beklenmesidir. Diğer bir yandan Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler programında öğrencinin farklı devlet sistemlerini ve ulusların uluslararası organizasyonlarla olan etkileşimini kavraması hedefine ulaşılmış istendiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Limitli kaynakların doğru seçime ihtiyacı olduğunu kavrama, yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark etme ve ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirebilme, tüketici, üretici, biriktirici ve vatandaş olarak etkili kararlar verebilme, ekonomideki insan etkisini fark etme, işbirliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirme, bireylere, aileye, okula, yerel ve genel yönetimlere uygulanan kanunların kuralını kavrama, kendi toplumunun ve siyasi kültürünün sahip olduğu ortak fikirleri ve çeşitlilikleri kavrama, ülke anayasasının devletin görev, güç ve sorumluluklarını nasıl sağladığını anlama, toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark etme ve yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile

bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirme gibi hedefler her iki ülkenin 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan ortak hedeflerdendir. Bununla birlikte hem Türkiye'de hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrencinin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıması, harita, grafik, araç ve teknolojiler kullanarak insan, yerleşke ve çevre hakkında bilgi verebilme ve konum belirtebilmesi, yerleşke yada bölgelere karakteristik özellikler katan insanı ve fiziksel özelliklerini analiz edebilme, dünyanın fiziksel yapısını ve dünya yüzeyini oluşturan fiziksel yapısını ve dünya yüzeyini oluşturan fiziksel aşamaları kavrayabilmesi, yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark edebilmesi hedeflenmiştir.

Öğrenci her iki ülkede de, ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal gelişmenin nüfus, ortak yaşam ve çatışmalarla nasıl bir etkide bulunduğunu, sosyal ve fiziksel çevrenin birbiriyle olan etkileşimini kavrar. Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir, birey, grup fikir gelişme ve dönüm noktalarının aydınlanma çağındaki bilgi ve birikimlerini kullanır. Tarihi düşünme ve değerlendirme becerileri edinir.

Bunların dışında, kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturma, sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırma ve etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirme, buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirme, buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışma, buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varma, ülkesinin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklerine örnekler verme, ülkesinin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırma ve kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklama gibi hedefler her iki ülkede de gerçekleştirilmesi beklenen hedeflerdendir.

Türkiye'de 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında "ulusal egemenlik kavramı" Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ile ilişkilendirilirken Amerika Birleşik Devletleri'nde ise "ulusal egemenlik" kavramı ülkenin kurucu liderleriyle ilişkilendirilmektedir. Bu durum da Türkiye 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında hedeflerde Atatürk ile ilgili kazanımlara yer verilmesine neden olmaktadır.

Ayrıca hem ekonomik yaşam becerileri, hem de vatandaşlık becerileri ülke fark etmeksizin her toplumda yaşayan bireylere Sosyal Bilgiler programı ile kazandırılması hedeflenen becerilerdir. Bu nedenle 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem Türkiye'de bu becerilerin kazanılmasına ilişkin hazırlanan hedefler ortak olması beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir.

Diğer yandan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ekonomik sistemin kapitalizmin pazar ekonomisine dayalı olması ve kapitalist sistemin dünyaya Amerika Birleşik Devletleri tarafından sunulmasından dolayı pazar ekonomisinin genel özelliklerinin bu ülkedeki Sosyal Bilgiler programında yer alması anlaşılabilir bir durumdur.

Genel olarak 5. sınıf programının hedeflerine bakıldığında; benzer hedeflerin çoğunlukta olduğu, her iki ülkenin programında da az sayıda farklı hedef bulunduğu görülmüştür. Daha önceden de belirtildiği gibi bunun nedeninin Türkiye'deki Sosyal Bilgiler programının 2005 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nden alınmış olmasıdır. Her iki ülkenin 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan hedefleri inceledikten sonra, tablo 6'da Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de kullanılan hedef yazma yaklaşımlarına değinilmekte yarar görülecektir.

Tablo 6. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de Kullanılan Hedef Yazma Yaklaşımları

Hedef Yazma Yaklaşımları/Ülkeler	A.B.D	Türkiye
Aşamalı Hedef Yazma Yaklaşımı	X	X
Yeterliliğe Bağlı Hedef Yazma Yaklaşımı		
Modüler Hedef Yazma Yaklaşımı		

(<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>, <http://www.ksde.org/Default.aspx?tabid=472>).

Tablo 6 göstermektedir ki; çalışmaya konu olan iki ülkenin Sosyal Bilgiler programlarının hedefleri yazılırken, öncelikle Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin temel kavramlar için hedef yazıldığı görülmektedir. İlerleyen sınıf düzeylerinde ise hedeflerin birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmasından dolayı, aşamalı hedef yazma yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. Bu da her iki ülkenin hedeflerinin *aşamalı hedef yazma* doğrultusunda hazırlandığını göstermektedir. Yeterliliğe dayalı hedef

yazma yaklaşımı ve modüler hedef yazma yaklaşımı ise incelenen ülkelerde hedeflerin hazırlanmasında rastlanmayan yaklaşımlardır.

4.3. Çalışmanın İkinci Alt Hedefine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın ikinci alt hedefi olan "Türkiye' deki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin içeriği ile, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Sosyal Bilgiler dersinin içeriği arasında ne gibi benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır?" sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler derslerinin içeriklerine dahil edilen konular arasında ne gibi benzerlik ve farklılıklar olduğu tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7: ABD ve Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Programlarının İçerikleri

İçerik/Ülkeler	4.Sınıf		5. Sınıf	
	ABD	TR	ABD	TR
Amerikan Tarihi	X		X	
Tarih Araştırmaları	X	X	X	X
Önceki Medeniyetler	X		X	
Kendimi Tanıyorum		X		
Geçmişimi Öğreniyorum		X		
Yaşadığımız Yer		X		
Üretimden Tüketime		X		
Keşifler ve Kolonileşme	X		X	
Devrim ve Yeni Ulus	X		X	
Batıya Doğru İlerleme	X		X	
İç Savaş ve Kalkınma	X		X	
Modern Amerika'nın Ortaya Çıkışı	X		X	
İyi Ki Var		X		
Hep Birlikte		X		
İnsanlar Ve Yönetim	X		X	
Rönesans ve Reform	X		X	
Büyük Buhran ve II.Dünya Savaşı	X		X	
Savaş Sonrası Amerika	X		X	
Çağdaş Amerika Birleşik Devletleri	X		X	
Güvenlik ve Değişim	X		X	
Savaştaki Dünya	X		X	
Emperyalist Dünya	X		X	
Uzaktaki Arkadaşlarım		X		
Halk ve Hükümet	X		X	
Devletin Kuruluşu	X	X	X	X
Devletin Yapısı	X	X	X	X

Devletin Fonksiyonları	X	X	X	X
Vatandaşlık Görevleri	X	X	X	X
Dünyadaki Devlet Sistemi	X		X	
Yerler ve Bölgeler	X		X	
Mekansal Dünya	X		X	
Fiziksel Sistemler	X	X	X	X
İnsan Yaşamı	X		X	
Çevre ve Toplum	X	X	X	X
Ekonominin Temeli	X	X	X	X
Kişisel Finans	X	X	X	X
Dünya Ekonomisi	X	X	X	X
Coğrafya Okur Yazarlığı	X	X	X	X
Mikro ve Makro Ekonomi	X		X	
Küresel Ekonomi	X	X	X	X
Değişimdeki Dünya	X		X	
Haklarımı Öğreniyorum				X
Adım adım Türkiye				X
Bölgemizi Tanıyalım				X
Ürettiklerimiz				X
Gerçekleşen Düşler				X
Toplum İçin Çalışanlar				X
Bir Ülke Bir Bayrak				X
Hepimizin Dünyası				X

(<http://www.azed.gov/wp-content/uploads/PDF/http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>)

Tablo 7 incelendiğinde açıkça görülmektedir ki özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf programlarının içerikleri bire bir aynı konulardan oluşmaktadır. Bunun nedeni olarak sosyal bilgiler programının sözü edilen ülkede sarmal içerik düzenleme yaklaşımı ile düzenlenmesi ve ele alınan konuların sınıf düzeyi arttıkça tekrar tekrar ele alınıp ve her ele alınışta derinliklerini ve genişliklerinin artırılarak işlenmesi gösterilebilir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının içeriklerine bakıldığında, Tarih Coğrafya ve Ekonomi alanlarının Sosyal Bilgiler program içeriğine ana başlıklar olarak eklenmesi Türkiye'den farklı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının sarmal içerik düzenleme yaklaşımıyla hazırlanmış olduğuna yukarıda değinilmiştir. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler programları için ulaşılan bulgular her iki sınıf düzeyini kapsayıcı niteliktedir. İncelenen her iki sınıf düzeyindeki program içeriğindeki konuların aynı olması ancak 5. sınıf programındaki konuların 4.sınıfa göre

daha derinlemesine ve genişlemesine ele alındığı ve ilgili diğer konularla ilişkilendirilmesi göze çarpmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler programı dikkatlice incelendiğinde, Sosyal Bilgileri oluşturan disiplinlerden Tarih, Coğrafya ve Ekonomi alanlarının ön plana çıkartıldığı ve Tarih alanının Dünya Tarihi ve Amerika tarihi olarak ikiye ayrıldığı ve sözü edilen tüm bu alanlara ait konular içeriğe belirtilen disiplin başlıkları altında konulmuştur. Özellikle Ekonomi alanındaki konular yoğunluğu dikkat çekici bir durumdur. Amerika Birleşik Devletleri'nde ekonomi alanıyla ilgili Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere mikro ve makro ekonomiye ilişkin bilgiler aktarılırken, Türkiye'deki aynı düzey Sosyal Bilgiler programında bu konuların ele alınmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulguda dünyada tek hakim güç olan Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik alandaki üstünlüğünün öğrencilere temel eğitimle sözü edilen bu bilgilerin aktarılması yoluyla bilinçli üretici ve tüketici bireyler yetiştirme arzusundan kaynaklandığı ve bu konulara öncelik verdiği şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye'deki 4. sınıf Sosyal Bilgiler programının içerik yapısına bakıldığında ise, Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi sarmal içerik düzenleme yaklaşımı ile ele alındığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca Sosyal Bilgiler programında mevcut olan ara disiplin yaklaşımı ile sosyal bilgiler konularının diğer yakın alanlarla ilişkilerinin kurulmasına çalışılmıştır. Bunlara ek olarak hem 4. sınıf hem de 5. sınıf programında Atatürkçülük ile ilgili konuların, programın içeriğini oluşturan diğer konularla ilişkilendirildiği de gözlemlenmektedir.

Yine Türkiye'deki Sosyal Bilgiler 4. sınıf programının içeriğine bakıldığında programda ele alınan konuların, Amerika Birleşik Devletleri'nde aynı sınıf düzeyinde ele alınan konulardan oldukça farklı bir durum sergilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum, program içeriğine alınan konuların çok farklı kazanımlara hizmet eden konular olduğu şeklinde ortaya konulabilir. Örnek vermek gerekirse Türkiye 4. Sınıf Sosyal Bilgiler program içeriği öncelikle ünite yaklaşımı ile oluşturulmuş ve her ünite içinde farklı konulara değinildiği gözlemlenmiştir. Bu konular; bireysel farklılıkların önemine vurgu yapan ve yaşadıkları çevrenin tanıtılmasına ilişkin bilgilerin aktarıldığı, kültür öğelerinin tarih süreci içinde verilmeye çalışıldığı ve buna ek olarak bilinçli tüketici olabilme ve teknolojinin tarihsel gelişimi ve günlük kullanımı ile ilgili bilgi yapısının

öğrencilere aktarılmaya çalışıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki program içeriğindeki konu yoğunluğu dikkati çekmektedir. 4. ve 5. sınıflarda otuz dört konunun ele alınması, sözü edilen bu ülkedeki Sosyal Bilgiler program içeriğinin konu yaklaşımı ile ele alındığını göstermektedir. Türkiye'deki Sosyal Bilgiler programında ise durumun biraz daha farklı bir şekilde ele alındığı gözlemlenmektedir. Program içeriği ünite yaklaşımı ile ele alınmış, bu nedenle de yukarıdaki tabloda içeriğin daha sınırlı olduğu izlenimi oluşsa da, ünitelerin farklı konu başlıklarından oluşmasından dolayı içerikte Amerika Birleşik Devletleri'ne göre her hangi bir sınırlılık göze çarpmamaktadır.

Diğer taraftan Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan 4. Sınıf Sosyal Bilgiler program içeriğinde, öğrencilere *Amerikan Tarihi ve Araştırmaları, Önceki Medeniyetler, Kolonileşme, Devrim, İç Savaş ve Kalkınma* gibi konuların verildiği gözlemlenmektedir. Diğer taraftan *Büyük Buhran ve 2. Dünya Savaşı ve Savaş Sonrası Amerika ve Dünya Ekonomisi* gibi konuların da 4. Sınıf Sosyal Bilgiler programının içeriğinde yer aldığı görülmektedir.

Yukarıdaki bölümde Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Türkiye'de ele alınan ve her iki ülke arasında ortak özellik göstermeyen konulara değinilmiştir. Şimdi ise konu başlığı olarak farklı görünse de anlam olarak ortak özellik gösteren konulara değinmekte yarar vardır. Hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem de Türkiye'de uygulanan Sosyal Bilgiler program içeriğinde öğrencilere geçmişleriyle ilgili *Tarihi Araştırmalar, Modern Devlet Yapısı ve Kuruluşu ile Devlet Fonksiyonları* konuları aktarılmaktadır. Diğer taraftan *Fiziksel Sistemler, Ekonominin Temeli, Kişisel Finans İle Coğrafya Okuryazarlığı ve Küresel Ekonomi* konuları da her iki ülke programının içeriğinde yer alan konular olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.sınıf program içeriklerine bakıldığında ise Türkiye'deki Sosyal Bilgiler programında öğrencilere *Haklarımız, Ürettiklerimiz, Toplum İçin Çalışanlar, Bir Ülke Bir Bayrak ve Hepimizin Dünyası* gibi konuların aktarıldığı gözlemlenmektedir. Belirtilen bu ünite başlıkları altında öğrenciler, vatandaş olmaktan kaynaklanan hak ve sorumlulukları ile Türkiye'deki toplumsal yapı ve ortak kültür hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca Türkiye ekonomisinin can damarı olan üretilen mallar ve

hizmetler hakkında ve bu toplumun gelişmesi için çalışan guruplar hakkında da kendilerine bilgiler vermektedir. Türkiye'nin üniter yapısı ve bütünlüğü ve buna ek olarak geleceğe dönük ülkenin vizyonu değişen dünya düzeni içinde ele alınarak ortak kültürlerin ve inanışların ele alındığı bir anlayış 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programı içeriğiyle öğrencilerde oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise *Modern Amerika'nın Ortaya Çıkışı, Keşifler ve Kolonileşme, Yeni Ulus, Rönesans ve Reform, Büyük Buhran ve 2. Dünya Savaşı, Emperyalist Dünya* gibi konular ele alınmaktadır. Ayrıca *Ekonominin Temeli, Dünya Ekonomisi, Mikro ve Makro Ekonomik Göstergeler* gibi konuların da 5. sınıf Sosyal Bilgiler program içeriğini oluşturduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Çalışmaya konu olan her iki ülkenin 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının içeriklerinde göze çarpan o ülkelere ait konuların belirtilmesinden sonra her iki ülke için ortak özellik gösteren konulara değinmekte fayda vardır. Her iki ülkede de uygulanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler içeriğinde öğrencilerin *Devletin Yapısı ve Fonksiyonları, Görevleri, Vatandaşlık Görevleri* gibi konular öğretilmektedir.

Diğer taraftan her iki ülkede de *Fiziki Sistemler, Coğrafya Okuryazarlığı, Ekonominin Temeli* konuları ile *Küresel Ekonomiye* ilişkin konular program içeriğiyle öğrencilere anlatılmaktadır. Ortaya konan bu durum da açıkça göstermektedir ki, her iki ülke Sosyal Bilgiler programı içeriği aracılığıyla öğrencilere haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar olmaları yolunda, ülkelerindeki ve dünyadaki ekonomik yapıyı tanıyabilme, bunlara ek olarak da fiziki sistemler aracılığıyla coğrafya okuryazarlığı kazandırma yolunda ağırlık verdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo8. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Sosyal Bilgiler Programı İçerik Düzenleme Yaklaşımları

İçerik Düzenleme Yaklaşımı/Ülkeler	A.B.D	TÜRKİYE
Doğrusal Programlama Yaklaşımı		
Sarmal Programlama Yaklaşımı	X	X
Modüler Programlama Yaklaşımı		
Piramitsel ve Çekirdek Programlama Yaklaşımı		
Konu Ağı-Proje Merkezli Konu Yaklaşımı		
Sorgulama Merkezli Program Yaklaşımı		

(<http://www.azed.gov/wp-content/uploads/PDF/>,<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>)

Yukarıdaki tabloya göre, incelenen her iki sınıf düzeyindeki program içeriğindeki konuların aynı olması ancak 5.sınıf programındaki konuların 4.sınıfa göre daha derinlemesine ve genişlemesine ele alınması, incelenen her iki ülkenin Sosyal Bilgiler programı içeriklerinin oluşturulmasında sarmal programlama yaklaşımı kullanıldığı anlaşılmaktadır. Doğrusal programlama yaklaşımı, modüler programlama yaklaşımı, piramitsel ve çekirdek programlama yaklaşımı, konu ağı-proje merkezli konu yaklaşımı, sorgulama merkezli konu yaklaşımı incelenen ülkelerde rastlanmayan içerik düzenleme yaklaşımlarındandır.

4.4. Çalışmanın Üçüncü Alt Amacına İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın üçüncü alt amacı olan, "**Türkiye'de 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan öğretim süreçleri ile Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan öğretim süreçleri ne tür benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir?**" sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler derslerindeki öğretim süreçleri arasında bazı benzerlik ve farklılıklar görülmektedir.

4.4.1. Sosyal Bilgiler Programında Kullanılan Öğretim Süreçleri

Bir eğitim programında kazanımların/hedeflerin işe nasıl dönüşeceği, öğrencilerin etkinliklere nasıl katılacağına göstergelerini, kullanılan yöntem ve teknikler belirlemektedir. Yaşam boyu öğrenen, edindiği bilgi ve beceriyi yaşama geçiren

bireylerin yetiştirilmesinde de öğretim yöntem ve teknikleri büyük önem taşımaktadır. Çağın gerektirdiği donanımlara uygun hedefler belirlenmiş olsa da, bu hedefleri tamamen geleneksel yöntemlerle gerçekleştirmek mümkün değildir. Öğrenme süreçlerinde, öğrencilerin düşüncelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerini destekleyen yöntem ve teknikler de işe koşulmalıdır.

Yapılandırmacı yaklaşım, öğretmenlerin, öğrencilerinin düşünce yapılarını destekleyen, öğrenme metotlarını kullanmalarını sağlayacak bir yaklaşımdır. Yapılandırmacı sınıflarda yapılan etkinlikler, aktif öğrenmeyi destekleyen öğretim etkinlikleri içermektedir (Akar ve Yıldırım, 2004). Aktif öğrenmede ise öğrencilere öğrenme yetisi üzerinde önemli kontrol yetisi veren öğrenme etkinlikleri yer almaktadır (Ercan, 2004).

Türkiye'de Sosyal Bilgiler programında geleneksel etkinliklerin yanısıra, öğrencilerin araştırma, sorgulama, problem çözme ve karar verme süreçlerine katılmasını sağlayacak çağdaş etkinliklere yer verilmiş, yaparak-yaşayarak, düşünerek öğrenme etkinliklerinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte işbirlikçi öğrenme stratejilerine de önem verilmiştir. Öğrenme sürecinde yer alan yöntem ve tekniklerin büyük bir kısmı çoklu zeka kuramına uygundur. Öğretim sürecinde öğretmenin rolü, öğrencilere bilgi yüklemek yerine, bilgiye ulaşma becerilerini kazandırmak olarak belirlenmiştir (ERG, 2005).

"Probleme dayalı öğretim stratejisi; problem çözme, araştırma, proje tabanlı öğrenme ve olay tabanlı öğrenmeyi içeren eğitim stratejilerini kapsayan bir bütündür" (Yaman, 2003). Türkiye' de Sosyal Bilgiler öğretiminde düşünsel boyutun kazandırılmasının yanı sıra, öğrencilerin bu becerileri hayatlarında uygulayabilmeleri için de bu stratejiden faydalanılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler programı öğretim süreçleri açısından incelendiğinde, geleneksel anlayışın yanı sıra, yapılandırmacı eğitim anlayışını temel alan yöntem ve tekniklerin oldukça zengin olduğu görülmektedir. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan öğretim yöntemleri geleneksel yöntemlerden daha ziyade, öğrenciye dönük, analizci, eleştirel, öğrencilerin

sosyalleşmelerine, bağımsız karar vermelerine, araştırma ve inceleme yapmalarına olanak sağlayan yöntem ve tekniklerdir. Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretiminde öğretim süreçlerinin her iki ülkeye göre dağılımı tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Türkiye ve ABD Sosyal Bilgiler Programlarının Öğretim Süreçlerinin Karşılaştırılması

Öğretim Süreçleri	A.B.D	TÜRKİYE
Anlatım	X	X
Çoklu Ortam Destekli	X	X
Tartışma	X	X
Araştırma	X	X
Grup Çalışmaları	X	X
Kütüphane Taraması	X	X
Örnek Olay	X	X
Bilgisayar Destekli	X	X
Soru-Cevap	X	X
Bireysel Çalışmalar	X	X
Geziler	X	X
Proje	X	X
Uzman Daveti	X	X
Vızıltı Grupları	X	X
Büyük Grup Tartışması	X	X
Görüş geliştirme	X	X
Panel	X	X
Drama	X	X
Açık Oturum	X	X
Beyin Fırtınası	X	X
Gösterip yaptırma	X	X
Siz olsaydınız ne yapardınız	X	X

(<http://www.csun.edu/hcedu013>, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>)

Tablo 9 incelendiğinde görülmektedir ki, hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem de Türkiye'de öğretmenlere önerilen öğretim yöntem ve teknikler büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik aslında her iki ülkenin program içeriğinin düzenlenme yaklaşımının benzerliğinden ortaya çıkan bir durumdur. Bilindiği üzere her iki ülkede de uygulanan Sosyal Bilgiler program içeriği benzer öğrenme alanları üzerine

kurulu sarmal anlayışın yaşama geçtiği bir yaklaşımla düzenlenmiştir. Bu nedenle sözü edilen bu içeriğin aktarımında benzer yöntem ve tekniklerin seçilmesi çok da şaşırtıcı bir durum sergilememektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan bu iki ülkedeki sosyal bilgiler dersi öğretmenlerine programlar aracılığı ile önerilen yöntem ve teknikler çağdaş anlayışın yanında, geleneksel anlayışı da yansıtmaktadır. Şöyle ki; "*anlatım*", "*soru-cevap*" ve "*uzman daveti*" "*kütüphane taraması*" gibi öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında elde edecekleri kazanımlara ikincil bilgi kaynaklarının kullanılması ile ulaşılmaya çalışılan geleneksel yöntemlerin yanında "*multi medya destekli*" yöntemler, "*siz olsaydınız ne yapardınız*", "*proje*", ve "*vızıltı grupları*" gibi öğrencilerin belirtilen dersin kazanımlarında nispeten birincil kaynakları ve kendi deneyimlerini kullandıkları çağdaş yöntemler de öğretmenlere sosyal bilgiler dersi öğretimi için önerilen teknikler arasındadır.

Son yıllarda giderek daha fazla önem kazanan ve öğrencilerin yaparak yaşayarak kazanımlaraulaşmalarını sağlayan "*proje yöntemi*" ile öğrencilere Sosyal Bilgiler dersi kapsamında elde ettikleri bilgi, beceri ve tutumları toplumsal yaşam içinde karşılaştıkları bir problemin çözümü için bir ürün ortaya koyma becerisi kazandırılmaya çalışılmaktadır. Benzer şekilde "*siz olsaydınız ne yapardınız*", "*beyin fırtınası*", "*örnek olay*", "*açık oturum*" ve "*görüş geliştirme*" teknikleri ile öğrencilerde üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi olaylara ilişkin analiz sentez ve değerlendirme yapabilme gücü oluşturulmaya çalışılmaktadır. "*Araştırma*", "*grup çalışmaları*" ve "*gezi*" yöntemi ile öğrencilerin birinci elden bilgiye ulaşmaları, ulaştıkları bu bilgileri yorumlayıp sonuca ulaşma becerilerinin geliştirilmesi de hedeflenmektedir.

Türkiye'de ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler dersi öğretim sürecinde kullanılan tekniklerden biri de *alan gezileridir*. Özellikle Türkiye'de ilköğretim 1-8. sınıflar Sosyal Bilgiler programlarında müze ile eğitim etkinliklerine bir plan dahilinde yer verilmiştir. Birden fazla duyu organının işe koşulduğu ve birincil öğrenme ortamlarının sağlanmasını sağlayan alan gezileri her iki ülke açısından da önemini korumaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinin doğası gereği "*anlatım, tartışma yöntemi ve soru cevap teknikleri*" incelenen her iki ülkede de en sık kullanılan geleneksel yöntemlerdendir. Bunun yanında "*bilgisayar destekli eğitim*", "*çoklu ortam destekli eğitim*" gibi Sosyal Bilgiler öğretiminde yeni sayılabilecek yaklaşımlar incelenen ülkelerde kullanılmaktadır. Bu ülkelerde Sosyal Bilgiler derslerinde yazılı medyadan (gazete, dergi), radyo ve televizyondan yararlanılmasının öğrencilerin bu derse karşı tutumlarının ve başarılarının arttırdığı gözlenmiştir. *Bilgisayar destekli öğretim* ise (computer-assisted instruction CAI), her iki ülkede de öğrencilerin anlam oluşturma ve oluşturdukları anlamları yeni durumlara aktarabilme becerileri üzerinde olumlu sonuçlar verdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca "*Multi-medya*" ve "*Bilgisayar destekli*" tekniklerle öğrencilerin değişen dünya düzeninde teknoloji okuryazarlığının sosyal bilgiler konuları dâhilinde geliştirilmesinin hedeflenmiştir. "*Drama*" tekniği ile de Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerden olaylar hakkında kendilerine özgü, farklı ve gerçek sebep-sonuç ilişkilerini açıklamaları istenmektedir. Bu yolla da öğrenciler karşılaştıkları bir problemin sınırlarını belirleyebilme, olayla ilgili gözlem ve incelemenin yapılması, durumun analizi, ilişkili durumların belirlenmesi ile durum ile ilgili genellemeler yapabilme becerisi kazanmaktadırlar.

Her iki ülkedeki Sosyal Bilgiler dersi öğretim süreçlerine bakıldığında son yıllarda önem kazanan ***Harmanlanmış Öğrenme (Blended Learning)*** yaklaşımına geçiş yapmak, Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde kullanılan geleneksel yöntemlere ek olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinden de yararlanmanın önemini göstermektedir. Sosyal Bilgiler derslerinde özellikle kavrama düzeyindeki davranışların kazandırılmasında kullanılan "*tartışma yöntemi*" genellikle "*panel*", "*açıkoturum*", "*büyük grup tartışmaları*" gibi etkinliklerden oluşmaktadır. Öğrencilerin kendilerini ifade etmesini sağlayan tartışma yönteminin her iki ülkenin de öğretim sürecinde yer aldığı görülmektedir. Bilindiği gibi Sosyal Bilgiler programı yapılandırmacı anlayışı temele alıp hazırlanmış bir programdır. Dolayısıyla sözü edilen bu yaklaşımda "*tartışma*" ve "*problem çözme yöntemleri*", öğrenciyi aktif hale getiren "*proje*", "*beyin fırtınası*", "*kütüphane taraması*" gibi teknikler her iki ülkede de öğrencinin bilgiyi alması değil, kendi yaşantısı yoluyla oluşturması anlamını taşımaktadır.

Yine programda yer alan konu ile ilgili uzman kişinin sınıf ortamına davet edildiği ve konunun ilgi çekici, merak uyandırıcı bir biçimde gerekirse soru-cevap şeklinde tartışılarak işlendiği amacın sınıf ortamında ilk elden deneyimler yaşatmak olduğu "*uzman daveti*" etkinliği her iki ülkenin de öğretim sürecinde yer almaktadır.

Her iki ülkenin Sosyal Bilgiler dersi öğretim süreçlerine genel olarak bakıldığında, Türkiye'de uygulamada programın önerdiği bu yöntem ve tekniklerin hepsinin birden tüm eğitim kurumlarında kullanıldığını söylemek zordur. Bunun nedeni olarak Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinde tüm öğretmenlerin istenilen düzeyde alan bilgisine ve kullanılan strateji, yöntem ve teknikler bilgisine sahip olamaması, gereken araç-gerecin yeterince temin edilememesi, bölgesel farklılıklar sayılabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında istenen düzeyde olan bir programın gerçek başarısı, uygulamadaki başarısı ile paralellik gösterip gösteremediği ile ilgilidir. Her iki ülkede de her ne kadar benzer yöntem ve tekniklerin kullanıldığı görülse de, Türkiye'de uygulamada halen daha çok geleneksel yöntemler kabul görmekte ve uygulamadaki bu durum Amerika Birleşik Devletleri'ni bir adım öne çıkarmaktadır.

Geleneksel yöntemlerle daha çok temel kavram ve bilgilerin öğrencilere aktarılması ile sınırlı kalmaktadır. Oysa ana hedef yaşamla sıkı bağlar kurulması yoluyla öğrencilerde yaşadıkları çevre, insanlar ve insanlar arası ilişkilerde başarılı olmaları, toplumsal yaşamda sorumlu ve bilinçli vatandaş olmalarına katkı sağlayacak becerilerin kazandırılması olan Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencileri merkeze alan öğretim süreçlerinin seçimi önem arz etmektedir (Alkan ve Kurt, 2007). Bu nedenle Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan öğretim süreçleri geleneksel yöntemlerden daha ziyade, öğrenciye dönük, öğrencinin sosyalleşmesine, eleştirel düşünmesine ve bağımsız karar vermesine ve araştırma, inceleme yapmasına imkan verecek yöntem ve teknikler olmalıdır.

4.5. Çalışmanın Dördüncü Alt Hedefine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın dördüncü alt hedefi olan "Türkiye'de 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenci başarısının değerlendirilmesi ile Amerika Birleşik Devletleri'nde 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerindeki öğrenci başarısının

değerlendirilmesi ne gibi benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?" sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenci başarısını değerlendirmek için kullanılan teknikler arasında bazı benzerlik ve farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Programı, yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, araştırma, girişimcilik gibi genel becerilerin yanında, zaman ve kronolojiyi, değişim ve sürekliliği algılama, kanıt kullanma gibi tarihsel becerilerle mekanı algılama, gözlem yapma gibi coğrafi becerileri geliştirmesi ve bu konudaki önemli yaklaşımları kavratması bakımından öğrencinin eğitimine katkılar sağlayan bir programdır. Bu program, bireysel farklılıkları dikkate alan, öğrenci merkezli, öğretme ve öğrenme stratejilerini benimsemiş olduğu için, ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin, bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu değerlendirmeyi gerektirmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan kullanılan değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerilerini kullanma yeteneğini geliştirmedeki ilerlemeleri ölçmeye çalışmalıdır.

Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini ve gelişimlerini belirlemek, gelişimlerine yönelik geri bildirimlerde bulunmak, öğrenme güçlüklerini belirlemek, öğretimin ve öğretim materyallerinin etkinliğini belirlemek, gelecekteki öğrenme süreçlerini planlamaya veri sağlamak, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmak ve öğretim programlarının yeterliliği hakkında bilgi sahibi olunabilmesi için ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. Programda amaç, öğrencileri sadece öğrenme ürünü ile değerlendirmek değil, öğrenme sürecini içine katarak bir bütün olarak süreç değerlendirmesi yapmaktır. Geliştirilen bu programda ölçme ve değerlendirme yaklaşımı oldukça geliştirilmiş ve bu yaklaşımlarda bilgiye dayalı öğrenme ve değerlendirme teknikleri, yerini öğrencilerde üst düzey düşünme ve yaratıcı olma becerilerini geliştirmeye dayalı alternatif etkinliklere bırakmıştır.

Çalışma kapsamında ele alınan iki ülkenin 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı öğrenci başarısı değerlendirilmesinde ürüne ve sürece dayalı bir yaklaşım sergilendiği gözlemlenmektedir. Ürünün yanında sürecin de değerlendirilmesi, hem öğrencinin gelişimi hem de öğrenci eksikliklerinin görülmesi açısından önemli kabul edilmektedir. Çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler programında, öğrencileri

yazılı ve sözlü olarak sınavın yanında, gözlem, tartışma, performans ödevleri, görüşmeler, öğrenci ürün dosyaları, projeler, posterler, öz değerlendirme ölçekleri, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı ve açık uçlu sorulardan oluşan testler kullanılmaktadır (Tablo 10).

Türkiye Sosyal Bilgiler programında öğrenci başarısının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde, ders programlarında belirtilen genel ve özel hedefler, kazanımlar esas alınır. Ölçme ve değerlendirmede okul, il, ülke genelinde birlik sağlanır. Öğrencilerin başarısının değerlendirilmesinde; bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psikomotor özellikleri bir bütün olarak ele alınır. Türkiye Sosyal Bilgiler programında öğrenci başarısının değerlendirilmesinde kullanılan teknikler; görüşme yöntemi, gözlem, sözlü sunum, projeler, öz değerlendirme, akran değerlendirme, dereceli puanlama anahtarı (rubric), öğrenci ürün dosyası, performans değerlendirme, kavram haritaları ve tutum ölçekleridir. Öğrencilerin başarısı sınavlar, projeler, performans ödevleri ve derse katılım, ders içi performanslarından alınan puanlara göre tespit edilir. Günlük yapılan çalışmaları değerlendirmek için ise, günlük ödevler, alıştırmalar, kısa sınavlar, kontrol listeleri, öz değerlendirme ve akran değerlendirme yöntemleri kullanılır (<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>).

Amerika Birleşik Devletleri'nin Kansas eyaletinde ölçme ve değerlendirmenin, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin performansını belirlemek, programın kuvvetli ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmak ve eyalet bölge okullarının içerik standartlarını ne düzeyde gerçekleştirdiklerini saptamak için yapıldığı öngörülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler programının değerlendirilmesinde, aşağıda belirtilen değerlendirme yaklaşımları kullanılmaktadır:

"Açık ve Kapalı Uçlu Değerlendirme: Açık uçlu değerlendirme; soruların düşünce, bilgi ve fikirlerin uygulanmasını destekleyen, birden çok cevabın olduğu bir değerlendirmedir. Kapalı uçlu değerlendirmede ise soruların tek ve belirli bir cevabı vardır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Kansas eyaletinde 4. ve 5. sınıf düzeyinde öğretmenler kapalı ve açık uçlu değerlendirme yaklaşımlarıyla birlikte, çoktan seçmeli testler, doğru- yanlış testleri, eşleştirme testleri, kısa cevaplı testler gibi ölçme araçlarını kullanmaktadırlar.

Etkileşime Dayalı Değerlendirme: Bu değerlendirmede, öğrencilerin düşünme süreçlerini belirlemek amacıyla, değerlendirme yapan kişiler ve öğrenciler arasında diyaloglar yazılır veya konuşmalar yapılır. Bir soru veya probleme öğrencilerin uygun cevap verip veremeyeceklerini değerlendirmek için etkileşime dayalı değerlendirme kullanılır. Öğrencilerin kendi kavramsal yapılarıyla yeni fikirleri birleştirerek, ezbere dayalı yanıtlar verip vermediği değerlendirilir. Etkileşime dayalı değerlendirmelerde; *röportaj, mülakat, sesli düşünme, diyalog* teknikleri kullanılır.

Gözleme Dayalı Değerlendirme: Gözleme dayalı değerlendirme, öğrencinin ilerlemesini, kontrol listeleri ve resmi olmayan notların, anekdot kayıtlarını kullanarak resmi olarak belgelemedir. Gözleme dayalı değerlendirmeler öğrencilerin yeni bilgileri öğrenmek için kullandıkları süreçler hakkında bilgi sağlamak için kullanılır. Gözleme dayalı değerlendirmede kontrol listeleri, anekdot kayıtları ve gayri resmi notlar kullanılır. Anekdot notları öğretmen ve diğer değerlendiricilerin öğrenci standartları veya hedefleri ile ilgili olarak kayıt tutması ve kısa yorumlar yapması için geliştirilmiştir.

Performans Değerlendirmesi: Performans değerlendirmesinde öğrencilerin meydana getirdiği araçlar, projeler ve görevleri öğrenciler tarafından sunulur. Öğretmenler öğrencilerin sunumlarını gözlemlerler ve öğrencinin performansını önceden belirlenmiş ölçütlere göre değerlendirirler. Gözleme ve etkileşime dayalı değerlendirmeler sıklıkla performans değerlendirmesi ile birlikte kullanılır. Performans değerlendirmelerine örnek olarak sözlü sunum, gösteriler, etkileyici okuma, tartışmalar, multimedia sunumları, hızlı konuşma teknikleri verilebilir.

Ürüne Dayalı Değerlendirme: Ürüne dayalı değerlendirme, öğrencilerin somut ürünler ortaya koyarak kendi becerilerini görmelerine imkan sağlar. Belirlenen standartlara göre öğrenci başarısını ölçmek için, öğretmenler öğrencilerin yaptıkları dergi, gazete, videolar, multimedia sunumlar, bilgisayar gösterileri, haber panosu, icatlar, araştırma raporları, denemeler ve sergiler gibi ürünleri inceler ve değerlendirirler" (<http://www.education.ne.gov>).

Yine Türkiye'de Sosyal Bilgiler programının değerlendirmesinde ise Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş (2010)' a göre aşağıdaki teknikler kullanılmaktadır:

"Alternatif Değerlendirme: Alternatif değerlendirme, sınırlandırılmış, tek yanıtli çoktan seçmeli sorular dışında kalan tüm sınırlandırmaları kapsar (Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş, 2010). "Alternatif ölçme yöntemi ise, öğrenciyi öğrenmeye motive eden ve düşünme becerilerini kullanmalarını gerektiren, öğrenme teorileri ile uyumlu olan ve öğrencileri gerçek hayata hazırlayan, sosyal ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olan bir değerlendirme yaklaşımıdır" (Adanalı, 2008).

Otantik Değerlendirme: Otantik değerlendirme, değerlendirmenin öğrencilerin bilgi ve becerilerini aynı biçimde okulun dışındaki gerçek dünyada da kullanabilmeleri üzerine yoğunlaşmış bir değerlendirme biçimidir (Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş, 2010).

Performans değerlendirmesi: Performans değerlendirmesi ise daha geniş kapsamlı bir değerlendirmedir. Hem otantik hem de alternatif değerlendirmenin özelliklerini içermesiyle birlikte, öğrencinin bilgi, beceri ve kavrayışını kendine verilen imkanlarla ifade etmesini sağlayan bir değerlendirmedir (Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş, 2010).

Geleneksel Değerlendirme: Geleneksel değerlendirme, genellikle öğretim sürecinden ayrı, daha çok ürüne ağırlık verilecek şekilde ele alınan ve bu amaçla çoktan seçmeli, kısa cevaplı testler ile yazılı ve sözlü yoklamalardan oluşan bir değerlendirme çeşididir.

Ülkemizde 2005 yılında uygulamaya konulan yeni ilköğretim programları yapılandırıcılık ilkesine göre hazırlanmıştır. Bu ilkenin gereği olarak hem öğrenme-öğretme hem de ölçme-değerlendirme etkinliklerinin otantik bir yapıda olması gerekmektedir. Bu anlayışla hazırlanan Sosyal Bilgiler programı da bu özellikleri taşımaktadır. Alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımı gereğince, Sosyal Bilgiler dersinde değerlendirme öğrencilerin tüm yeteneklerine, öğrenme sürecinin inceliklerine, sınıf ve okul olanaklarına uygun araçlarla yapılmalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de yapılan ölçme ve değerlendirme işlemlerinin niteliğinden kısaca söz ettikten sonra, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanılan ölçme ve değerlendirme tekniklerine değinmekte yarar vardır. Tablo 10'da Türkiye'de ve Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan geleneksel ve tamamlayıcı (çoklu) ölçme ve değerlendirme teknikleri gösterilmektedir.

Tablo 10. Geleneksel ve Tamamlayıcı Ölçme - Değerlendirme Teknikleri

<u>GELENEKSEL</u> <u>TEKNİKLER</u>	TR	ABD	<u>TAMAMLAYICI (ALTERNATİF)</u> <u>TEKNİKLER</u>	TR	ABD
Çoktan Seçmeli Testler	X	X	<u>Performans değerlendirme</u>	X	X
Doğru Yanlış Soruları	X	X	<u>Öğrenci ürün dosyası (portfolyo)</u>	X	X
Eşleştirme Soruları	X	X	<u>Kavram haritaları</u>	X	X
Tamamlama Boşluk Doldurma Soruları	X	X	<u>Yapılandırılmış grid</u>	X	X
Kısa Cevaplı Yazılı Yoklamalar	X	X	<u>Dereceleme ölçekleri</u>	X	X
Uzun Cevaplı Yazılı Yoklamalar	X	X	<u>Proje</u>	X	X
Soru Cevap	X	X	<u>Drama</u>	X	X
			<u>Görüşme</u>	X	X
			<u>Yazılı raporlar</u>	X	X
			<u>Gösteri</u>	X	X
			<u>Poster</u>	X	X
			<u>Grup ve/veya akran değerlendirmesi</u>	X	X
			<u>Öz değerlendirme</u>	X	X

([http:// www.csun.edu/hcedu013](http://www.csun.edu/hcedu013), <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>).

Tablo 10'a göre her iki ülkede de Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirilmesinde kullanılan ölçme araçları genel olarak birbirine benzemektedir. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Sosyal Bilgiler programlarında öğrencilerin değerlendirmesinde seçilen tekniklere genel olarak bakıldığında; ürüne ve sürece dayalı değerlendirme yaklaşımlarının kullanıldığı durumlar tespit edilmiştir. Çoktan seçmeli testler ve yazılı

yoklamalar gibi geleneksel yöntemlere ek olarak, öğrencilerin sınıf içinde yaptıkları bireysel ve grup çalışmaları ile hazırladıkları projeler ve performans ödevleri de öğrencilerin ders başarılarını belirlemede kullanılan tekniklerdendir. Marlow (2007), "**Philosophy of Social Studies Education**" isimli çalışmasında Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere verilen projelerin adım adım izlenmesi ve bu proje çalışmalarının süreç içinde dikkatle izlenmesinin önemine değinmiştir.

Yine Tablo 10 incelendiğinde, değerlendirmede her iki ülkede de geleneksel yöntemlerin tamamlayıcı yöntemlerle birlikte kullanılmasının öngörüldüğü gözlemlenmektedir. Bu değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testler vb.dir. Ayrıca her iki ülkede de dönem içinde verilen ödevlerin sınıf içi kontrolleri ve öğrencilerin gelişimleri ile ilgili tuttukları raporlar da değerlendirme aşamasında kullanılmaktadır. Bununla birlikte hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem de Türkiye'de son yıllarda önem kazanan, öğrencinin kendi başarısını değerlendirmesi olan **self-assessment** tekniği de ölçme ve değerlendirmede kullanılan bir tekniktir.

Bununla birlikte, Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenler öğrencilerini değerlendirirken ağırlıklı olarak kılavuz kitapta yer alan değerlendirme ölçeklerini kullandıkları, ölçek kullanan öğretmenlerimizin çoğunlukla şablonları kendilerinin hazırladıkları ya da hazır şablondan yararlandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Adanalı'nın (2008) yaptığı araştırmaya göre Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin alternatif ölçme değerlendirme teknikleriyle geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerini birlikte kullandıkları ve öğrencilerin gelişimlerini ve yaptıkları çalışmaları değerlendirmek için çoğunlukla çoktan seçmeli test tekniğini kullandıkları, bununla birlikte eşleştirmeli, kısa cevaplı soruları ve yazılı yöntemlerini tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte görsel sunu, portfolyo, proje, sözlü sunum, kavram haritası, görüşme ve akran değerlendirmesi tekniklerini de kullandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ölçme ve değerlendirme tekniklerine değinildikten sonra, tablo 11'de Amerika Birleşik Devletleri'nde yer alan farklı bireysel değerlendirme stratejilerine değinmekte fayda görülmüştür.

Tablo 11. ABD’de Yer Alan Hazırlanma Stratejileri

Yüksek Hazırlanma Stratejileri (High Prep Strategies)	Düşük Hazırlanma Stratejileri (Low Prep Strategies)
Küp çalışması (Cübing)	Kelime listesi (vocabulary lists)
Bütünleştirilmiş ürünler (Tiered assignment product)	Bağlayıcı aktiviteler (anchor activities)
Bağımsız çalışmalar (Intependent studies)	Kitap seçimleri (Choices of books)
Anlama, kişisel gelişim, uzmanlık, sentez (4 MAT)	Araştırma aktivitesi seçimi (Choies of review activities)
Jigsaw (Köpekbalığı)	Ödev seçenekleri (Homework options)
Çoklu metinler (Multiple texts)	Öğretmen-öğrenci hedef belirleme (Student-teacher goal setting)
Alternatif değerlendirmeler (Alternatif assesments)	Esnek gruplama (Flexible grouping)
Değişiklik yapılmış değerlendirmeler (Modified assesments)	Farklılaştırılmış bilgisayar programları.....(Varied computer programs)
Öğrenme sözleşmesi veya kişisel yapılacak işler (Learning contracts or personel agendas)	Çoklu zeka ve öğrenme türüne yönelik opsiyonlar (Multiple intelligence or learning style options)
Yoğunlaştırma (Compacting)	Boşluk doldurma egzersizleri (Varying scaffoldingof some organizer)
Literatür çemberi (Literature circles)	Bilginin topluca üretilmesi (Think-pair-share by readiness, interest and or learning profile)
Okuma Atölyesi (Readers Workshop)	Mini atölye çalışmaları (Mini workshop to re teach extend skills)
Durak ve Öğrenme Merkezi (Stations/ Learning)	Orbitaller (Orbitals)
Dijital Kayıtlar (Tape recordedmaterials at different levels)	Temel beceri ve yetenek oyunları (Games to practice mastery of information and skill)
Seçim tahtaları (Choice boards)	Çeşitli seviyelerde sorular (Multiple levels of questions)

(<http://www.islandheights.k12.nj/ihsd/Our%20District/Cirriculum/Social%20Studies%20Curriculum%20K-5.pdf>).

Tablo 11'de Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ölçme ve değerlendirme stratejileri gösterilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ölçme ve değerlendirmede iki türlü strateji kullanılmaktadır (<http://www.islandheights.k12.nj/ihsd/Our%20District/Cirriculum/Social%20Studies%20Curriculum%20K-5.pdf>).

A.Yüksek seviyede hazırlanma stratejisi

Yüksek seviyede hazırlanma stratejilerinde ise, öğrencinin bir kavram hakkında farklı şekilde düşünmesini sağlayan, kübün altı yüzeyine yazılan görevleri kapsayan küp etkinliği, içerik ve hedeflerin aynı olduğu, süreç ve ürünün farklı olduğu ürün çalışması, öğrencilerin ilgi alanlarına göre seçilen bir konuyu araştırmalarını sağlayan bağımsız çalışmalar yer almaktadır. Ayrıca verilen bir konuyu anlama, kişisel gelişim, sentez, uzmanlık basamağı olarak dört aşamada ele alındığı 4 MAT etkinliği, öğrencilerin çeşitli gruplara ayrıldığı ve her grubun verilen bir konuda araştırma yaptıktan sonra, grupların eşlerinin birbirleriyle değiştiği ve hakim oldukları konuları sundukları köpekbalığı etkinliği, farklı seviyelerde okuma etkinliklerinin hazırlandığı çoklu metinler, öğrenciye yaptığı çalışmayı farklı şekilde sunma şansı veren alternatif değerlendirmeler yüksek seviyede hazırlanma stratejilerinde kullanılan etkinliklerdir.

Bununla birlikte açık uçlu soruların, eşleştirme sorularının, boşluk doldurma ve karşılaştırma sorularının yer aldığı değerlendirme soruları, öğrenciye özel yapılacak işlerin tanımlandığı öğrenme sözleşmesi ve kişisel yapılacak işler etkinliği, hazırlanışlığı tespit edilen öğrencinin üst seviyeye ulaşması için kullanılan yoğunlaştırma etkinliği, oluşturulan öğrenci gruplarının literatürdeki kaynaklara ulaşmaya çalıştığı literatür çemberi etkinliği, konu ile ilgili literatür çalışmalarının okunduğu ve yazıldığı okuma atölyeleri, materyal toplama ve bu materyallere göre çalışılacak konunun yeniden değerlendirildiği durak ve öğrenme merkezi etkinlikleri de yüksek hazırlanma stratejilerinde yer almaktadır. Bunlara ek olarak bir kitabın yada yayının öğretmen tarafından kayda alınıp öğrenciye dinletildiği dijital kayıtlar, bir torba içinden tombala tekniği ile çekilen görev kartlarından oluşan seçim tahtası etkinliği de Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ölçme ve değerlendirme stratejileridir.

B.Düşük seviyede hazırlanma stratejisi

Düşük seviyede hazırlanma stratejilerinde; öğrencilere konuya bağlı olarak verilen *kelime listeleri* ve öğrencinin sınıftaki aktivitelere katılımını sağlamak için *bağlayıcı aktiviteler*, konu ile ilgili *kitap seçimleri*, farklı *araştırma aktiviteleri* ve öğrencinin ihtiyacına yönelik *ödev seçenekleri* yer almaktadır. Ayrıca öğretmen ve öğrencinin birlikte çalıştığı, öğrencinin bireysel özelliğine göre belirlenen *hedef belirleme etkinliği*, öğrencinin ilgi alanlarına göre oluşturulan *esnek gruplar*, *bilgisayar destekli etkinlikler*, zeka ve öğrenme türüne yönelik *müzik, dilbilgisi v.b aktiviteler*, boşluk doldurma egzersizleri düşük seviyede hazırlanma stratejilerinde kullanılan etkinliklerdir. Ayrıca bilginin topluca üretilmesi amacıyla öğrencilerin bir soru üzerinde düşünmelerini sağlayan *düşünme, tartışma, paylaşma etkinliği*, becerileri geliştirmek ve yeniden öğrenmek için tasarlanan *mini atölye çalışmaları*, program çerçevesinde yapılan *orbitaller*, bilgi ve becerilerin geliştirilmesinde önemi çok olan *oyunlar* ve çeşitli seviyelerde kullanılan sorular Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan süreç değerlendirme etkinlikleridir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenci başarısını değerlendirmede yüksek seviyede hazırlık stratejisi ile düşük seviyede hazırlık stratejilerinin eş zamanlı olarak kullanılması, sözü edilen alanda öğretmenlerin bu duruma bakış açısını yansıtmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin değerlendirilmesinde seçilen tekniklere genel olarak bakıldığında, ürüne ve sürece dayalı değerlendirme yaklaşımlarının birlikte ve tek başına kullanıldığı durumlar tespit edilmiştir.

Her iki ülkede de Sosyal Bilgiler dersinin hedefleri, içerikleri, öğretim süreçleri ve değerlendirme aşamasında gözlemlenen farklılıklar ülkelerin programları oluşturulurken temele aldıkları felsefeden kaynaklanmaktadır. Bu felsefeler evrensel anlamdaki karşılıklarından ziyade ülkelerin öznel ihtiyaçlarından ve ülkelerin kendi ulusal filizlerinden geçirilerek oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu durum da beraberinde programların teknik öğelerinin (hedefler, içerik, öğretim süreçler, ölçme ve değerlendirme) farklılaşmasına yol açmaktadır.

Benzer yönler ise Sosyal Bilgiler dersine hızlı küreselleşen dünyada ülkelerin ihtiyaçları birbirine benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik programların dört temel ögesi olan hedefler, içerik, öğretim süreçleri ve ölçme-değerlendirmesinde anlam bulmaktadır. Bu nedenle incelenen ülkelerin Sosyal Bilgiler programlarının benzerlik göstermesi, yukarıda da belirtildiği gibi küreselleşen bir dünya için kaçınılmaz bir husustur.

BÖLÜM 5

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programları incelenmiştir. Bu iki ülkedeki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi sonucu benzerlik ve farklılıklar ortaya konmuş ve toplulaştırılarak ilgili kısımlarda tartışılmıştır. Bu bölümde elde edilen bulgular ışığında sonuçlar ve sonuçlara bağlı olarak öneriler sunulmuştur.

5.1. Çalışmanın Ana Hedefine İlişkin Sonuçlar

Amerika Birleşik Devletleri elli eyaletten meydana gelen federal bir cumhuriyettir. Eyaletler arasında olan farklar, eyaletlerin eğitim uygulamalarına da yansımaktadır. Programlar oluşturulurken, tüm eyaletleri kapsayan ulusal standartlara bağlı kalınmaktadır. Sosyal Bilgiler için geliştirilen program standartları okul öncesi dönemden, lise son sınıfa kadar dönemi kapsamaktadır. Bu ülkede her topluluk kendi çocuklarını, kendi ihtiyaçları, değerleri ve önceliklerine göre eğitmektedir. Bu da Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitimin yönetilmesinin eyaletlere ve yerel hükümetlere bırakılmasının sebebini açıklamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler programları ulusal konseyin Sosyal Bilgiler programı için belirlediği, programın hem hedeflerine, hem de içeriklerine yön veren on öğrenme alanı üzerine inşa edilmişken Türkiye'de ise 9 öğrenme alanı vardır. " Zaman, Süreklilik ve Değişim" öğrenme alanı, insanlık tarihi, zaman, mekân ve kronoloji içerdiği için Türkiye Sosyal Bilgiler programında diğer bütün öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye'de ise Sosyal Bilgiler programında belirlenmiş kazanımlara yönelik konu sıralaması yapılmamış, kazanımların öngördüğü bir içerik sınırlaması söz konusu olmuştur. Bununla birlikte Türkiye Sosyal Bilgiler programında; üniteler arası, dersler arası ve ara disiplinlerle ilişkilendirme olarak üç türlü ilişkilendirme ile de

karşılaşılmaktadır. Buna göre Türkiye'deki Sosyal Bilgiler programı birden fazla disiplin yaklaşımından oluşan bütünleştirilmiş bir modeldir.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler programları standartları belirlenirken, hem ilköğretimdeki Sosyal Bilgiler standartları, hem de ortaöğretimde Sosyal Bilgiler ana başlığı altında ele alınan disiplinler eş zamanlı olarak bir bütünlük gösterecek şekilde hazırlanmaktadır. Belirlenen bir sınıf düzeyinde bir disiplin öne çıkarılmakta, diğerleri onun destekçisi olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte programda yatay bağlantılar bu yolla kurulurken, Sosyal Bilgiler alanı ile ortaöğretim Sosyal Bilimler disiplinlerinin standartlarının hangi sınıf düzeyinde ve ne tür becerileri kapsayacağını ve öğrencilerin belirlenen sınıf düzeyinde hangi donanımlara sahip olacaklarının eş zamanlı belirlenmesi ile de dikey bağlantılar kurulmaktadır. Buna göre Amerika Birleşik Devletleri'nde program geliştirme çalışmalarında kademe anlayışından daha çok, disiplinler topluluğu anlayışı yaşama geçirilmiştir.

Türkiye'de ünite ve konuların örüntüsünde kullanılan yaklaşımlar tek disiplinli, çok disiplinli ve disiplinler arası yaklaşımlardır. Sosyal Bilgiler öğretim programlarında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi disiplinlerinin içerdiği konuların birbirinden bağımsız şekilde düzenlenmesi tek disiplinli yaklaşımı yansıtmaktadır. Çok disiplinli yaklaşımda ise ünite ve konular tarihi, ekonomik, sosyal, siyasal, coğrafi açılardan ele alınmakta fakat bütünleşme tam sağlanmadan düzenlenmektedir. Disiplinler arası yaklaşımda ise ünite ve konular çeşitli disiplinlere ait kavram ve olguların anlamlı bir şekilde bir araya getirilerek sunulmaktadır.

Her iki programa bütüncül bir bakış açısıyla bakıldığında; Türkiye'de Sosyal Bilgiler programında yer alan öğrenme alanlarının, Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler Konseyi'nin okullara önerdiği öğrenme alanları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu durum Türkiye'de toplumsal gereksinimleri karşılamada yetersiz kalmaktadır. Programlar hazırlanırken, programın sosyal, kültürel, tarihi, felsefi, ekonomik, bireysel temellerinin dikkate alınması ve ülkenin birikimlerinden ve deneyimlerinden yararlanılması gerekmektedir. Bilimsel ve çağdaş program geliştirme çalışmalarında başarının artması ancak bu yolla mümkündür.

5.2. Çalışmanın Birinci Alt Hedefine İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın birinci alt amacı olan "Türkiye'de 4. ve 5. sınıflardaki Sosyal Bilgiler programlarının amaçları, Amerika Birleşik Devletleri 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının hedefleri ile ne tür benzerlik ve farklılıkla göstermektedir?" sorusu açısından incelendiğinde, iki ülkenin Sosyal Bilgiler hedefleri arasında dikkati çeken noktalar şöyledir:

Genel olarak, 4. sınıf programlarının hedeflerine bakıldığında, çoğu hedefin her iki ülkenin de programında yer aldığı, bazı küçük farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun en önemli sebebinin yenilenen Sosyal Bilgiler programının 2005 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nden alınmış olmasıdır. Bununla birlikte her iki ülkenin de yetiştirmek istediği birey tipinin bazı durumlarda farklı olmasından dolayı da hedefler arasında küçük çapta farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmaya konu olan ülkelerdeki toplumsal yaşamda farklı sorunların mevcut olması ve bu sorunların programların kazanımlarına temel olan giderilmesi gereken ihtiyaçlar olarak karşımıza çıkması bu ülkelerdeki Sosyal Bilgiler programındaki az da olsa farklılıkları ortaya çıkarmaktadır.

"Bireysel farklılıkları tanıtip, duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkileri fark etme, başkalarının duygu ve düşüncelerine saygı duyma, yaşama ilişkin belli başlı olayları sıraya koyma, ülkesindeki halen geçerliliğini koruyan halk oyunlarına örnekler verme ve kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin kanıtlar gösterme," gibi hedefler Türkiye 4. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan hedeflerden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer taraftan "pazar ekonomisinin ülkede nasıl işlediğini kavrayabilme, devletin ekonomideki yerini inceleme" gibi hedefler ise Amerika Birleşik Devletleri 4. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan hedeflerdendir. Bu süreçte özellikle makro ekonomi kapsamına giren kavramların, ilkelerin ve genellemelerin kazanılması", Amerika Birleşik Devletleri'ni Türkiye'den ayıran hedeflerdendir sonucuna ulaşılmıştır.

Bunların dışında, "birey, aile, okul, yerel ve genel yönetimlerde uygulanan kuralları kavrama, kaynakları limitli olduğunda seçim yapmaları gerektiğini anlama, bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanabilme, temsil esaslı demokraside aktif birer üye olmanın

hak ayrıcalık ve sorumluluklarını tanıyabilme, çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulabilme, çevresindeki bir yerin krokisini çizebilme, çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafikte anlatabilme" v.b hedefler her iki ülkenin de 4. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan hedeflerdendir sonucuna ulaşılmıştır.

Genel olarak 5. sınıf programlarının amaçları incelendiğinde, benzer hedeflerin çoğunlukta olduğu, her ülkenin programında da az sayıda farklı hedef bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha önceden de belirtildiği gibi bunun nedeninin Türkiye'deki Sosyal Bilgiler programının 2005 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nden alınmış olmasıdır.

Bunların dışında, çalışmaya konu olan her iki ülkenin de Sosyal Bilgiler programında yer alan hedefler yazılırken, öncelikle Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin temel kavramlar için yazıldığı, ilerleyen sınıflarda bloom taksonomisine göre amaçların kolaydan zora göre sıralanmasından dolayı hedef yazma yaklaşımlarından "aşamalı amaç yazma" doğrultusunda hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye'de 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında ise; "ulusal egemenlik ve bağımsızlık" kavramlarının yer aldığı hedeflerin ve ayrıca "içinde bulunduğu gruplar ve kurumlardaki yerini belirleyerek, katıldığı gruplarda aldığı roller ve rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirme" gibi amaçların bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pazar ekonomisinin ülkedeki işleyişini kavrama, farklı ekonomik sistemlerin insanları nasıl etkilediğini araştırma, ülkesindeki koloni döneminin birey, grup, fikir, gelişme ve dönüm noktalarını, Amerikan devrimi ve ABD'nin ulus olmasına etkilerini kavrama" gibi hedeflerin Amerika Birleşik Devletleri'ni 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı açısından Türkiye'den ayıran amaçlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte "öğrencinin farklı devlet sistemlerini ve ulusların uluslararası organizasyonlarla olan etkileşimini kavraması" Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler 5. sınıfta yer alan hedeflerden biridir.

Yine bulgulardan elde ettiğimiz sonuçlara göre "ulusal egemenlik" kavramı Türkiye Sosyal Bilgiler programında Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ile ilişkilendirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise bu kavram ülkenin kurucu liderleriyle ilişkilendirilmektedir

Diğer yandan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ekonomik sistemin kapitalizmin pazar ekonomisine dayalı olup, Amerika Birleşik Devletleri tarafından dünyaya sunulmasından dolayı pazar ekonomisinin genel özelliklerinin bu ülkedeki Sosyal Bilgiler programında hedef olarak yer almasının sebebidir. Ayrıca "yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark etme ve ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirme, limitli kaynakların doğru seçime ihtiyacı olduğunu kavrama, bireylere, aileye, okula, yerel ve genel yönetimler uygulanan kanunların kuralını kavrama, yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirme, kabartma haritası üzerinde yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıma, dünyanın fiziksel yapısını kavrama vb. gibi hedeflerin her iki ülkenin de Sosyal Bilgiler 5. sınıf programında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Her iki ülkede de hem ekonomik yaşam becerileri, hem de vatandaşlık becerileri bireye kazandırılması istenen beceriler olduğundan, hedeflerde meydana gelen ortaklık olağan bir durum olarak değerlendirilebilir.

5.3. Çalışmanın İkinci Alt Hedefine İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın ikinci alt amacı olan "Türkiye'de 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programları ile Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler programlarının içerikleri arasında ne gibi benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır?" sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler derslerinin içeriklerine ilişkin sonuçlar şöyledir:

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf programları incelendiğinde her iki ülkenin de programlarının içeriklerinin benzer konulardan oluştuğu görülmüştür. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programında, Tarih, Coğrafya ve Ekonomi alanlarının Sosyal Bilgiler programının içeriğine ana başlıklar olarak eklenmiştir. Bu durumun Türkiye'den farklı bir durum olması sonucuna ulaşmamızı sağlamıştır.

Her iki ülkede uygulanan 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı sarmal içerik düzenleme yaklaşımıyla hazırlanmış olduğundan, bulgulara bağlı ulaşılan sonuçlar da her iki sınıf düzeyini kapsayacak niteliktedir.

Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler programı incelendiğinde, Tarih, Coğrafya ve Ekonomi alanlarının ön plana çıkartıldığı ve Tarih alanının Dünya Tarihi ve Amerika Tarihi olarak ikiye ayrıldığı, özellikle Ekonomi alanındaki konuların yoğunluğunun dikkat çekici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler dersinde ekonomi alanıyla ilgili öğrencilere makro ve mikro ekonomiye ilişkin bilgiler aktarılırken Türkiye'de aynı düzey Sosyal Bilgiler programında bu konuların ele alınmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye Sosyal Bilgiler 4. sınıf program içeriğine bakıldığında, programda ele alınan konuların Amerika Birleşik Devletleri'nde aynı sınıf düzeyinde ele alınan konulara benzer olduğu fakat her iki ülkenin de toplumsal ihtiyacına bağlı olarak küçük çapta farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örnek olarak Atatürkçülük konuları da programın içeriğini oluşturan diğer konularla ilişkilendirilmesi göze çarpmaktadır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'ndeki program içeriğindeki konu yoğunluğunun, bu ülkede program içeriği hazırlanırken konu yaklaşımı göz önünde bulundurulduğu, Türkiye'de ise program içeriğinin ünite yaklaşımı ile ele alındığı sonucuna ulaşılmış ve Atatürkçülük konuları da programın içeriğini oluşturan diğer konularla ilişkilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Her iki ülkenin 4. sınıf Sosyal Bilgiler program içeriğinde "Tarihi Araştırmalar, Modern Devlet Yapısı ve Kuruluşu Fiziksel Sistemler, Coğrafya Okuryazarlığı" v.b konular, konu başlığı farklı görünse de benzer konular olarak görülebilir.

Çalışmaya konu olan her iki ülkenin de 5. sınıf program içeriklerine baktığımızda da hemen hemen aynı benzerlikler ve küçük çapta farklılıklara rastlanmaktadır. Türkiye Sosyal Bilgiler programı içeriğinde, "Haklarımız, Ürettiklerimiz, Toplum İçin Çalışanlar, Bir Ülke Bir Bayrak ve Hepimizin Dünyası" gibi konuların aktarıldığı Amerika Birleşik Devletleri'nde ise; "Modern Amerika'nın Ortaya Çıkışı, Keşifler ve Kolonileşme, Yeni Ulus, Rönesans ve Reform, Büyük Buhran ve 2. Dünya Savaşı v.b konuların aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya konu olan her iki ülkede de "Devletin Yapısı ve Fonksiyonları, Vatandaşlık Görevleri, Coğrafya Okuryazarlığı" vb.

konular Sosyal Bilgiler program içeriğiyle öğrencilere aktarılmaktadır. Kısacası her iki ülkedeki konu başlıkları birbirinden farklı olsa da içeriği toplumun ihtiyaçlarına göre benzerlik göstermektedir.

İncelenen ülkelerdeki her iki sınıf düzeyindeki program içeriğindeki konuların aynı olması ancak 5. Sınıf programındaki konuların 4. sınıfa göre daha derinlemesine ve genişlemesine ele alınması, her iki ülkenin de Sosyal Bilgiler programı içeriklerinin oluşturulmasında sarmal program yaklaşımının kullanıldığı sonucuna varmamızı sağlamıştır.

5.4. Çalışmanın Üçüncü Alt Hedefine İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın üçüncü alt hedefi olan "Türkiye'deki 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarının öğretim süreçlerinin, Amerika Birleşik Devletleri 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programlarındaki öğretim süreçleri ile ne tür benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?" sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler derslerindeki öğretim süreçleri arasında benzer ve farklılıklara ilişkin sonuçların şu şekilde olduğu tespit edilmiştir:

Türkiye'de Sosyal Bilgiler programında geleneksel etkinliklerin yanısıra öğrencilerin araştırma, sorgulama, problem çözme ve karar verme süreçlerine katılmasını sağlayacak çağdaş etkinliklere ve yaparak-yaşayarak, düşünerek öğrenme etkinlikleri ile işbirlikçi öğrenme stratejilerine önem verilmiştir.

Amerika Birleşik Devletlerinde ise geleneksel anlayışın yanı sıra yapılandırmacı eğitim anlayışını temel alan yöntem ve tekniklerin oldukça zengin olduğu ve Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan öğretim yöntemlerinin geleneksel yöntemlerden daha ziyade öğrencinin sosyalleşmesine, araştırma ve inceleme yapmalarına olanak sağlayan yöntem ve teknikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye için genel bir değerlendirme yapılacak olursa Sosyal Bilgiler dersinde tüm öğretmenlerin istenilen düzeyde alan bilgisine ve kullanılan strateji, yöntem ve teknikler bilgisine sahip olamaması, gereken araç ve gerecin yeterince temin edilememesi, bölgesel farklılıklar gibi nedenler, Türkiye'de uygulamada programın önerdiği yöntem ve tekniklerin hepsinin tüm eğitim kurumlarında kullanılmasını zorlaştıran nedenler

olarak gösterilebilir. Bu açıdan bakıldığında, her iki ülkede de her ne kadar benzer yöntem ve tekniklerin kullanıldığı görülse de Türkiye'de uygulamada halen geleneksel yöntemlerin kabul gördüğü ve uygulamadaki bu durumun Amerika Birleşik Devletleri'ni bir adım öne çıkardığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.5. Çalışmanın Dördüncü Alt Hedefine İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın dördüncü alt hedefi olan "Türkiye'de 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenci başarısının değerlendirilmesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerindeki öğrenci başarısının değerlendirilmesi ile ne gibi benzerlik ve farklılıklar göstermektedir?" sorusu açısından incelendiğinde, çalışma kapsamında incelenen iki ülkenin Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan değerlendirme teknikleri arasında benzer ve farklılıklara ilişkin sonuçların şu şekilde olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan iki ülkenin 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı öğrenci başarıları değerlendirmesinde ürüne ve sürece dayalı bir yaklaşım sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ürünün yanında sürecin değerlendirilmesine de önem verilmiştir. Hem Türkiye'de hem de Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler programında öğrencileri yazılı ve sözlü olarak sınavın yanında gözlem, tartışma, performans ödevleri, görüşmeler, projeler, öğrenci ürün dosyaları projeler, posterler, öz değerlendirme ölçekleri, akran değerlendirme, dereceli puanlama anahtarı, kavram haritaları, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı ve açık uçlu sorulardan oluşan testlerin kullanıldığı ulaşılan bir diğer sonuçtur. Hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem Türkiye'de son yıllarda önem kazanan, öğrencinin kendi başarısını değerlendirmesi olan self-assesment tekniği de ölçme ve değerlendirmede kullanılan bir tekniktir.

Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nde 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının ölçme ve değerlendirmesinde "küp çalışması, bağımsız çalışmalar, köpekbalığı etkinliği, okuma atölyesi v.b gibi yüksek hazırlanma stratejileri "kelime listesi, kitap seçimleri, esnek gruplama, bağlayıcı aktiviteler" gibi düşük hazırlanma stratejileri yer almaktadır. Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenci başarısını değerlendirmede yüksek seviyede hazırlık stratejisi ile düşük seviyede hazırlık stratejileri eş zamanlı

olarak kullanılması, sözü edilen alanda öğretmenlerin bu duruma bakış açısını gösteren bir sonuçtur.

Sonuç olarak; her iki ülkede de Sosyal Bilgiler dersinin hedefleri, içerikleri, öğretim süreçleri ve değerlendirme aşamasında gözlenen farklılıklar ülkelerin programları oluşturulurken temele aldıkları felsefeden kaynaklanmaktadır. Benzer yönler ise ülkelerin ihtiyaçlarından dolayı oluşmaktadır. Bu benzerlik de programların dört temel ögesi olan amaçlar, içerik, öğretim süreçleri ve ölçme ve değerlendirmesinde anlam bulmaktadır.

5.6. Öneriler

Sosyal Bilgiler dersi ilköğretimden yükseköğretime kadar en önemli derslerden biridir. Ülkelerin toplumsal sorunlarını bilen, sorgulayan, çözüm için öneriler geliştirebilen bireylerin yetiştirilmesinde Sosyal Bilgiler öğretiminin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bu amaca ulaşmak üzere, bu araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

5.6.1. Çalışmanın Ana Hedefine Yönelik Öneriler:

Türkiye'de Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bir alt kademesi olarak ele alınmalı ve program geliştirme çalışmalarının bu iki alan için eşgüdüm ve eş zamanlı yapılmalı, aralarındaki dikey ve yatay bağlantılar kurulmalıdır.

Ayrıca programlar hazırlanırken ülkenin bireysel, sosyal, kültürel, felsefi ve ekonomik temellerinin dikkate alınması ve bu yolla programın başarı şansının artırılarak, kültürel ve sosyal değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmalıdır.

5.6.2. Çalışmanın Birinci Alt Hedefine Yönelik Öneri:

Türkiye Sosyal Bilgiler programında yer alan hedeflerin sayısall olarak fazla olması, içeriğin de o denli artmasına sebep olmuştur. Aynı konuda yakın ilişkili hedeflerin sadeleştirilip davranış kargaşasının önüne geçilebilir.

5.6.3. Çalışmanın İkinci Alt Hedefine Yönelik Öneri:

Türkiye ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı içeriğinde yer alacak konular belirlenirken, toplumun ve bireyin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı ve Sosyal Bilgiler dersinin diğer derslerle yatay ve dikey bağlantıları tekrar gözden geçirilmelidir.

Öğrenciler bilindiği üzere kendilerine anlamlı gelen ve yaşamları ile bağlantı kurabildikleri konuları öğrenmede daha başarılı olmaktadır. Bu yüzden Sosyal Bilgiler programının içeriği, günümüze kadar olan süreci kapsayacak şekilde yeniden ele alınmalıdır.

5.6.4. Çalışmanın Üçüncü Alt Hedefine Yönelik Öneri:

Türkiye'de ilköğretim Sosyal Bilgiler programında yer alacak öğretim süreçleri, çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları dikkate alınarak seçilmeli, öğretilecek konuların özelliklerine ve öğrencilerin farklı öğrenme stilleri göz önüne alınarak belirlenmelidir. Bununla birlikte geleneksel yöntemlerden daha ziyade öğrenciye dönük, öğrencinin sosyalleşmesine, eleştirel düşünmesine ve bağımsız karar vermesine ve araştırma, inceleme yapmasına imkan verecek yöntem ve teknikler olmalıdır.

Ayrıca ilköğretim Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin alan bilgisi kadar yöntem ve teknikler bilgisine de sahip olması gerekir. Süreç içerisinde kullanılacak olan yöntem ve teknikler öğretmenlere bırakılmamalı, hazırlanan programda ayrıntılı bir şekilde belirtilmelidir. Bu konuda öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerle öğretmenlerin bilgi ve beceri düzeyi geliştirilmelidir. Ayrıca öğretmenlerin farklı öğrenme biçim ve hızlarındaki öğrenciler ve öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için hangi yöntem ve teknikleri kullanacağı programda belirtilmelidir.

5.6.5. Çalışmanın Dördüncü Alt Hedefine Yönelik Öneri:

Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi Türkiye'deki Sosyal Bilgiler dersinin ölçme ve değerlendirilmesinde de öğrencinin bireysel özelliklerine göre belirlenen, öğrenci ve öğretmenin birlikte çalıştığı, bilgi ve becerilerin gelişmesini sağlayan "düşük seviyede hazırlanma stratejileri" ile öğrencilerin bir kavram hakkında üst düzey

düşünmelerini sağlayan, ilgi alanlarına göre araştırma ve inceleme yapmalarına olanak sağlayan "yüksek seviyede hazırlanma stratejileri" eş zamanlı olarak kullanılabilir.

Ayrıca, Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılmak üzere, ölçme ve değerlendirme kullanım kılavuzu hazırlanabilir. Bu kılavuzda, ölçme ve değerlendirme araçlarının tanıtımı ile birlikte, bu derste nasıl kullanılacağına ilişkin örnek etkinliklerle birlikte öğretmenlere yardımcı olunmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Adanalı, K. (2008). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Alternatif Değerlendirme: 5. *SINIF Sosyal Bilgiler Eğitiminin Alternatif Değerlendirme Etkinlikleri Açısından Değerlendirilmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .
2. Alexander, R. J. (2001). *Culture and Pedagogy: International Comparisons in Primary Education*, Oxford and Boston: Blackwell.
3. Akar, H., ve Yıldırım, A. (2004). Oluşturmacı Öğretim Etkinliklerinin Sınıf Yönetimi Dersinde Kullanılması: Bir Eylem Araştırması. Sabancı Üniversitesi Eğitimde İyi Örnekler Konferansı.
4. Akdağ, Ş. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesindeki Kavram Yanılgıları. Yüksek Lisans Tezi Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
5. Alkan, C ve Kurt, M (2007). *Özel Öğretim Yöntemleri Disiplinlerin Öğretim Teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
6. Aşçı, M. (2009). *Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere ve Türkiye’de Genel Lise Sosyal Bilimler Programlarının Karşılaştırılması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
7. Ayaydın, Y. (2014). *Sosyal Bilgiler öğretiminde öğretim teknolojilerinin kullanımına ilişkin hizmet-içi ve hizmet-öncesi sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

8. Bağcı, Ő.E. (2007). *Avrupa Birliği Őlkelerinde Yaşam Boyu Eğitim Politikaları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Őniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
9. Balıdede, F. (2012). *Türkiye, İrlanda ve Kanada Eğitim Sistemlerinde Okul Yönetim Yapılarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Őniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
10. Bogdan R., Biklen, S. (1998). *Qualitative Research For Education: An Introduction To Theory And Methods*. Boston: Allyn and Bacon. (LB 1028 B56)
11. Bolay, S., Isen, M., Türköne, M., Cafoğlu, Z., Erdoğan, I., Kabasakal, Ő., Yasa, A. (1996). *Türk Eğitim Sistemi Alternatif Perspektif*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı
12. Can, S (2006). Türkiye'de Sosyal Bilimler Őzerine Düşünmek. *Bilim ve Aklın Aydınlanđında Dergisi* 7 (35).
13. Karacaoğlu, Ő.C. ve Çabuk, B. (2002). Türk ve İngiliz eğitim sistemlerinin karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 155-156.
14. Çelikkaya, T., Karakuş, U. ve Öztürk Demirbaş, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Őđretmenlerinin Ölçme-Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Ahi Evran Őniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi* 11, (1), 57-76.
15. Demirel, Ő. (2000). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
16. Demirel, Ő. (2002). *Őđretme Sanatı*: Ankara: Pegem A Yayıncılık.
17. Demirel, Ő. (2003). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

18. Demirboya, F. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (6.ve 7.sınıf) Öğretim Programını Hakkâri İlinde Uygulamak: Bir Durum Saptaması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
19. Doğan, Y. ve Dinç E. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research* 1, (1).
20. Doğan H. (1997). *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*. Ankara: Önder Matbaacılık.
21. Doğanay, A ve Sarı, M. (2008) Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma. *İlköğretim Online* 7 (2), 468-484. 26.12.2012, [http://: ilkogretim-online. org.tr](http://ilkogretim-online.org.tr).
22. Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler-Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. (Ed). Cemalettin Şahin. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
23. Eğitim Reformu Girişimi ERG. (2005). *Yeni Öğretim Programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu*, 26 Ağustos 2013, <http://www.erg.sabanciuniv.edu>.
24. Eltson, R. ve Johnson, W. (2008). *Basic Biostatistics for Genetics and Epidemiologists*, 29 Haziran 2013, [http://www.imd.inder.cu/adjuntos /article/360/Basic%20Biostatistics%20for%20Geneticists%20and%20Epidemiologists.pdf](http://www.imd.inder.cu/adjuntos/article/360/Basic%20Biostatistics%20for%20Geneticists%20and%20Epidemiologists.pdf).
25. Ercan, O. (2004). Bir Öğrenme Öğretme Süreci Olarak Aktif Öğrenme. *İlim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi* 5, 54-55.
26. Erdoğan, İ. (2003). *Karşılaştırmalı Eğitim: Türk Eğitim Bilimleri Çalışmaları İçinde Önemszenmesi Gereken Bir Alan*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

27. Ergün, M. (1985). *Karşılaştırmalı Eğitim*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Malatya, 17 Mayıs, 2013, <http://www.egitim.aku.edu.tr/kegitim.pdf>.
28. Ertürk, Selahattin.(1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkenetepe Yayınları.
29. Gardner, W. ve Diğerleri. (1997). *Sosyal Bilimler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.
30. Geçit, Y. (2010). Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğretim Programları Konulu Çalışmalar Üzerine Bir Araştırma, 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, 20-22 Mayıs 2010, Fırat Üniversitesi.
31. Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2007). Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması, *Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 89-102, 12 Ocak 2012, <http://www.aku.edu.tr/AKU/DosyaYonetimisosyalbilens/makale/c9s1m6.pdf>.
32. Genç Sel, V. (2004). Dünya'da ve Türkiye'de Karşılaştırmalı Eğitim: Kavram, Kapsam ve Eğilimler. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı İnönü Üniversitesi, Malatya.
33. Golafshani, N. (2003). Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research. *The Qualitative Report* 8 (4), 597-607.
34. Gömleksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2006). Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Uygulama Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 12 (47), 393-421.
35. Gömleksiz, M.; Yaşar, Ş. vd. (2005). “İlköğretim 1-5. Sınıflar Öğretim Programlarını Değerlendirme Toplantısı (Eskişehir)” İlköğretim online, 1 (5).

36. Güçlü, N. ve Bayrakçı, M. (2004). Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Sistemi ve Hiçbir Çocuğun Eğitimsiz Kalmaması Reformu, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5 (2), 51-64.
37. Günbatar, M.S ve Güyer, T. (2015). Çevrimiçi Problem Temelli Öğrenme Süreçlerinin Uzman ve Akran Değerlendirmelerine Göre Karşılaştırılması, *Başkent University Journal of Education* 2, (1), 52-60.
38. Güngördü, E (2001). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
39. Hantrais, L. (1995). *Comparative Research Methods*. Social Research Update. England: University of Surrey.
40. Işık, S. ve Soran, H. (2005). Biyoloji Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28, 109-117.
41. Kalemoglu, Y. (2011). *Türkiye ve İngiltere'deki İlköğretim Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı.
42. Kalkanlı, P. (2009). *Türkiye ile Fransa Yükseköğretim Sistemlerinin Eğitim Fakülteleri ve Üniversite Öğretmen Yetiştirme Enstitüleri (Mesleki Eğitim Dışı) Bağlamında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
43. Kara, M. (2001). *Türk ve Fransız Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ

44. Kevin, J. (2008). *Reinventing Social Studies*, 11 Şubat 2013
[http://www.kevinstjarre.com/ Reinventing.htm](http://www.kevinstjarre.com/Reinventing.htm).
45. Kısakürek M, A. (1981). *Sosyal Bilimlerde Lisans Program Modelleri ve Programların Disiplinler Analizi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 100.
46. Kıyıcı, F.(2003). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında İçeriğin Hazırlanması*.
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
47. Kösterelioğlu, İ. ve Bayar, A. (2014). Türk Eğitim Sistemi'nin sorunlarına ilişkin güncel bir değerlendirme. *The Journal of Academic Social Science Studies* 25-I, s.177-187.
48. Kuş, Z ve Çelikkaya, T. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7 (2), 69-91.
49. Lauterbach, U.; Mitter W. (1998) *Theory and Methodology of International Comparisons Vocational Education and Training- The European Research Field Background Report- C.II*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. ISBN 92-828-3614-2.
50. Litchman, M (2006). *Qualitative Research in Education: A User's Guide*
Thousand Oaks: Sage Publications.
51. Marlow, E. (1999). *Portfolios, Evaluation, Maps and Globes in Geography*, 8 Mayıs 2013, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED429102.pdf>.
52. Marlow, E.(2007). *Philosophy of Social Studies Education*. *Journal of Instructional Psychology* 34 (1).

53. MEB (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4. – 5. Sınıflar) öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
54. MEB. (2006). 3 Nisan 2013, [www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2006/takvim/egitim_sistemi .html](http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2006/takvim/egitim_sistemi.html).
55. MEB, 3 Nisan 2013, http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayı_21/selçuk.htm.
56. MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü, (2008). *İlköğretim Programları ve Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi ve Değerlendirilme Sonuçlarının Ortaöğretim ile Paylaşılması Çalıştayı, Çalışma Raporu*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
57. Noah, H. J. (1988). *Methods in Comparative Education. The Encyclopedia of Comparative Education and National Systems of Education*, Oxford:Pergamon Press.
58. Ochs, K., Philips, D.(2002). *Comparative studies and "cross-national" in education: A Typology For The Analysis of English Interest in Educational Policy and Provision in Germany*, Educational Studies, c.28.
59. Oruç, Ş. ve Ulusoy, K.(2008). Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi* 26, 121-132.
60. Özcan, B.E. (2011). *İngiltere ve Türk Eğitim Sisteminde Teftiş ve Değerlendirmesinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
61. Öztürk, C. ve Dilek, D. (2002). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
62. Özoğlu, S.Ç. (1974). *Liselerde Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:38.

63. Özoğlu, S.Ç. (1987). *Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*. Ankara: TED Yayınları.
64. Paykoç, F. (1987). *Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*. Ankara: TED Yayınları.
65. Rosenmund, M. (2000). *Approaches to International Comparative Research on Curricula and Curriculum-Making Processes. Journal of Curriculum Studies*, c.32, s.5.
66. Safran, M. (1993). *Tarih Öğretiminin Eğitsel Amaçları*. Ankara: Belleten, Türk Tarih Kurumu Yayınları Cilt:LVII S.220.
67. Saracaoğlu, A. S. (1992). *Türk ve Japon Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
68. Selda, G.(2006). *Uluslararası Bakalorya ve Ulusal Programdan Mezun Olan Öğrencilerin Ortaöğretim Diploma Notları ve ÖSS Puanlarının Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
69. Semenderoğlu, A ve Ekber Gülersoy, A. (2005). Eski ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakóltesi Dergisi* 18, 141-152.
70. Sönmez, V. (2003). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara:Anı Yayıncılık
71. Sözer, E. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
72. şahin, M., Yıldız, D. G. ve Duman, R. (2011). Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitim Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2 (2), 96-121.

73. Tay, B. ve Yangın, B. (2008). 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Ortamında Kullandıkları Öğrenme Stratejileri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 9, (3), 73-88.
74. Tonta, Y. ve İlhan, M. (1997). Sosyal Bilimlerde Türkiye'nin Dünyadaki Yeri. *Türk Psikoloji Dergisi* 12 (35).
75. Türkoğlu, A. (1998). *Karşılaştırmalı Eğitim: Dünya Ülkelerinden Örnekler*. Adana: Baki Kitabevi.
76. Ültanır, G. (2000). *Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi Kuram ve Teknikler*. Ankara: Eylül Yayıncılık.
77. Ünal ve Çolak (2005). AB Ülkelerinden Portekiz ve İspanya Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi ve Türk Eğitim Sistemi İle Karşılaştırılması. *Milli Eğitim, Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi* (167), 18 Nisan 2014, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-colak.htm.
78. Varış, F. (1973). *Lisansüstü Düzeyde Sosyal Bilgiler Öğretimi* Ankara: Kalite Matbaası.
79. Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
80. Yaman, S. (2003) Fen Bilgisi Eğitiminde Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrenme Ürünlerine Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
81. Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Kitabevi.

Internet Kaynakları

- <http://www.azed.gov/wp-content/uploads/PDF/>, *ABD Sosyal Bilgiler Programının İçerikleri*, 17 Haziran 2013.
- http://www.Civiced.org/index.php?page=stds_orgquestions_01, *Center For Civic Education*, 12 Kasım 2011.
- <http://www.csun.edu/hcedu013/>, *Lesson Plans and Teaching Strategies*. (1998). 7 Mart 2014.
- <http://www.ed.gov>, *U.S Department of Education*, 10 Mart 2013.
- <http://www.education.ne.gov>, ABD'de Değerlendirme Sistemi, 23 Aralık 2013.
- <http://gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2009/5/84.pdf>, *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Biyografi Öğretimi*, 15 Eylül 2012.
- <http://iogm.meb.gov.tr/pages.php?page=program>, *Türkiye İlköğretim Haftalık Ders Çizelgeleri*, 12 Şubat 2012.
- <http://www.islandheights.k12.nj.us/ihsd/Our%20District/Curriculum/Social%20Studies%20Curriculum%20K5.pdf>, *Social Studies Curriculum*, 23 Aralık 2013.
- <http://www.ksde.org/Default.aspx?tabid=472>, *Social Studies- Kansas*, 20 Aralık 2013.
- <http://www.ncss.org/>, *Amerikan Ulusal Çalışmalar Konseyi*, 12 Nisan 2013,
- <http://www.socialstudies.org/standarts/introduction>, *National Council of Social Studies*, 12 Kasım 2011.
- <http://www.socialstudies.org/execsummary>, *Social Studies*, 23 Aralık 2013.
- <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>, *Sosyal Bilgiler Programı*, 5 Ekim 2014.